

Jul 25. 1853.

N. 322

R.4

4/21

OS9437817

435

522

EVROPAE
TOTIVS ORBIS TER-
RARVM PARTIS PRAE-
STANTISSIMAE, VNI-
VERSALIS ET PARTI-
CVLARIS DESCRIP TIO *

*Aere potes paruo Regiones visere multas
Quas Liber hic tenus, spectator candide,
monstrat.*

COLONIAE
Ex officina typographica Jami Bussemachers.
ANNO MDXCII.

EVROPA.

EVropa quatuor terræ partium quamuis minima, reliquis tamen cum hominum frequentia, tum etiam fertilitate, si non superior, certè æqualis, cumq; optimis comparanda, utpote populosissima & cultissima. Siue etiã terræ excellentiam metiri placeat, vel ex sua, ad animalium & inprimis hominis vitam sustentandam ac fouendam commoditate, certè modis omnibus principatum tenere videbitur Europa, quippe cum felix prouentu rerum omnium, cum ad vitam sustentandam, tum tutandam contra morbos, herbas ferens medicas omnis generis, fructuum variorum suauissimorumque gaudens abundantia, vini frumenti-que copia, cum & ea quæ delicatiorum quoque iuuat vitam, abundè suppeditat, ut nil eorum quod desiderari possit humanis vsibus, ab alijs petendum sit: nisi quis gemmarum aut aromatum nil in ea nasci obijciat, neque tamen is negabit compensari rerum earum penuriam. aliarum cum non minus utilium, tum quibus harum vice rectè uti liceat, copia & abundantia. Aère cæloque ut plurimum fruitur temperatissimo ac clementissimo. Verùm sit certè magis felix, vel India, vel Africa, prouentu rerum ad delicatiorum vitam desideratarum (quod vix persuasum habeo); non tamen ideo terræ istæ videbuntur huic præferendæ, eò quòd non metienda videtur terrarum excellentia, utensilium in eis copia, sed utentium (propter quos illa creata sunt) frequentia. Est Asia magna, vastaque, habitatores pauci. Africa quamuis paulò minor, Europam tamen in triplo excedit, habitatorum verò huius illa vix habet partem mediam; ita ut verius à terra hi, quàm ab his terra habeatur. Atque hoc ipsum harum inopiæ argumentum magnum (hoc maximè tempore) quo nullum, vel minima fertilitate præditum, solum incultum maneat: quod Riphæi Alpesque montes perpetuis niuibus albicantes, verumtamen habitati, abundè satis testatum faciunt. Asiæ verò Africæque magnæ & vastæ solitudines, animantium vitæ nulla in parte feruientes, ex Solis ardoribus arenis tectæ, squalentes agri, sordidiq; ut visentibus etiã horrorem incutiant: At hæc Europa, parua quidem, cultissima tamen & populosissima, qua in parte sola etiam totam seu Asiam, seu Africam excedit, nitens, totaq; habitata, præterquam in exigua parte, quæ ob frigoris iniuriam vix aut ægrè habitari potest, populos gignens pugnaces, fortesque agrorum & urbium cultores: legibus benè constitutis Respublicas tenens fructuum optimorum feracissima, metalla etiam seu minæralia omnia habens, pecudum mitium ditissima, cum & ferarum non minus utilium alat copiam, nociuarumque raritatem iactet. Europa tamen unde hoc nomen acceperit, quisve eius autor extiterit, à nullo mortalium compertum est: nisi quod dicimus ab Europa Agenoris Phœnicum Regis filia nomen accepisse Regionè, nec antè, sicut cæteras nomè habuisse. Incolæ ingenio semper acri, animoq; forti sunt & fuerunt, ut sæpius his animi & corporis dotibus totum imperio suo Mundum subdiderint: & fatale ipsis esse videatur, reliquis terræ partibus imperare: ut ex fortissimè Alexandri Magni rebus gestis apparet, inprimis tamen Romanorum. Atque hodierno etiam tempore videmus, longissimè remotas terras à plerisque nostratibus Regibus & Principibus teneri ac gubernari. Hanc autem Europam hodie vulgò Imperium Romanum. frequentius autem (quod etiam latius patet) Christianismum vel Christianatum, siue Orbem Christianum vocitare solemus: quamuis (proh dolor) plurimis in locis, Turcarum crudeli vastatione, penitus extirpata sit fides Christiana. Terminos autem huius Europæ, eiusq; amplitudinem, quot, quæ & quanta Regna, Ducatus, Comitatus, &c. complectatur superfluum hîc enarrare ducimus: ille enim typus adiectus ob oculos nobis ponet, hæc autem ex sequentibus tabulis, quæ singulæ membra sunt huius Europæ, apparebunt.

GERMANIA.

ermania totius Europæ regio maxima & florentissima. Populos vero qui veterè incolere Germaniã, recenset Corn. Tacitus, Indigenas quidè Teutones, Cimbros, Marfos, Gambriuios, Sueuos, Vandalos, Batauos, Caninefates, Mathiacos, Cattos, Vsiptos, Teucteros, Bructeros, Chamanos, Angriuarios, Dulgibinos, Chasuarios, Frisios, Chancos, Cheruscas, Fosos. Semnones, Longobardos, Rendignos, Auiones, Angilos, Varmos, Endoses, Suardones, Nuithones, Nariscos, Hermunduros, Marcomannos, Quados, Marfignos. Gothinos, Ofos, Burios, Lygios, Arios, Heluecones, Manimos, Elyfios, Naharnales, Gothones, Rugios, Lemonios, Suiones, Peucinos siue Basternas, Fennos ac Venedos. Terra insuper ipsa, teste Solino, hominum diues, & populis immensis frequens, qui si cum reliquis conferantur regionibus, minimum fuci, plurimũ antiquæ sinceritatis ac fidei: & rusticæ, vt dici solet, veritatis obtinēt. Tacitus inquit: Fœnus agitare, & in vsuras extendere, ignotum, eò quod minimè auari, fraudulentia ac subdoli essent, rerũ nuda ac simplici permutatione utebantur, merces dabāt, merces recipiebant, contenti sua sorte, vtpote apud quos plus valebant boni mores, q̃ alibi bonæ leges. Sermo gentis longè lateq; fusus, sua tamen idiomata habet, gaudet vocibus primigenijs monosyllabis. Porrò Germanorum littoraliũ, quos vetustas VVigeuonas appellauit, & Insularium lingua mollior, vt Francorũ, veterum qui Chancorum pars fuere Saxonũ Frisiorumq; ac Danorum, Mediterraneorũ seu Herduuonum, durior, vt Sueuorũ, Quadorum, Marcomannorum, & Hermundurorũ, vti hodie in transdanubianis regionibus. Pannonia prima, & Rhætia Norico loquũtur. Ipsam tandem Germaniam Corn. Tacitus in formem terris, inquit esse, asperam cœlo, tristem cultu aspectuq; ac in vniuersum aut syluis horridam, aut paludibus infœcundam. Humidiorem qua Gallias, ventosiorẽ qua Noricum ac Pannoniam aspicit: Frugiferarum arborum & omnis culturæ impatientem, sterilem, pecorum tamen fœcundam, sed plerunque improcerorum; auro atque argento immunem, & propterea vilem despectamq; ab omnibus. Hodie regio est adeo amœna, adeo pulcherrimis nitidisq; vrbibus, castris ac pagis passim exornata & culta vt non Italiã, non Galliã, non Hispaniã ipsa cedat. Cœlum satis clemens habet, agrorum camporumque fertilitatem optandam: sunt colles aprici, sunt nemora opaca, frumentorum abundantia, viniferi montes. Mille hĩciam hortorum ac villarum delicia, nulla viridaria pomariãve, nullæ confitiones, nulla tempe, nulla vineta desiderantur. Solum ipsum hordeo, tritico, siligine, farre, milio, auena ac omni frumentorum, leguminum atq; obsoniorum genere ferax, campi vberes, prata læta. Sunt clarissimi amnes, mineræ salis plurimæ: Thermæ salubres, aquas calentes passim producente natura. Non argenti, iam non auri, non margaritarum tandem hic incognitus vsus est. Vniuersa & Gallia & Hispania & Italia argentum ex Germano negotiatore omne habuit, priusquam ad Indias nauigatio aperta foret Metallorum ita omne genus habet, vt nec auro sit priuata, horum iam inuestigatis mineris, hoc infeliciores sunt, quod miseros in terræ viscera iam auri sitis intruferit. Hic nulla non litterarum cognitio, legumve disciplina, nulla non bonarum artium studia florent. Videat igitur hic Tacitus noster, quàm sæpe bona materia cesset sine artifice. Quid, quod præclarissimorum ingeniorum sit feracissima. quid enim solertius vnquam aut vtilius inueniri potuit typographia; quod inuentum solertius & aduersus Christiani nominis hostem vtilius instrumento isto bellico quam bombardam vulgò vocamus (quamuis non inficio omnium rerum, etiam optimarum, magnum esse posse abusum. Nonne & amœnum illud (quamuis leue) tympanum militare, quem trummulum vocamus: vt innumera alia omittamus.

GERMANIA cuius incolae antea Teutones appellabantur a Teutono Deo eorum quem Terra eorum ortu existimabant. siue a Teutono oppido cuius adhuc te-
 nues supersunt reliquiae etiam hodie nomen seruantes. Germaniae etiam ex sua petitiu est lingua. gar siue ger totu sicut, et man viru, quasi plane viru. Idem docet. Alia
 in vocabuli quod inferioribus idem significat quod Germanus superioribus. Illi in pro eo quod est totu, dicunt all, quod in superiori Germania gar vel gar dici ostendimus.

GERMANIA NON
 VERA MINVS
 QVAM COMPEN-
 DIOSA DESCRIP-
 TIO.

Teutschlandt

Allmaigne

Miliaria
 Germanica
 parua me
 diocria ma
 ma

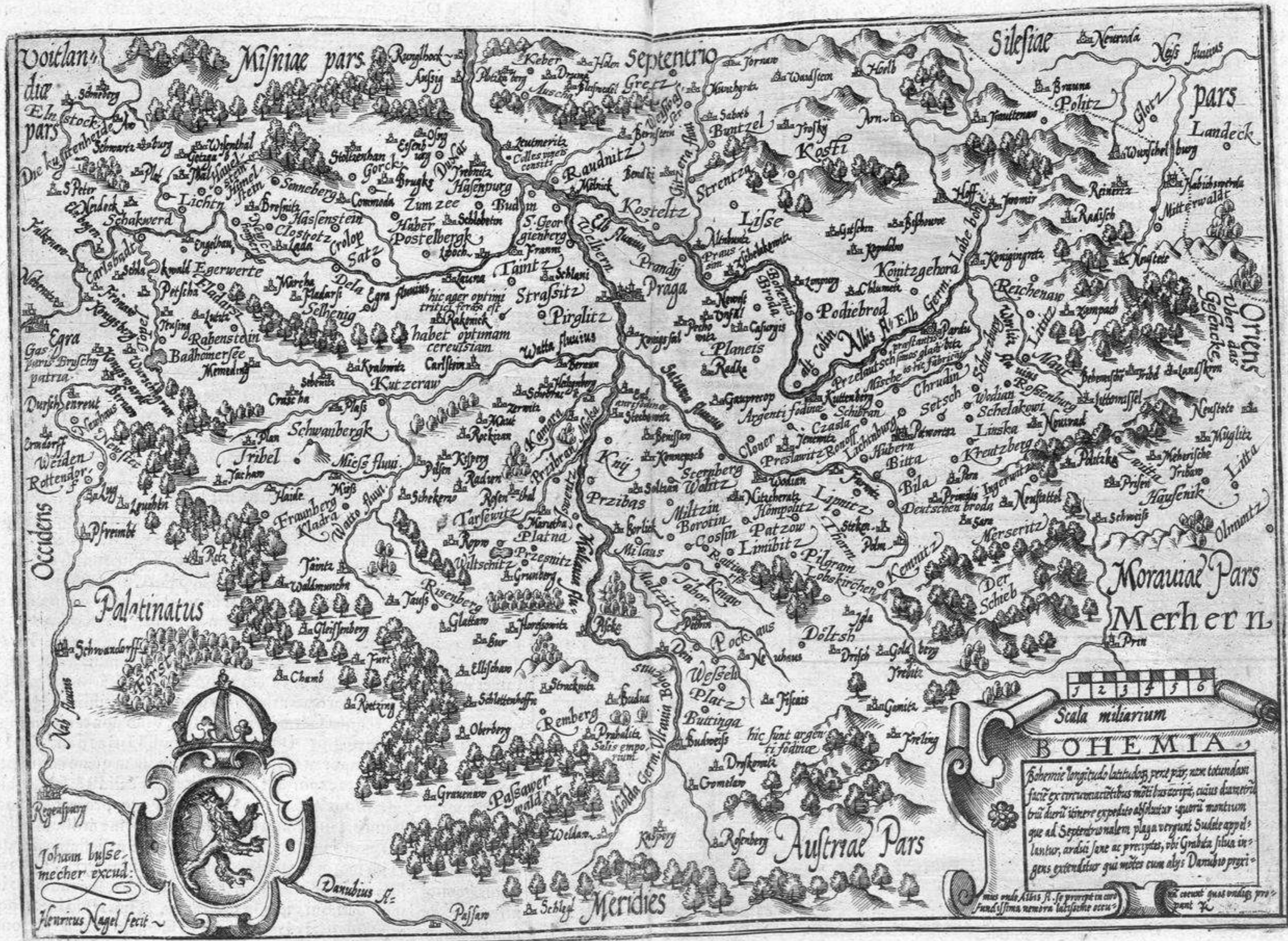
1589

Porro vix est in Europa terra alia quæ maioribus fluminibus irrigetur quàm hæc: è quibus vndecim numerantur præcipua nauigabilia: horum primum est Danubius, alterum Rhenus, de quibus suo loco, reliqua Nicer aut Nicrus qui & Neccharus dicitur, Mœnus, Amasus, Visurgis, Albis, Sueuus, Viadrus, Vistula, Mosella, quæ pluribus concomitata minoribus fluuijs, quorum numerandi locus hic non est, partim in Euxinum pontum, partim in mare Germanicum exonerantur. Montes verò nominatissimi sunt, Rolbergus, Mons Ifidis, Melibocus, Pinifer, Hessus, Ostbergus, Senus, Sueuus, Pauonis, Rheticus, Seuo, Sprulius, Vocetius, Vosagus. Syluæ insunt plurimæ, duæ tamen præcipuæ, quarum Heroinia altera, quæ reliquarum ferè omnium mater: altera erit Martiana. Atque hæc quidem generaliter de Germania.

BOHEMIA.

Boiohemia, si interpreteris, Boiorum patriam seu domicilium significat (der Boierheim) nūc corruptius Bohemia. Boij autem Galliaē populi fuere, haud procul ab Insubribus dissiti: ij à Cæsare victi Gallia excedentes, Italiam transcenderunt, quos Romani finibus eiecerunt: Inde trans Rhenum in Germaniam profecti, Herciniaē Syluæ incinctos incoluerunt campos. Hos Boios è Boiohemo potentissimus Sueuorum populus Marcomanni depulere. Eiectis tandem è Boiohemo etiam Marcomannis Quadisq; Sclauini Scythica & Barbaragens intrauerunt. Hodierni igitur Bohemiaē incolæ Sclaui sunt, quorum etiam idiomate vtuntur. Habet hoc Regnum vltra 30. vrbes immediatè Regno subiectas: reliquas autem Principes Regni, Primates, Barones, Comites atque Nobiles sibi vendicant. Praga, Casurgis Ptolomæo, Regni caput est ad Muldauiam amnem sita. hîc regia aula, & Archiepiscopatus est. vniuersali olim studio floruit, id hodie Lipsia Misnia ciuitas obtinet. Egra vrbs à fluuio præterlabente sic cognominata, in veterum Nariscorum sedibus, loco arte ac natura munitissimo sita, vtpote quæ maxima sui parte natiuæ rupi superstructa sit: intra mœnia ambitum continet 2. miliariorum, extra autem mœnia 3. nec procul ab vrbe fons est aquæ acidæ, saluberrimæ, quam eius incolæ bibunt auidissimè: præter hunc autem potum & cereuisiam. Medo autem, qui nusquam lautior meliorq; conficitur, affatim exhauritur. Litomeritium vineta habet. Kuttenbergium argenti fodinis diues est. Launum frumenti fructuumq; reliquorum prouentu felix est, Glatavvensium casei, Rakonicensium verò cereuisia commendatur. Bernum autem ferrifodinis ac sclopetis nobile est. Landtshutensium ager gemmifodinis celebratur. Gilouuium insuper auri, Rumauv argenti, Granpenum stanni, Schonbachium argenti viui, Linstadium plumbi, minæris fœcundæ sunt. Pardubitzenses autem gladij & enses magno vbique pretio sunt. Aère, quòd perpetuis Aquilonis flatibus exposita sit regio, fruuntur duriore ac frigidiore, nec tamen insalubri. Regio Hercinia sylua vndique cingitur, Albi ac Muldauia irrigatur. Ager ipse hordei ac tritici ferax, populo, pecore, ac piscibus abundat. Ferarum etiam ingentem habet copiam ob sylvarum frequentiam, quæ vulpium, vrsorum, ceruorum, vrorumque seu bubalorum, quos lomi ipsi sua lingua vocitant, assiduam venationem præbent. De hac autem fera quam lomi ipsi vocant, perhibent, quòd venata vesicam (quam largam infra mandibulam in collo pensilem habet) aqua calidissima, dum canes insequentes fugit, impleat, eosq; hac cum potestas datur, inspergat, qua quicquid tactum fuerit, aduritur, non secus ac si feruenti aquæ fuisset immersum, vt & pilos & cutem absumat. Metallicarum ac minæralium, item aromaticarum rerum pharmaceuticæ inseruientium, ditissima regio est. olei tamè, quemadmodum & reliqua Germania, sterilis est. Vino non caret omnino, austerum tamen & paulò acidius gignit. Ditiores autem nobiliori ac delicatiori vtuntur, ex Austria & Hungaria importato. Vicissim ipsi cereuisiam quam coquunt præstantissimam, in easdem regiones exportant. Thermis quoq; calidis & salubribus non destituitur hoc regnum. Mons Pinifer in eo, à pinuum quos profert, abundantia, sic dictus, & in Nariscorum ora situs, intra spaciū duūm ferme millium passuum quatuor inclytos amnes non sine admiratione & naturæ maiestate effundit in quatuor Orbis cardines: idemq; mons auri, argenti, argenti viui, ferri, Sulphurisq; minæris fœtus, gemmarum etiam fodinas exhibet. inde dici solet, sæpenumero in monte Pinifero vaccam lapide peti, qui vacca sit pretiosior. Syluis regio hæc tanquam natiuo muro circumdatur: cuius pars ea quæ inter Occidentem & Septentrionem porrigitur Gabreta sylua Straboni dicitur: portio verò qua à Meridie ad Danubium vsque

Voitlan
die
pars

Misiae pars

Septentrio

Silesiae

Landeck
pars

Occidens

Palatinatus

Moraviae Pars
Merher n

Austriae Pars

Meridies

Johann Bussemecher excud.

Henricus Nagel fecit

Scala miliarium

BOHEMIA

Bohemiae longitudo latitudoque perit pars, non totundam sicut ex circuncaribus motibus apparet, cuius dicitur trā duri iūtere expedito absque quorū montium que ad Septentrionalem plagam vergunt Sudete appēlantur, ardui sane ac precipites, ubi Grubata sibi in gens extenditur qui motes cum alijs Danubio proxi-

hic sunt argenti fodinae

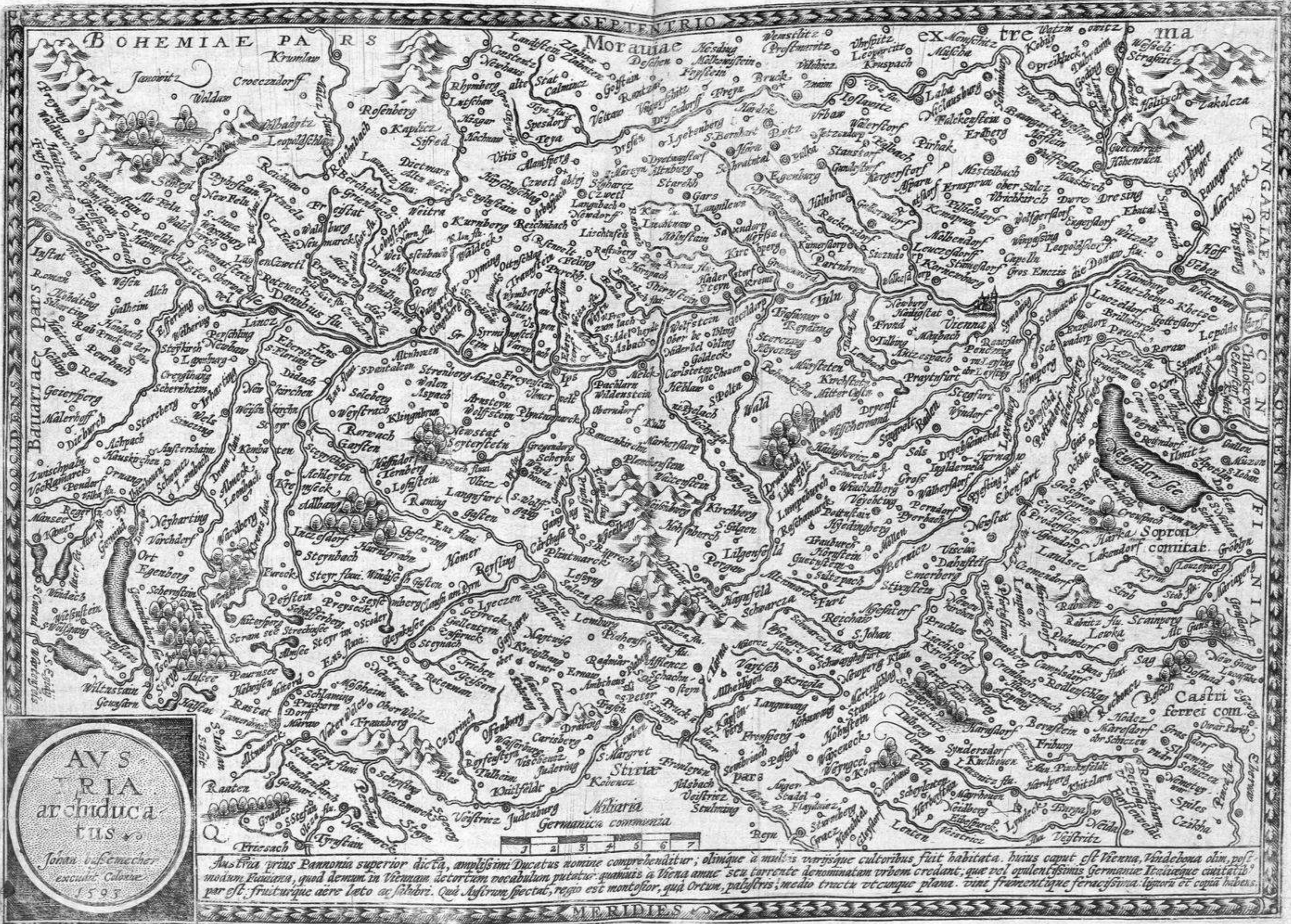
pertingit, Luna sylua Ptolomæo vocatur, hodie Passauica sylua, der Passauer walde; versus Occidentem quæ Morauia contigua est, der Schieb vocatur. Vndique hæc Regio Germanis populis septa est. Terminatur enim ad Septentrionem Silesijs ac Milnenibus, ad occasum Voitlandia, Norico agro ac Palatinatum superiori, ad Austria seu Pannonia inferiori, ad Ortum Morauis ac Silesitarum parte, qui omnes Germani sunt, quamuis ipsa regio, non Germanica, sed propria sibi loquatur lingua. hoc tamen cum Germanis, & præcipuè cum Saxonibus incolis terræ commune est, quòd non magni sed ingentes sint potatores, utpote qui, ubi potum è recenti dolo promptum gustare inceperint; non desistunt, neque diuersorium egrediantur donec penitus sit euacuatum. Aliàs magnanimi multum sunt, & per omnia ferè leonibus comparandi, sub cuius etiam fidere nascuntur. Colligitur autem regio hæc ab Occasu in Ortum, hoc est, in longum habere milliaria Germanica 41. aut Italica 164. ab Austro autem in Boream milliaria Germanica 26. aut Italica 104.

AUSTRIA.

Vstriae nomen recenti seculo natum esse, refert Lazius, ante annos nimirum circiter quadringentos, ab Austri venti flatu qui ista in regione frequens est: vel (quod verisimilius est) à similitudine Germanicæ appellationis *Ostenreiche*, quod nomen Orientali Regnorum suorum limiti Francorum Reges indiderant, sicut & Occidentali *Westenreiche*. Francorum vero *Ostenreich* ad Rhenum sita, postmodum *Austra* dicta, id nominis tandem penè amisit: quod tamen mox nouam sibi sedem reperit in Pannonijs, eodem Lazio teste, hic enim lib. 1. cap. 2. Comment. Gen. Aust. refert: Qui terræ tractus (loquens de *Austrasia* ad Rhenū sita in agro Gallico) cum posterius Ludouico Pio, Caroli Magni filio extincto in diuisione, cum Italia & Imperio Lothario maiori natu cessisset, noua iam Austria Caroli Magni auspicio in finibus Pannoniæ & Norici excitata, veteri paulatim nomine abolito, Lothari regni appellationem sortitus erat, *Lothreich* aut *Lothringen*. Nostra autem hæc Austria prius Pannonia superior dicta fuit, quæ cum amplissimi ducatus nomine comprehendatur, olim à multis varijsq; cultoribus fuit habitata, quorum primi numerantur Hebræi, hinc Iason cum socijs Argonatis, hos secuti sunt Cimmerij, post hos Agriani, mox Gallogræci, deinceps Romani has sibi sedes vindicarunt, quibus expulsis, eas sibi Hunni occupauerunt: ab his Chumanos & Bosnios descendisse, nostræ ætatis adhuc gentes iuxta Hungaros, coniectura est. Hinc Sarmatæ & Slauī depopulati sunt magis Pannonias, quàm quod obtinerent agros. Quados etiam Austriam seu Pannoniam, sed præcipuè Valeriam incurfasse, testantur historiae. Et quia post multas variasq; gentes quæ terram hanc diuersis temporibus incoluere, quas omnes recensere prolixum nimis foret, colluies Barbarorum, deuictis Romanis amœnas montium conualles & loca metallis vinoq; fecunda insederunt; hinc fit vt adhuc hodie qui Carpathum montē Daciamq; incolunt, & qui Pannoniam superiorem, Valeriamq; attingunt, Teutonicum omnes sonent, Austriaci autem nostri Francorum & Saxonum soboles Pannoniæ superioris partem, vbi hodie sunt Austria, Styriæq; confinia, sibi concessam armis ab Hungaris vindicarūt, ac summa fide tutantur. Diuiditur autem Austria in superiorem & inferiorem: quarum hæc citra illa cis Danubium cita est. Continet præterea Styriæ ducatum inter Danubium, Muer & Mierz fluuios protensum, cuius incolæ partim Germanico, partim Sclauonico vtuntur Idiomate: strumisq; maximè deformes sunt. Item ducatum Carinthiæ inter Muer & Dranum fl. sitū. Item Carniam, in Meridiem magis protensam. Comitatum præterea Tyrolensem inter Occidentem & Meridiem. ac Siliensem ad Dranum fluuium: vsque eadeo amplius hic est Archiducatus. Regionis caput est Vienna Vindebona olim, postmodum Fauiana, tandem Fabiana, quod demum in Viennam detortum vocabulum putatur. quamuis à Viena amne seu torrente denominatam urbem credant. Hanc nonnulli Iuliobonam à Prolomæo vocatam contendunt. Est aut munitissimum hoc Christianorum contra Turcas propugnaculū, vallis aggeribus fossisq; munitum, ædificijs ita instructum, vt quot domos videas, tot aulas principumq; palatia cernere videaris: ac præter nobilissimum Gymnasium, quod à Friderico II. Imp. ornata est anno 1237. mercatu etiam frequens ac celebris est, agroq; gaudet fecundissimo, & vt multa simul dicam: hæc vel opulentissimis Germaniæ Italiæq; ciuitatibus par est, ac quamplurimas etiam vincit. Habet & Patauium, Lintzium, Presburgum nobilissimas vrbes, ac complurimas his vix inferiores. Est & pagus Austriæ, cui S. Stephano nomen est, duobus circiter miliaribus distans à Vienna qui proditur habere sepulchrum Theutanis, vnde nomen seruasse gens dicitur.

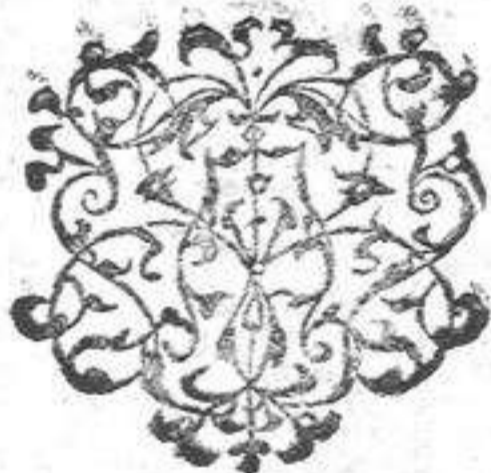
AVS
TRIA
archiducatus
Johann Vesemecher
excudit Coloniæ
1593

Austria prius Pannonia superior dicta, amplissimi Ducatus nomine comprehenditur; olimque à multis variisque cultoribus fuit habitata. huius caput est Vienna, Vinæbona olim, post modum Pannonia, quod demum in Viennam à certorum vocabulum putatur: quamvis à Vienna amur seu torrente denominatam urbem credant; que vel opulentissimas Germaniæ Italiæque civitates per se: fructurque aere leto ac salubri. Quæ Astrum spectat, regio est montifera, quæ ortum, palustris; medio tractu utriusque plana. vini frumentique feracissima: lignorum et copia habens.

SEPTENTRIO
MERIDIES

Styriorum oppidum Greetz at Muer flu. situm est, Carinthiæ, Dragburgum & La-
uamunda ad Tranum flu. Aere fruuntur læto & amœno, salubriq; ob Euri viciniam
quo perflatur. Non desunt tamen qui Styriorum strumas aëris quo viuunt, imputent
vitio. quamuis aquæ fontibusq; ipsorū hoc potius imputādum erit. Regio est qua Au-
strū spectat montosior: quā ortum, palustris: medio tractu vtcunque plana ac leui-
ter deuexa. Fluminibus pluribus irrigua, ob idq; fœcundior. vini frumenti que fe-
racissima, lignorum etiam copiam habens, amnesque pisculenti sunt. Vini abundè
fatis præbet Bohemis, Morauis, Silesijs vicinisq; Bauaris. Zinziber producit iuxta
Hamburgum ad radicem Cæcij montis. Crocum etiam gignit perfectissimum. Sty-
riæ montana vberrima frugum omnis generis sunt, nec magnopere cultura egent.
Ac Marchianus quoque campus patens, vulgò *Marckvelt*/croco, vino, frumento, &
frugibus mirificè fertilis. Carinthia montibus attumulatur, vallibusque vicissim de-
primitur, quæ pabuli frumenti que copiam exhibent. Tyrolensis autem Comitatus
vel cum amplissimo regno certat de reddituum annuorum, quos ex montibus ære,
auro argento que scatentibus haurit abundantia. Sal coquunt Styrij quod in alias
prouincias exportatur: ijdemq; argenti ac ferri minæras habent ditissimas.

Austriæ verò ciuitas Archiepiscopalis Gran thermas habet sa-
luberrimas. Syluis hinc inde conspersa est regio,
montibusque multis asperatur. Flumi-
nibus permultis etiam perfun-
ditur, & lacus complu-
res habet.

MORAVIA.

Moravia seu Marauania nomen à Marauaha flu qui eam perfluit regionem, deducitur. Multis tamen *Marcher* potius quam *Merhern* dicendi putatur: idque à Marcomannis Sueuorum populis. quorum quidem sententiam haud immeritò amplectimur, ij enim indubiè Morauiam tenuerunt, & postmodum etiam Bohemiam eiectis in Boijs, olim etiam Marcomanniam appellatam fuisse regionem hanc, in Bohemica sua historia testatur Ioannes Dubrauius. Non exiguam etiam Marauaniae Silesiaeq; partem Quados tenuisse constat, iuxta Lunam fyluam. Marauaniam præterea quæ ad Istrum declinat, putantur coluisse Osi, quorum Tacitus meminit. Arrianus in Germanorum historia sua ad hunc modum scribit: Harum gentium extremi sunt Quadi & Marcomanni, post hos Iazyges Sarmatarum gens, hos sequuntur Getæ, eos autem magna Sarmatarum, hoc est, Tartarorum ac Polonorum pars. Sufficiat tamen vel hæc sola ratio quòd antiqua Marcomannorum sedes fuerit, nimirum quòd iuxta Hanam fluuium sæpius ab agricolis inter arandum inuenta fuerint numismata veterum Romanorum Imperatorum, inter cæteros autem M. Antonini, quem plurimæ testantur historia gentem hanc debellasse. moneta autem erat, ex hoste spolium, cum hac inscriptione DE MARCOMANNIS. Sunt etiam qui ex vocabuli etymo conijciant, deinceps Marcomannos eam Germaniæ prouinciam occupasse, quæ vulgò dicitur *Marck* appellatur, seu Marchia Brandenburgensis ultra Albim, versus Oceanum, cultores enim eius dicitur *Mercker*, hoc est, Marcomanni quasi *Marckmänner* dicuntur. Creduntur etiam Marcomanni à limite nomen sortiri, quem nos *Marck* vocamus. Non desunt qui ab equis nomen adeptos Marcomannos tradant, sicut *Marschalcum* equitum præfectum, *Marstalleru* equorum stabuli magistrum appellamus: siquidem *Marea* & *Merrhen* nostrate lingua equum & equam significat, vnde *Merrhenlandt* interpretantur equarum regionem. probabilior tamen prior est ratio. Regni titulo olim hæc regio decorabatur, cuius Rex vicinis Bohemorum, Polonorumq; ducibus imperabat: nunc verò multò inferiori fortuna contenta, suis deinceps aliquamdiu ducibus, postmodum Marchionibus paruit, nunc distracta: eius tamen potior pars, ac penè tota Bohemiæ Regibus paret. Reliqua pars alijs Primoribus ac Baronibus subest. Gentis caput ac Marchionis sedes est Brin, Eburum, Olomontium Episcopalis sedes est, Volagradensis prius dicta. Urbibus præter has plurimis, domibus, mœnibus, turribus, & id genus ædificijs clarissimis abundat: cuiusmodi sunt *Zvoijma*, *Radisch*, *Iglauia*, *Nouaciuitas*, *Môs Nicolai*, *Weißkirchen*, *Cremser*, *Boserlitz* olim Marchionum sedes, & complures aliarum nomina charta chorographica declarabit. Incolarum lingua est Sclauonica seu Bohemica, & Teutonica mirum in modum commixta atq; confusa. Aer loci mollior, atque ob id corruptioni magis obnoxius dicitur. Prouincia est vt populosa, ita frumenti ferax, pisculenta & nemorosa. Vinetis quoq; abundat maximè vbi in Orientem vergit, quod inde abundè in Silesiam Bohemiamq; exportatur. Eius etiam campi præter necessariorum rerum mirificam fertilitatem vbertatemq; croci etiam optimi plurimum proferunt. Sudetæ montes iuxta *Iglam* urbem minæris etiam fœti habentur. Regio quàm Bohemia minus montosa, non tamen prorsus plana. Ponit hoc loco Ptolomæus *Orcynum* nemus, *Sudettam* ac *Gabrettam* syluas. Flumina habet non pauca, quorum quatuor sunt præcipua *Moraua* seu *Marauaha*, amnis piscosissimus, vulgò dicitur *Mahr* qui regioni nomen dicitur indidisse, seu quod potius crediderim à regione sumpsisse sibi nomen: lambit mœnia *Olomuntij*, & regiunculam *Austriæ Marckfeldensem*, *Suartzaha*, *Brinnam* præterlabitur, & *Theyæ* mi-

Moravia Marchionatus, germanis
 Merhern, a veteribus, Dabruvio te-
 ste, Marcomania dicta, eo quod fines is-
 tos Germanie per quos secum Danabiter
 in Pannonia suscipitur, circumdaret.
 jacobus Moravia sic et regio Moravia
 a Moravia sic nominantur. An. Christi
 805 a Dalmatibus usque hunc usque
 ad finem Christiana conversi est. anno
 aut 1086 Bohemis regno attributa est.
 Præter cetera hoc mirandum, quod tunc
 et nigrum terra hec gignat, usque
 in Gradiscus locis tantum

MORAVIA

BOHEMIA

Silesia

HUNGARIA

FINITIM

Septentrionalia

Austria

Miliaria
 Joan. Zysenmecher exc.

Occidens

Meridies

scetur. Theya vél Deins, qui nonnullis etiam Thisia vocatur, Zcijman præterfluit, & limitem Marauaniæ ac Austriæ statuit. Igla, à quo Iglauia vrbs nomen sortita est, dirimit Marauanos à Bohemis, & Morauiam quoque ingreditur: hisce & Hauam fluuium iungemus, vt plurimum temporis paruum quidem, vbi verò exundauerit, longè lateque omnes circum agros adeo humectatione sua fœcundantem, vt ab eius loci incolis haud immeritò adipis suæ souea nuncupetur. Porrò regio hæc à diuo Methodio primum iussu Arnulphi Imperatoris ad fidem Christianam conuersa est, sub Henrico IIII. Imperat circa annū Christi 895. postmodum tamen anno 1086. vnà cum Lusatia ac Silesia regno Bohemiæ attributa est. Denique regionis huius termini hi sunt: ad Orientem habet partim Hungariam, partim Austriam; ad Meridiem Austrum tantum; ad Occidentem Bohemiam; ad Septentrionem Silesiam: ac initium sumit ex parte Occidentis sub gradibus longitudinis.

PRUSSIA.

Russiæ nomen à Bruçteris deriuatum credunt, voce nonnihil corrupta ac fracta: Bruçteri enim ex V Vestphalia à Charmauis & Angriuarijs eieçti, secedentes in Sarmatiam concessere, & ad Baltheum mare, domitis aut expulsis Vlmigeris, confederunt: quod Claudianus hoc versu innuere videtur;

Venit accola syluæ

Bruçterus Herciniæ, latisq; paludibus exit

Cymbrus.

In Sarmatiam enim Hercinia propagatur. Verù de Prussiæ nomine aliter sentit Erasmus Stella, ait enim Borussios populos, quos Ptolomæus ad Ryphæos montes collocat, non longè qua Tanais ex eis erumpit, infelicitate sua concitos (quòd perpetuis niuib; algoribusq; illic terra riget & ad omne naturæ mysterium damnata est) ad nouas sedes capessendas, patria egressos in hæc loca delapsos esse, terramq; vocabulo gentilitio Brussiam appellasse, qua vsq; hodie vnus literæ suppressione vulgò dicitur. Rei fidem facit quòd etiamnum populi ad Ryphæas habitantes, eodem pariq; sermone quo hi vtantur. Prussij itaq; V Vigeuonum populi sunt, ad Clylipenum finem in Sarmatia Europæ, ac inter Vandalos numerantur: quorum sedes olim Burgundiones, Varinos, Gothones, Fennos, Aestios, Stagnanos, Sargatios, Sudinos, Geli danos, Gillones, Charinos, Sulones, Subarios, Humligerosq; tenuisse ferunt, à quib; etiam hodie pars Prussiæ ad Vistulam, Culmigera vocitatur. Partitur eam more antiquo Erasmus Stella in Pomesaniam, Galingiliam, Natangiam, ac postmodum in Barthiam, Naoderitiam & Varnitiam, pro ducatu habetur hodie pars Orientalis, quæ Chrono seu Pregelio flu. adiacet, Schalaunia & Graudia vocatur, His in Meridiè vicina est Bartenlandia, ac Meridionalior his Mazouia, ad Occidentem iuxta Elbingum fluuium Natangia remanet, & sub hac Huntavvia. His verò Occidentalior pars ad Vistulæ vtramque ripam iuxta Gedanense emporium Pomesania & Pomerellen vocatur. Culmigera autem quam Culmischlant vocant, ad Triebnitzam atq; Vistulâ fluuium versus Meridiem sita est. In Septentrione autem Insula illa quam sinus efficit Venedicus, Samaiden vocatur. Vrbiu; omnium opulentissima est Dantiscum, proprio nomine Gedanum dictum. præter hanc maritimam quoque urbem habet Koningspergum, Latine Regium montem appellare licet, ad Chronum seu Brege lam amnem, in quo magni magistri ordinis Teutonicorum erat aliquando. Intus in Mediterranea, in ripa Vistulæ fluminis, insignis vrbs, Turream & Turroniam, vulgò Dorn vocant, similiter Marieburgum, Chulmen, Notangen, Samkand, Risenburgû, Brunspergum, ac complures aliæ. Aère fruuntur frigidiore. Terra ipsa vasta, ampla, ac paludibus inuia. Frumenti ferax est, aquis irrigua, & plena colonis, multa ambitiosa oppida, multi maris sinuosi reflexus amœnam efficiunt; pecorum ingens vis, incæduæ syluæ, multa venatio, piscatio diues. Saltus Hercynius qui per Brussiam vagatur, multa ferarum genera gignit: alces, vulgò Ellendts vocant, onagros, vros seu bubalos germ. Auroxsen, & Bisontes, Buffalos dicunt: Præter illa & pelles quasdam non ignobiles mittunt hæ syluæ, quæ vestium fimbrijs principum hominum subduntur. Lectorum etiam stragula ex his consuunt, pretioq; ingenti vendunt. Habent etiam syluæ præter id suas diuitias, apum scilicet ingentem multitudinem, quarum aluos ceu natiuos, intra arbores ad hoc cauas cernere est, ex quibus tanta mellis & ceræ copia prouenit, vt Germaniæ, Britanniaq; ac cæteris adiacentibus insulis commode harum rerum vsum suppeditet. Ora illa quæ quasi peninsula est, ob sinuosos flexus maris, terramq; spatiosè in freta excurrentem, Samaiden vocant, succino abun-

Prusiae Descriptio
 ante aliquot annos
 ab Henrico Zellio edita,
 ab eodqz D. Joanni Cluv.
 Civi. Gedanensi dedit.
 Johann Bussemercher
 excudit Coloniae

Septentrio

30
40
50
Meridies

Maris Germanici Pars

Pomerania
Pars Himerstem

dat, in quam vi tempestatum id ipsum aduehitur: id olim à Germanis Glessum vocatum est, inde Glessaria regio ipsa. quo loco autem succinum nascatur, scriptores non conueniunt, quidq; succinum sit, controuersum quoque est: crediderunt nonnulli purgamentum esse maris concreti, quidam Solis radiorum succum esse putarunt, quos circa Occasum vehementiores in terram actos sudorem pinguem in eam partem Oceani relinquere; deinde æstuante mari in littora Germaniæ eijci dixerunt. Quidam verò è limo quorūdam montium Sole excalescente fluitare existimant, in herbido solo atq; algido, quod his montibus subest, indurari: Oceano illic efferuescente, inde rapi, & in proxima littora expelli. Plinius tradit Succinum gigni in insulis Septentrionalis Oceani, ipsumq; nasci defluente medulla, ex pinei generis arboribus (sicut enim resina in Cerasis, ita & in pinis humoris abundantia erumpit) densamq; rigore maris, eo intumescente ex insulis rapi, certoq; littore expelli, ita inuolutum herbis, ut ex his pendere videatur, salo expui. Fluminibus regio rigatur ad Ortum Chrono, ad Occasum & Meridiem Vistula. Mediterranea Elbingus flu. humectat. Sunt præter hos alij ignobiliore, Bro, Osa, Triebnitz, Brieg, ac innumeri ferè lacus. Eruditissimam huius regionis descriptionem reliquit nobis Andreas Aurifaber Vratislauenfis.

BRANDENBURG.

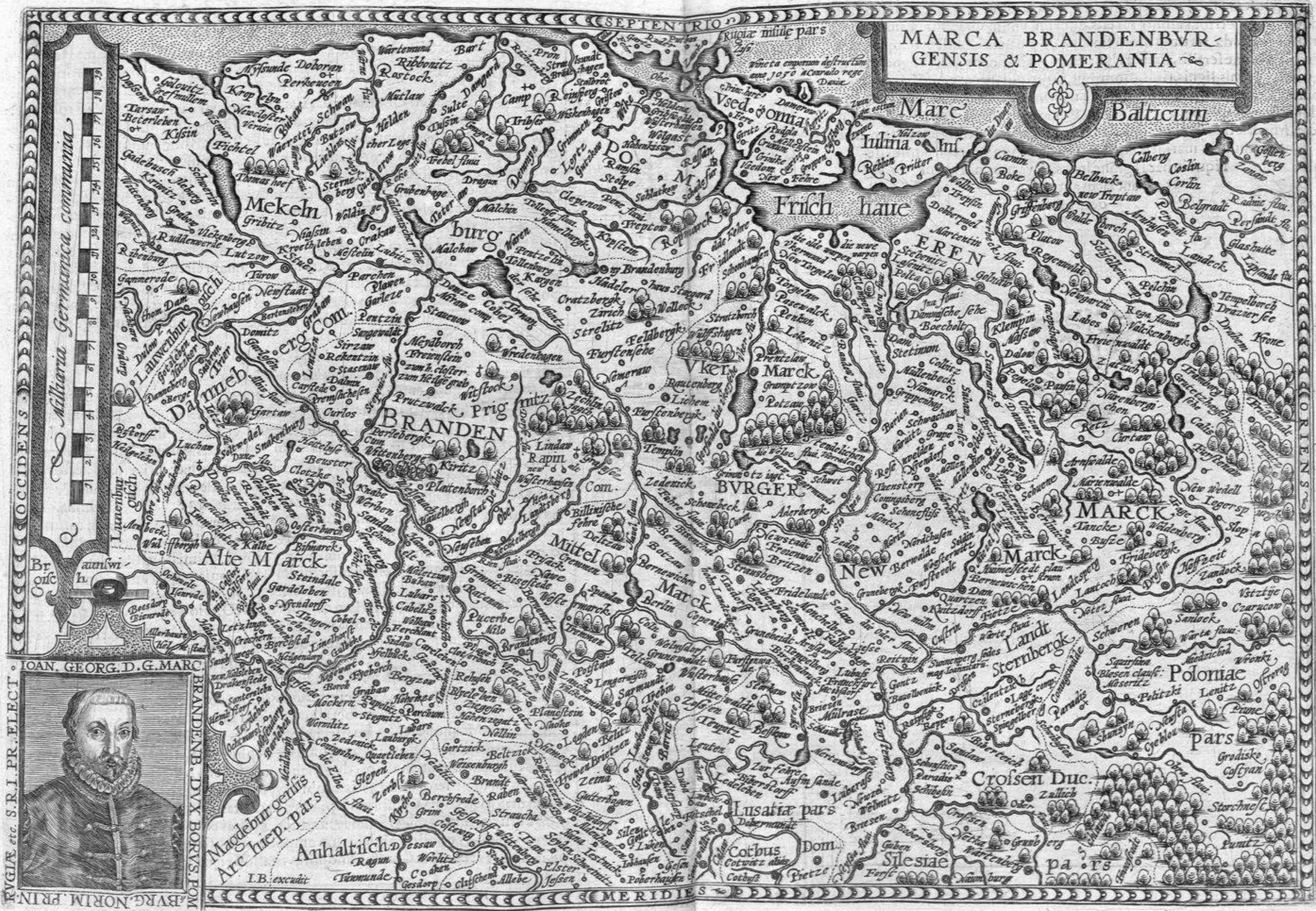

Completitur hac tabula Marchionatū Brandenburgēsem, & maximam, Pomeraniæ partē, cuius tabulæ descriptionē primus solusq; præstitit Gerardo Mercatori doctissimus Mathematicus & professor in Academia Francfordiana ad Oderam Elias Camerarius, vir à quo multa in Astronomicis desideratissima expectabantur si longiorem illi vitam concessisset Dominus, iam enim in obseruatione motuum Solis, Lunæ ac stellarum diligentissimus erat, ad castigandos quos in ijs certò deprehendebat errores. Conscripsit autem hanc tabulam non geometricis instrumentis vsus, vt cui propter academica negotia id integrum non fuit, sed ex suis aliorumque profectiōibus, solerter admodum & circumspectè, id quod experientia docuit, siquidem cū reliquis circumfisis regionum tabulis hanc descriptionem conciliare Mercator vellet, vix vlla contractione aut extensione opus fuit, sed in eam quàm proximè longitudinem ac latitudinem exterioris loci iuxta ipsius dimensiones positi incidebant, quam circumuicinæ tabulæ diligentissimè ab ipso castigatæ & conciliatæ requirebant. Porrò sic dicta est regio à metropoli in ea Brandeburgo, patria clarissimi istius poëtæ Georgij Sabini : vnde autem nomen hoc sortita sit vrbs, ex eiusdem poëtæ disticho quodam intelligi potest; sic enim ait in Hodœporico suo :

Italia quando digressus ab vrbe petebam.

A duce quæ Brenno condita nomen habet.

Brenneburgum enim à veteribus appellata est, sed vulgus Brandeburgum pronunciat. burgum verò significat propugnaculum, ἀπὸ τῆς πόλεως, & Brennus idem nomen est apud Germanos quod Galeatius, vt veteres illæ cantiones testantur quæ in Theodoricum Regem Gothorum extant. Significat igitur Brenniburgum, equitum seu Galeatorum urbem. Tota autem hæc principis Electoris ditio in 7. aut 8. prouincias est distributa, quæ sunt Aldemarc / Mittelmarc / Newmarc / Bfermarc / Pregnis / Crossen / ducatus Sterneberg & Cobus dominia. Item pars Lusatia: inter quas proculdubio, tum ad conseruationem & curam totius corporis, tum ad gubernationem populorum certus est ordinum status & politia. POMERANIA nomen accipit à Pomesano Vidunti, primi Borussiorum regis filio. Diuiditur autē in superiorem & inferiorem Pomeraniam, quarum hæc in Orientem vergens, Vandaliā, Cassubiamq; illa Stetinensem, Barthiensemq; seu VVolgastensem ducatus ac Rugiensem insulam complectitur. Oppidis egregiis exculta est, insigniora tamen quæ habet, maritima sunt, præter pauca quædam mediterranea, quorū primum est Stetinum emporio celebre quod ex VVineta vrbe eò translatum est, totiusq; Pomeraniæ hodie est metropolis, amœnissimū habens situm. Habet præterea VVismariam, Straelsundam oppidum, splendidū olim suum habens principem, quæ dixere Bardensem ducem; Griepesvaldū à Ptolomæo Viritium iuxta coniecturam appellata; Rostochium in quo liberalium artium florens Academia, quam impetrarunt ciues ac Magnopolenses seu Mechelburgenses principes, anno Christi 1413. accersitis magistris ac doctoribus potissimū ex Erphordiensī Gymnasio, quod & ipsa recens tum schola erat, annos necdum habēs 30. Est verò is locus Rostochiensis in eā rem non incongruens, quòd aëris salubritas, & victualium omnis generis leui pretio ibi magna sit copia. Caminum Episcopalis ciuitas; Iulinū nūc VVolinum oppidū olim nulli clarissimarum urbium secundum, multas etiam præclaris opibus & structuris exuperans, nobile Vandalorum emporium, tantis opibus mercatorum negotijs frequens vt excepta Constantinopoli, vix aliud ei par Europa tum videret: ibi

enim Ruffi, Dani, Sorabi, Saxones & V Vandali suos vicos & plateas incolebāt. Apud
Caminum insula est Christoa. Insulæ V Vinetæ olim vrbis in ea nomen erat. hīc &
Oderæ ostia, quæ tribus alluitur fretis, quorum vnum viridissimæ aiunt esse speciei,
alterum subalbidæ, tertium motu furibundo perpetuis sæuiens tempestatibus. Est
hæc regio vbiq̃ue fertilis, aquis irrigua, stagnis abundans, nauibus peruia, diues a-
gris, pascuis, pomis, lignis, riuis, montibus, venatione, pecore, piscibus, frumento, bu-
tyro, melle, cæra & alijs his similibus rebus. Montium in hac plura iuga, sed quorum
apud Authores nulla fama est, sicuti nec sylvarum, quibus tamen Pomerani non ca-
rent. Mineræ tamen nec thermæ vllæ in ea celebres; colligunt autem incolæ
Succinum in mari, sed non tantum quantum Pruteni. Nullus de-
nique in hac regione locus est vacuus, nisi quem
aut lacus aut montes
occupant.

SAXONIA.

Axonici nominis etymon obscurum reliquit vetustas. Eorum Tacitus nō meminit, quōd tum fortasse ignobiles adhuc erant. Meminit autem Ptolomæus, antiquiorem licet Geographiam secutus, is Germanici maris accolas, ac potissimum insulares fuisse docet. Speculum autem Saxonicum in hanc sententiam de eorum nomine differit. Quōd post obitum Alexandri magni Asiatici Petroculis bellum intulerint (eō quōd opem suppetiasq; ipsi Alexandro tulissent) eosq; è Cilicia expulerint. Ipsi itaq; vela dantes ventis, expulsi suis sedibus, apulēre decem & octo ratibus in Prussiam, quæ eremus tum erat: Petra autem seu πέτρα Græca dictio, Latinis Saxum dicitur: vnde Saxonum nomen deriuatum esse creditur. Ab Asiaticis etiam Becanus & Melanthon deducit, verum alio modo. dicunt enim Sacas Asiæ populos colonias quasdam à se emisisse ad montes Moschicos, è regione Cappadociæ: alteram, quos Saccassones, quasi Sacarum filios appellatos contendit, vltra montes Tapuros alteram, ad latitudinem 56. paulò plus minus graduū, quā Ptolomæus Sasonum nomine signarit. hoc priore sui parte perinde atq; illud posteriore corrupto, Saossones enim syncoptos, vel integrè Saccassones fuissent dicendi, id est Sacarū filij Ex his igitur Sassonibus Saxones nostri Europæi descenderunt. Memini tamen me legisse in Frisiorum (ni fallar) historia, gentes istas, Frisios, Brunswicenses & Saxones, à Frisone, Brunone & Saxone ducibus denominatos esse: verum huic sententiæ quisquis quantam volet, fidem tribuat. Saxoniam autem veteris, fines latius multò quàm modernæ extendebantur, Initium namque eius est trans Albim ab Holsatia, inde transfiliens Albim per dioccesim Bremensem in VVestphaliam vsq; ad Rhenum ferè pertingit abinde verò in Hessiam peruenit, ad Herciniam syluam (qui nunc Hertici montes dicuntur) pertingens ad confinia Thuringiæ, in qua olim non contemnendam partem Saxones, militiæ stipendium à Francis, quibus militare, susceperant. Inde iterum sub montibus longo tractu peruenit in Regionem Albinon longinquam, complectens Vitebergam & confinia eius, quæ nunc Saxonia superior dicitur: duobus principalibus Saxoniam sibi titulum vindicantibus. Legitima quadam successione ad principes inferioris Saxoniam omnis regio pertinet: sed superiorē apprehenderunt Marchiones Misnenses cum dignitate Electuræ, quæ illi inferitur principatui. Meditullium autem huius quam descripsimus prouinciæ, totum ex Xandalico, id est, Slauico solo redactum est in linguam & mores Saxonum, iu terra videlicet Brunswicensi, Luneburgensi, Magdeburgensi, & Halberstadeni. Ad eadem verò pertinet nationem omnis Marchia Brandeburgensis, ex eodem solo Vandalico capta, ac versa in linguam & mores Saxonum. Præter vrbes autem magnificas, omnis hæc regio, & Gymnasia celeberrima, populum habet robustum ac validum, quorum potus cereuisia; cibus autem plerunq; lardum, crudum butyrum, caseus, ac reliqua lacticinorum genera. Aër regionis durus, attamen purus ac salubris, nisi quâ paludibus humectatur nimium, quod Maris nonnunquam accidit. Gleba fertilis est, rerumq; omnium, præterquã vini, prouentu felix. Mechelburgij ducatus fœcundissima fertilissimaq; regio frumenti, ligni, lacuū, fluminumq; piscosissimorum, pecudum tum domesticarum tum ferarum. vrbibus amplis, arcibus vicisq; mirè exulta. Isatim herbam, quam Quadan ipsi vocant, lanarum tinctoribus aptissimam abundè profert in Thuringia, ita vt incolarum pleraq; pars, annam sibi ex ea comparent. Syluas complures complectitur, Eünenburgerheid/ Spon-darwerheid/ Rattenarwerheid/ Galbelheid/ Pomerischheid/ Herciniam portiones, &c. Fluminibus interluitur nobilissimis. Saxoniam mōtana minæris fœta sunt. Habet & Goslaria vltra æris, auri argentiq; minæras, ditissimos salis fontes, quibus & Hala & Luneburgum abundat. Illud quoque memoratu dignum visum, montem haud ita procul à Kupferbergo reperiri, qui lapidem gignat emittentem odorem violarum. quin & marmoris copiam hæc montana exhibent.

Saxonum regionis quatenus eius gentis imperium nomenque olim patebat, recens germanaque delineatio, Christiano Schrotenio auctore. Quia loci angustia non pateretur sic de industria Sep ten tri o necessario tamen in hac mappa aliqua Opida amissimus ~ Joan busmecht exc.

MISNIA.

Misnia Saxonum quoque regio, à cognomine sibi vrbe hodie denominata, ea ad Albi fluij sinistram ripam posita, Episcopalis est. Verùm recenter hoc nomen regioni inditum est, cùm Hermundurorum hinc olim sedes fuisse non obscura coniectura colligere liceat ex Cornelij Taciti historia: nam in Hermunduris Albim nasci memorat. Hermunduri autem Sueuorum gentes fuere ad Albim fluuium, sub Hercynio iugo, Danubium versus è regione Semnorum habitantes. Velleius etiam Paterculus libro 2. Semnonum Hermundurorumque fines Albim præterfluere tradit. Tacitus autem lib. 10. Annalium docet Hermunduros cum Cattis magno prælio propter flumen gignendo sale fœcundum, & conterminum concertasse. Is autem Sala fluuius est Cattos Hermundurosque interluens ac separans, ad cuius ripam etiam nũ Salinę in Hala vrbe conspiciuntur. Ioannes Gerson persuasum habet, Eudoses, Varinos, Suardonesque Libonotriam (quo nomine Misnensium ditionem vocat) habitasse, eosque postmodum vnico vocabulo Sorabos nuncupatos esse. ij Sclauini fuere, quos inter Albim ac Salam habitantes Carolus Magnus oppressit. Inde postquam Germani pristinos agros receperunt, Misnij seu Misnenses, ac Episcopali, vt dictum est, vrbe, vbi principis sedes erat, cognominati sunt, Birckheimerus, Misnenses Cheruscus esse credit, qui cum Cattis de salis fontibus, qui sunt Halę Misnensium, decertarunt. Quamuis demonstrari planè potest Thuringos Cheruscorum sedes tenere inter Albim & Visurgum fluuios. Camanos etiam Misnensium olim loca possedisse credunt nonnulli. Ilingi etiam & Glancones dicti sunt Albi fluij accolę, Misnensium pars iuxta Zerbst. Hodierni regionis incolę robusti fortesque, ac commendanda corporis forma ac proportione, iucundi hilaresque, amici, modesti, pacis amantes, nulla in parte Germanorum innatam feritatem, ac minacitatem referentes. Marchionatus hodie est, olim Saxonie Marchionatus dictus. Valles multas complectitur, ac Voitlandie etiam ducatum & Lusatiam superiorem, cuius habitatores Theurochemi dicti sunt. Ciuitates vrbesque principes habet Misnia seu Missenam, quę regioni nomen suum communicat. Lipsia ad Pleissenam amnem, quę ceteras omnes opulentia splendoreque antecellit, nobilissimoque floret Gymnasio, quod cùm olim Pragę in Bohemia extaret, huc anno Christi 1408. translatum est. Est & Suiccamatriuiali schola clarissima, ad Moldam amnem sita; & Laisnicza Petri Appiani nobilissimi Cosmographi patria. Dresdena quoque ac Torga, in quibus Principis Electoris sedes frequens est. Aer dum vix ferendus fuisse dicitur, ob montium sylvarumque humidissimarum exhalationes viscosas; præsertim vbi Ioachimica Vallis dicitur in Sudetis montibus, qua Bohemie, Voitlandieque vicina est, eam enim Vallim vsque adeo densę tetręque; nebule nonnullis anni temporibus integebant vt Solis radios nequaquam admitterent: nunc verò syluis excisis, terręque; meatibus quantum interclusi erant, apertis, fluminibus quoque exitum suum sortitis, cessant nebule: mōtes enim exsiccati, vento liberius perflatur, vnde aere hodie salubriori fruuntur. Terra montibus collibusque; minæris refertis vndiquaque; attumulatur in Bohemie finibus, ipsisque; Sudetis montibus. Ager etiam frumenti feracissimus est, præterquam in prædicta valle Ioachimica, vbi gleba durior, minusque; fertilis est. dumorum autem & ruborum referta; plus tamen in recessu quam in fronte prima habet. quod enim superfici ei eius denegatur, id eius viscera abundè compensant: argenti enim tam sunt diuites fodinę, vt & laudatissimas mensas comparare valeant. Est & ad tertium ferme lapidem ab Zuiccauia vrbe ad Moldam sita, Colbergum mons, id est, Carbo-

narius, è quo effoditur lapis terræ calore exsiccatus, ater ac leuis perinde vt carbo, vnde & carbonarium lapidem appellant, quo per totam ferè Misniam carbonum loco fabri ferrarij vtuntur, cuiusmodi Lithanthrakes inferiorem Germaniam in Leodiensi agro, ac Scotiam quoque dare notum est. Horum carbonum fodinis olim accensis, montem ipsum non aliter ac Aetnam & Vesuium, & Heclæ montem in Islandia, arsisse flammæque euomuisse, ita vt vicinæ Zvviccauiæ ingentem terrorem incusserit, memoriæ proditum est, hodieque fumare conspicitur. Hala etiam præter Salis fontes, vnde nomen sortita est, æris minæras habet. Hæc metallorum tam diues atque abundans est regio, vt singulos penè etiam maximos montes perforatos videas.

MANSFELDIA.

Mansfeldiæ Comitatus nomen haud obscurum est, à metropoli eiusdem in eo nominis sic appellata, quæ ipsa à Manno Tuisconis filio nomen accepisse traditur, sonat autem Manni campum. huic opinioni suffragari videtur huius vicinus locus Ascaniæ, qui Ascenes Germanorum patris nomen referre videtur. Saxonum enim hi populi sunt, & inter Hermunduros numerandi censentur. Hertici hodie, & *Hertschen*, aut *Hartländer*, ab Hartone sylua Heflos, Thuringos & Saxones discernente nominantur. Regio est superiori Saxoniam inter Salam amnem ac VViperum inserta, Complectitur autem huius Mansfeldensis Comitatus territorium in se complura dominia, utpote principatum Anhaltensem, Palatinatum, Saxonicum, Comitatus Arnstettensem, VViprensem quem Cherusci olim tenuisse creduntur, VVethinensem, Quernfurtensem, Ballenstedesem, Ascaniensem, Stolbergensem, Arnsteinensem, Reinsteinensem: ac præter hos diuastias, collegia Canonica, Baronatusq; aliquot; quæ pleraq; olim peculiarib. suis subfuere Comitibus ac Dominis: nunc verò vix alium præter Comitem Mansfeldensem agnoscunt. Loca autem montana, Meliboci montes antiquioribus Geographis dicti sunt, syluis hinc inde conspersi. Aer bonus ac salubris. Terra frumenti satis ferax. Eius tamen viscera diuitiarum plus quam superficies habent. Eruitur enim ex eius montibus propè Mansfeldiam, Islebiam ac Hochsteten, lapis niger ac fissilis, cuiusmodi is est, quo in la minas tenues secto, regularum loco utimur, nonnullis ardosæ vocantur, is picis ærisque plurimum obtinet, ac metalli minimè occulta habet indicia, conspicitur enim inspersus auri cuprive color. Hunc itaq; ingenti copia erutum ex montibus, lignisq; circumpositis, vnà exurunt: incensus autem odorem emittit eundem quem Lithantrakes, seu Carbonarij lapides: at si contingat placidas pluuias ignem cõspargere, tantum abest vt extinguatur, vt maiores etiam flammæ excitet, lapisq; eò citius liquefcit, quod bituminis picisve non obscurum est indicium. Neq; hoc tacendum videtur, cum ludentis naturæ miraculum non immeritò videri queat, quòd is lapis manifestas ostendet inspicientibus animalium ferè omnis generis effigies, ramentis ac lineamentis aurei coloris: ita vt quoduis primo intuitu dignoscere queas. Affirmant nonnulli, eorum saltem animalium quæ propinquus gignat lacus, eum præ se ferre imagines, cuiusmodi sunt piscium, anguillarum, carpionum, ranarum. Verùm alij perhibent etiam aliorum animantium figuras eum exhibere ad vnguem, utpote gallo- rum gallinaceorum & Salamandrarum: quin & in quodã eorum lapidum Pontificis cuiusdam barbati effigiem, triplici diademate ornatam multis conspectam aiunt. Hæc loca Tubantes populi olim habitasse creduntur. Regionis caput est Mansfeldia, ad VViperum amnem sita. Vrbes post hanc habet præcipuas Islebiam, Quernefordiam, Rotenburgum, Alstadium ac complures alias. Fluminibus rigatur Sala, Vnstrut, duobus tribusve VVipperis, ac infinitis alijs riuulis, torrentibusq; ignobilioribus. Latus Orientale Misnia claudit. Meridionale partim Misnia, partim Thuringia cingunt. Occidentale Hessia, Hartoq; ad Melibocum montem excipiunt. vbi Svartzenburgensis & Stolburgensis Comitatus, item Sangerhusi, Anhaltiæ, & Asseburgij principatus confines habet. Septentrionale autem latus Saxoniam superioris Ducatus terminat.

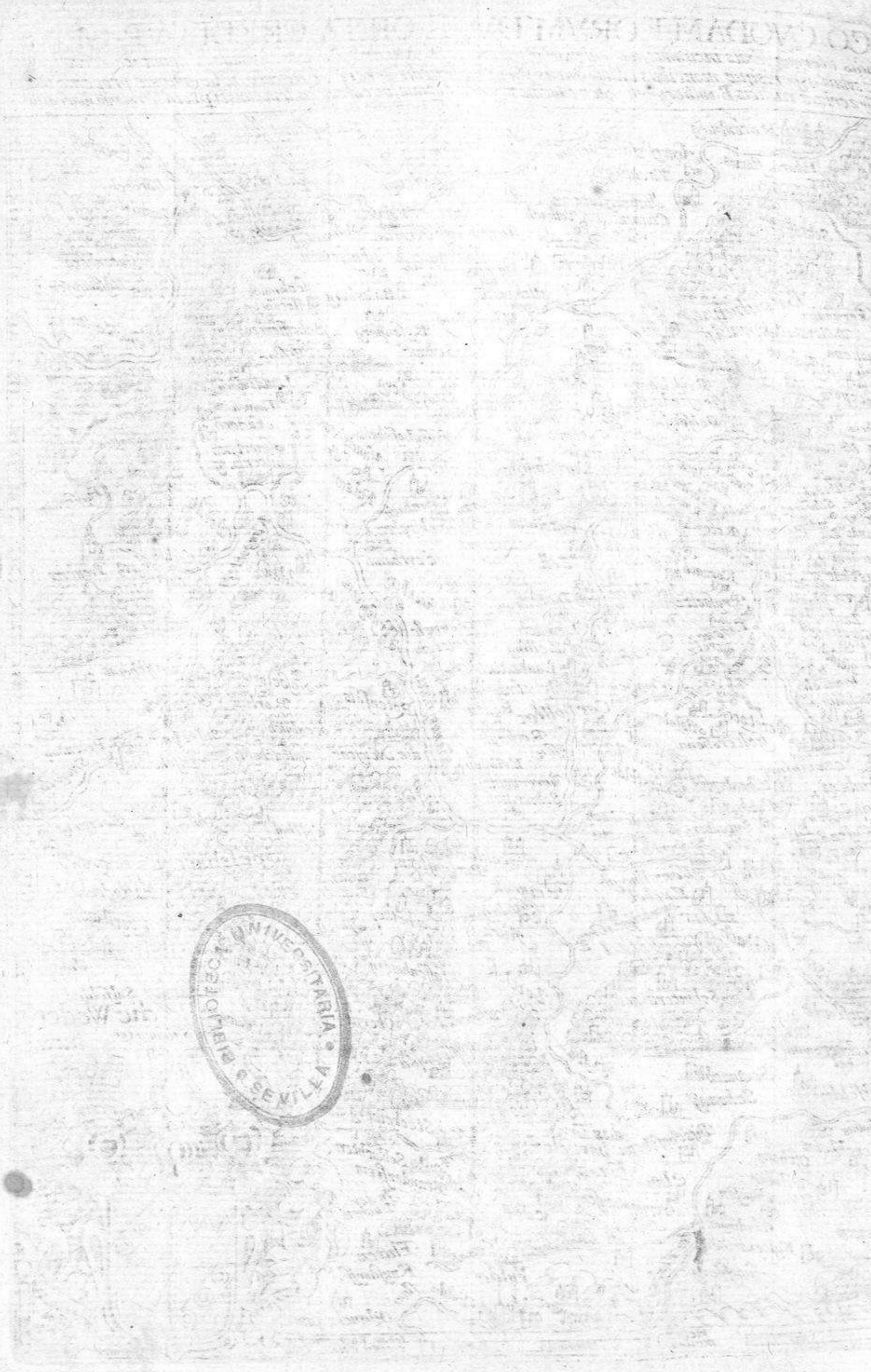

FRANCONIA.

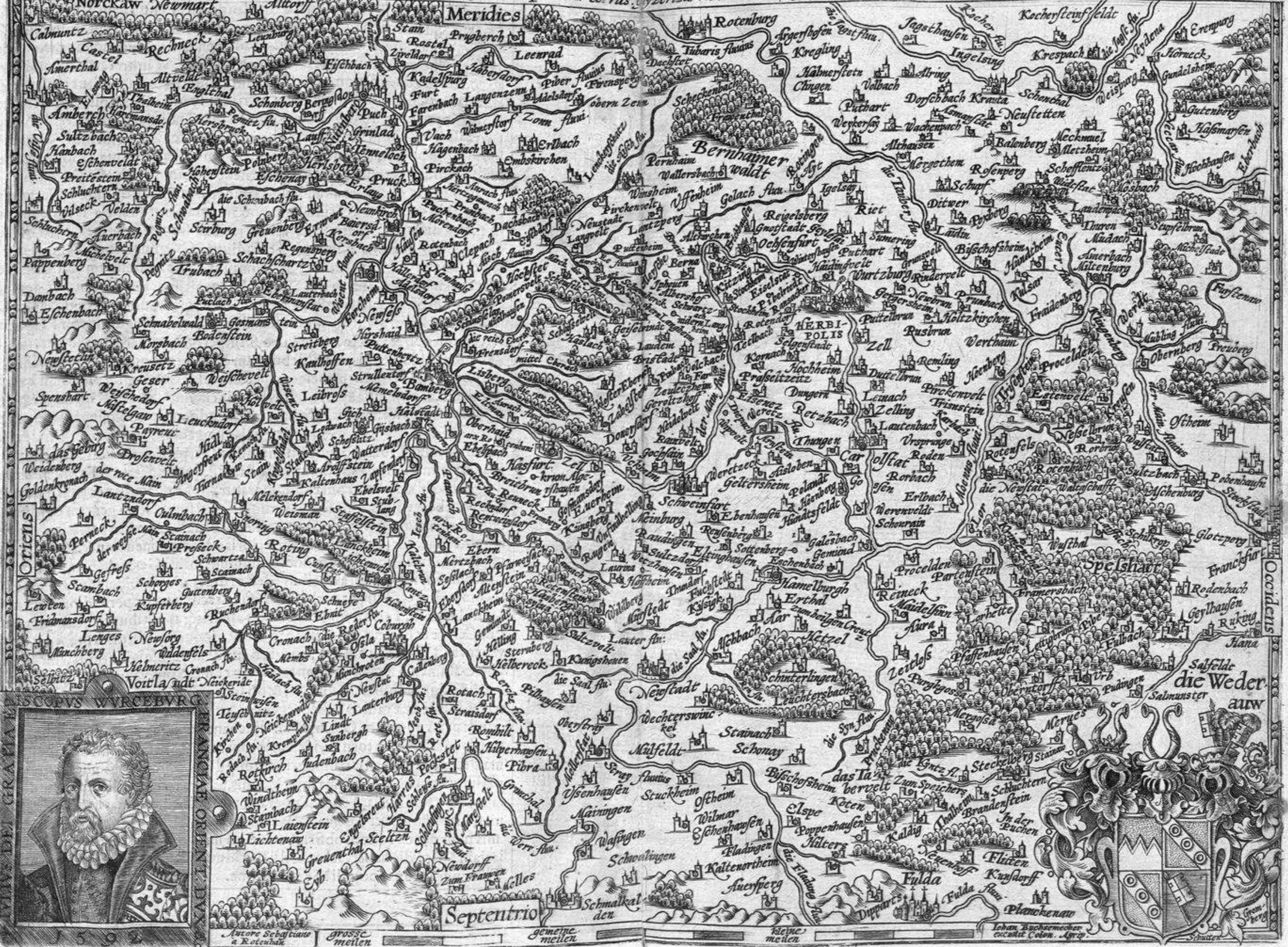
FRanci Orientales, quos Rhenanus etiam Anfibarios & Ansuarios fuisse ostendit, cum ad annos ferè 400. suis ducibus paruissent, dominium seu Imperium id tandem peruenit ad quendam Fracum nomine, eum tanto persequerentur amore, tantiq; ab ijs fiebat, vt auito veteriq; nomine relicto, ab eodem suo duce denominari voluerint : quod factum traditur circiter 24. annis ante natum Christum. Saligni etiam dicti sunt Franci à Romanis. Salios fuisse appellatos, Ammianus ostendit libro 17. quod à Sala fluuio descendisse creditur. rei fidem facit Salingostadium Mœni vrbs, quam Selgenstadt vocant incolæ. Gens ipsa viribus armisq; potens, ac multa nobilitate pollens, fallax & astuta, laborum patiens, vinctis colendis vterq; sexus incumbit, nec cuiquam otioso esse conceditur. Ducatus nomine ac dignitate ahuc hodie gaudet, huncq; titulum VVurtzburgenfis præsul sibi vendicat. Verum huic non integra paret Francia : sed cum quatuor in partes diuisa sit, quatuor ex magistratibus sunt audientes. Marchioni Brandeburgensi obediunt Kitzinga, Bristadium, Graglingiacum, Babenbergensi antistiti subest. Chronachum, Forcheimium, Staphellsteinium, Hochstadium, & præter has multæ aliæ vrbes VVurtzburgenfi seu Herbipolitano præfili, qui Francorum dux salutari solet, parent. Königspurgum, Oxenfordia, Carolo-stadium, Hasfordia, ac nonnullæ aliæ ciuitates Moguntinensi Metropolitano Archiepiscopo & Electori Septeuero, S. Imperij Cancellario subsunt; item Bischofsheimium, Alderburgium, Mildeburgum & multa alia oppida. Quædam insuper Fraciarum portio ad Saxonum principem spectat, velut Coburgum oppidum excelsa arce munitum, ac nonnulla alia. In huius prouinciæ finibus sita est Norimberga vrbs ampla, opulenta ac imperialis, solo licet infœcundo atq; arenoso; ingenia tamen parit solertissima ac promptissima ad quæuis etiam ingeniosissima inuenta; vnde ex ea, tanquam ex equo Troiano, subtilissimi totius Germaniæ artifices prodeunt : verum Fraciarum minimè hæc vrbs annumeranda; nisi, quod ad statum Ecclesiasticum, Bambergensi vrbi quæ Franconiarum annumeratur, subest. quamuis nec Bauariæ annumerari se Noribergenses velint, sed ab vtrisque discreti singularem gentem efficere. cum autem Noricorum sedes occuparint hodierni Bauari, ad eos se pertinere ipsum nomē arguit. Francofurtum autem Francici iuris est, vrbs tamen imperialis, ac binis mundi nis quotannis celeberrimum nobilissimumq; totius Germaniæ emporium : quo loco Romanos reges eligi à ducibus Electoribus mos est, ibidemq; si Imperij binos esse competitors cōtingat, vtrique collecto exercitu pro Imperio dimicant. Aer purus ac salubris satis. Terra densissimis syluis asperisq; montibus clausa, intus plana ac fertilis Cerere & Baccho, in Germaniæ propemodum meditullio sita. Ad Rotenburgum urbem in Tubera ripa, haud procul ab eiusdem fluminis fontibus, initium sumunt vineta, flumenq; sequuntur donec Mœno coniugatur. Vinum ipsum bonum ac salubre, si nullum adhibeatur vitium, & ob sui præstantiam in remotissimas exportatur terras. Glycerizæ radicis Babebergensis ager tantam præbet copiam, vt currus eadē onusti per vniuersam Germaniam diuehantur. Ripa cœpæque nullibi ferè locorum laudatiora: hortorum, viridariorum ac pratorum cultura regio est amœnissima, pecudum domesticarum, ferinarumq; diues. Fluminibus piscosissimis vndique perluitur, quorum præcipua sunt: Mœnus, Sala, octo ignobilioribus amnibus comitata, Sinna, Radiantia, Aestus, Tubera, ac nonnulla alia. Sylvas habet Speßhart, Othonis syluam (vulgò der Odenwaldt) ac alias etiã Herciniæ portiones, quæ eam æditissimis iugis per circuitum obfirmans, veluti natiuo muro ambit. Hæc Sueuiam & Boiariam à Meridiè habet, Rhenus illi Occiduus est, ab ortu Boëmi accolunt, Hassi & Thuringi Saxoniarum populi à Septentrione.

FRANCIA ORIENTALIS, VVLGO FRANCONIA, A FRANCO QVODAM EORVM DVCE OR TA CREDITVR. GENIS

ipsa viribus armisque potens est, ac multa nobilitate pollens, fallax et astuta, laborum patiens, vinetis colendis uterque sexus incumbit, nec cuiquam otioso esse conceditur. Ducatus nomine ac dignitate adhuc hodie gaudet, huncque titulum Wurceburgensis Praesulis sibi vendicat. Aer purus est ac salubris. Terra de glisfimis syluis asperisque montibus clausa, intus plana ac fertilis Cerere et Baccho, in Germaniae prope modum medicullio sita. Unum ipsum bonum ac salubre ob sui praesantiam in remotissimas exportatur terras. Praeris radicis Bambergensis ager tantam praebet copiam, ut currus eadem onusti p tota Germania ducantur.

Autore Sebastianus a Rotembach
 grosse meilen
 gemeine meilen
 kleine meilen
 Johann Buchermecher
 fecit Colon. Anni 1687

S V E V I A.

Sueus Gambriiij filius, & Manni nepos, Germanorum Rex, apud Tuiscos regnavit tempore Balei, vndecimi regis Babyloniorum. Hic amplissimam Sueuorum gentem ac regnum condidit, & de suo nomine cognominavit. Sueuos autem Hermionū populum fuisse tradit Plinius, sicut & Hermunduros, Cattos & Cheruscos. Sedes verò non easdem quas hodie tenuisse eos, omnes testatur Chronographi ac Historiographi. Intra hos ferè terminos olim fuere conclusi: Ab Oriente Carpathus mons; à Meridiè Hercynium nemus, quod Bohemicum nunc appellatur; ab Occidente Rhenus; ab Aquilone Sueuicum mare, seu Balthicum, ipsorum limites fuere. Hæc gens nunc in angustiores terminos, vtrum ab alijs compulsa, an sponte sua delata, incertum est. In Rhetiam enim populariter commigrarunt, quo loco iam aliquot seculis hæserunt, abolitoq; veteri Rhetorum nomine, Rhetiam à se nouis cultoribus Sueuiam dixere. Atq; hi sunt qui latè per Germaniam imperitabant, maximam eius possidentes partem: nam & in Sarmatiam ac Pannoniâ colonias deduxerunt; illic enim antiquæ fuerunt Sueuorum sedes, deinde Rhetias occupauere, quas etiam nunc tenent, ij inquam in quinquaginta quatuor populos ab Orosio distinguuntur, à Tacito autem istæ nominantur gentes, Semnones, Longobardi, Reudigni, Auiones, Angili, Varini, Endoses, Suardones, Nuithones, Hermunduri, Narisci, Marcomanni, Quadi, Marsigni, Gothini, Osi, Buriij, Lygij, Arij, Heluecones, Manimi, Elysiij, Naharuali, Gothones, Rugij, Lemouij, Suiones, Aesti & Sitones, qui in commune vno nomine Sueui nominabantur. Hodierna autem Sueuia cuius hic typus exhibetur, in plurimas quoq; separata est regiones & tractus suis nominibus distinctos; ita vt nullus hodie in tota Germania princeps reperiatur qui se Sueuiæ Dominum dicere possit, cum inter plures sit principes diuisa; vna enim pars hæreditario iure ad domum Austriacam spectat: maximam sibi eius partem vendicat Virtebergensis Dux: multæ ei insunt vrbes liberæ & Imperiales: & haud paucæ in ea ciuitates Bauariæ ducibus subiectæ sunt: reliqua pars vel Palatinis vel Badensi principibus, aut Constantiensi & Augustensi Episcopis, & Comitibus, Baronibus atque nobilibus paret. Gens est populosa, fortis, audax & bellicosa, procero corpore, venusta facie & decora, ingenio singulari prædita, præstantissima Germanorum à Plutarcho dicta, cuius gloria eo vsque creuisse memoratur, vt virtute & armis Imperium orbis meruerit: illudq; vltra vnus seculi spacium magnificentissimè tenuerit. Suis olim Regibus paruit ac ducibus, quibus in Chunradino vltimo Sueuorum principe extinctis, collapsum est regnum, & in plures diuastias diuulsum. Ex hac gente prodijt ingeniosissimus ille Albertus cognomine Magnus, Episcopus Ratisbonensis, equestri ordine natus Laubingæ, de quo plura vide apud Paulum Iouium, itemq; Nicolaum Reusnerum in libello doctorum virorum Argentinæ nuper edito. Priuati Sueuorum nulla alia re, nulloque artificio magis occupantur, quàm lini lanæq; operatione: cui adeo incumbunt, vt in quibusdam locis nedum mulieres & puellæ, sed adolescentes & viri hyemis tempore color admoueantur. Panni genus faciunt cuius tela linea est, intertextum bombycinium, Varchet illud vocantes, faciunt & totum lineum quod Golsch appellant. Compertum est apud Ulmenses solum quotannis vtriusq; generis pannos parari centum millia, ex quo conijcere quisque potest quàm incomprehensibilis incredibilisq; summa in tota regione elaboretur. ad remotissimas nationes isti panni transuehuntur. Tota autem hæc prouincia salubri aëre gaudens, celebratissimis vrbibus, vicis & castellis

Des H. Römisch-
en Reichs Schwäbischen
Kraiss, mit
sampt seinen ob und
inligende Lande vñ
Herrschaften warhafftige
Beschreibung.

SVEVIAE
vtriusque cum Germanicae tunc Rheticae celebratissimis orbibus, vicibus, arcibus et castellis referta, Martiano rursusque nemorum typus chorographicus, veram omnium locorum distantia exhibes.

SVEVVS
Gembrivus filius, Naemi
nepos, Germanorum Rex
amplissimum Suenoriam gen-
tem et regnum condidit et de suo
nomine cognominavit. Quatuor li-
beris et imperialibus potior par-
tie subiacet. Terra est paulo st-
nemorosa, aënes tamen pcoru-
nati nulla alia re nullisq; artificio ma-
gis occupantur, quam sui lanugis op-
ratione, ut in quibusda locis et ad le-
scentes et viri colo admoventur, et
compta est, apud Ulmenes solum
quocumque vtriusq; gnis pannos,
quem Parchei et Goffch in
cola vocat, centum milia
parari, quinde tras
portari solent.

AD ILL. PRINC. IYDOVICVM
DVCEM WIRTENB. & TEGK.
COM. MVMP. PRIN. SVEVIAE.

**INSIGNIA DO-
MVVS WIRTENBER-
GENSIS**

Der umbriss dieses
Kraiss loblich se achtzig
mit erstreckt sich, vñ
zwei stundt in ein tag
stündert. Des Kraiss bo-
den nicht für fünf hant-
dert, sondern tausent
vier und neunzig jar
nach dem das vñ
Gemeine deutsche reich

Als über tausent die zal war
vierhundert fünf und neunzig jar
Keyser Maximilian vermahrt,
Von Wirttemberg Graef Eberhart
Zu einem Herzog hat gemacht,
Und mit Fürstlichem schlatz bedacht

Auctore Davide
Seitzelio Mathematico.
et auct. Ulmenis

Colonie: Apud
excudit Ioh. D. vñ
mecher Anno 1552

referta; arces excelsæ, natura & arte munitæ, templa, collegia monasteriaque pluri-
ma ac pulcherrima. Terra ipsa partim plana, partim montosa, ager fertilis, cuius nul-
la pars inculta iacet, præterquam aut lacus, aut montes vel syluæ occupant: fructu-
um, leguminum frumentorumq; abundantia, pecorum magna vis, prata pascuaque
lætissima, vitiferi montes: conualles in ea plurimæ, per quas perennes riui, am-
nes, fontesque lymphidissimi è montium iugis defluentes: & iucundo murmure stre-
pentes, vberem largiuntur piscationem, qui se vniuersi in Rhenum & Danubium
nominatissimos fluuios exonerant. Danubij autem & Nicri fluuiorum hæc terra
parens est. Illud autem maximè in Sueuis mirandum, quòd cum reliquis, quæ e-
sui sunt, obsonijs vescantur, à nucibus tamen abstineant. Sueuiæ montana sunt Al-
pes, quæ longo tractu Danubium sequuntur, nomina sua crebrò mutant.

Nemora syluæq; in ea multæ, & ob id genti venatio frequens, &
aucupium peculiare. Lacus celeberrimi sunt, Bodani-
cus siue Brigátinus, Tigurinus & superior lacus,
item Federsee lacus. Minærarum est di-
tissima, thermisq; saluberrimis
pluribus locis à natura
donata est hæc
tellus.

SALISBURGVM.

Alzburgensis Episcopatus nomen habet à Saltzburgo metropolitana Ba-
 uariæ vrbe, quæ eadem à *Sulzach* flu. nomen mutuata est. Olim Iuuauia, à
 iuuâdo dicta, Germanicè *Helffenburg*, quod castrum ibi extruxerat Iulius
 Cæsar, iuuamen seu subsidium ac refugium legionibus suis contra Germa-
 nos quos debellaturus erat. Nonnulli tamen etiam hoc nomen à Iuuanio fluuio vrbi
 propinquo obtinuisse credunt. Eam præterea Volaterranus Badacum dictam ait.
 Norici pars hæc est tabula, complectiturq; præter Saltzburgenses Anasinam regio-
 nem, Pintzgouios & Alpes Iulias. Cæterum adiacens territorium montuosum, col-
 libus ac iugis vndiq; eleuatur, quæ Tauri montis cacumina esse vel ipsum nomen te-
 statur. Tauri enim incolæ vocant, in qua etiam opinione est Vadianus, cuius hæc de
 ijs verba sunt. Durant hæc (inquit) in Norico (cuius hæc pars est terra) & Carinthia
 nomina Multi verò Tauri sunt, hoc est, Tauri/vt ipsi vocant, variè ab accolis cogno-
 minati, vt: *Kadstatterthauri*, *Felbergthauri*, *Knunlerthauri*, *Kornthauri*, *Easteiner-
 thauri*, & innumeri penè alij, adeo alti, vt qui media eos æstate superant, cum ad ver-
 ticem peruentum est, frigore infestentur: nullus curribus locus, angustissimi trami-
 tes, adeoq; præcipiti subinde asperitate, vt iumentis tantum clitellarijs, ac ne his tu-
 tò quidem, nisi assuetis, illac iter esse queat. Grandia vero pericula, cum aut subito ex
 orti venti in præcipitia deturbant euntes: aut verno tempore immensi conuolu-
 tarum niuium globi sylvas, faxa, iumenta, & iuxta fitas persæpe domos fundi-
 tus auferunt. Mirum verò in plerisque horum montium locis, cum paulò accesserit
 Sol, in ipsis niuib; natos vermiculos ceu tineas quasdam cerni. Verum his
 montibus frequentia quoque aucupia, ac ferarum venatus existit. Plana verò loca
 consitionibus, agris, frumentoque apta. Paludes quæ frequentes sunt, pascua præ-
 bent fluminibus ac riuulis infinitis propemodum rigatur, qui ex eiusdem montibus
 scaturiunt: Anassus fluuius in Septentrionem fluit, & Altzio, Saltzachio, Matichioq;
 fluuijs oneratur. Traunus ibidem ex lacubus oritur. Item Mur flu. hic suos fontes
 sumit; nec non & Drauus nobilis amnis, quem etiã Plin. lib. 3. cap. 25. è Noricis fluere
 tradit. Reliqui ignobiliore riuuli in hos quos modò nominavi exonerantur. Syluis
 quoq; Episcopatus hic non destituitur. Hardionem enim, Hænhardum, & V Veyl-
 hardum sylvas ad Septentrionem positas habet. Montes præter supradictos Tauros,
 habet in Meridiem versus Alpes, quos Albin ipsi vocant; varijs quoque cognomen-
 tis ascitis, vt Villacher Albin, Svvanberger Albin &c. item Creutzbergum montem,
 Lettachbergum, & in Oeuina valle metalliferos, de quibus sic cecinit Conradus Cel-
 tes lib. Amorum 2. oda 6.

*Qui mihi de celsis nuper fuit Alpibus actus
 Oenus vbi, atq; Athesis murmura rauca facit.
 Argenti aeterno scaturit qua vena metallo,
 Et ditat totam patriam Alemanicam.
 Hic halant liquido, puro & de fonte salina,
 Ditantes Bauaros, Austriacosq; duces.
 Hic turba est terra, nigraq; simillima morti,
 Qui soluum vastis ignibus æra suis.
 Haud credas nostris decocta metalla per ignem
 Sed Phlegethontais mundificata vadis.*

Cum olim Episcopatus tantum fuerit hæc ditio, anno Christi 821. Arno, decimus E-
 piscoporum, primus ibi Archiepiscopus factus, pallium à Leone tertio adeptus, po-
 pulum Saltzburgensem annis 36. salubriter pavit. Habet aut Archiepiscopatus hic
 sub se suffraganeatus, Tridentinum, Patauiensem, Viennensem, Gurcensem, Brixien-
 sem, Frisingensem, Seccouiesem, Lauentinesem & Chyemensem. vt refert. Munsterus.

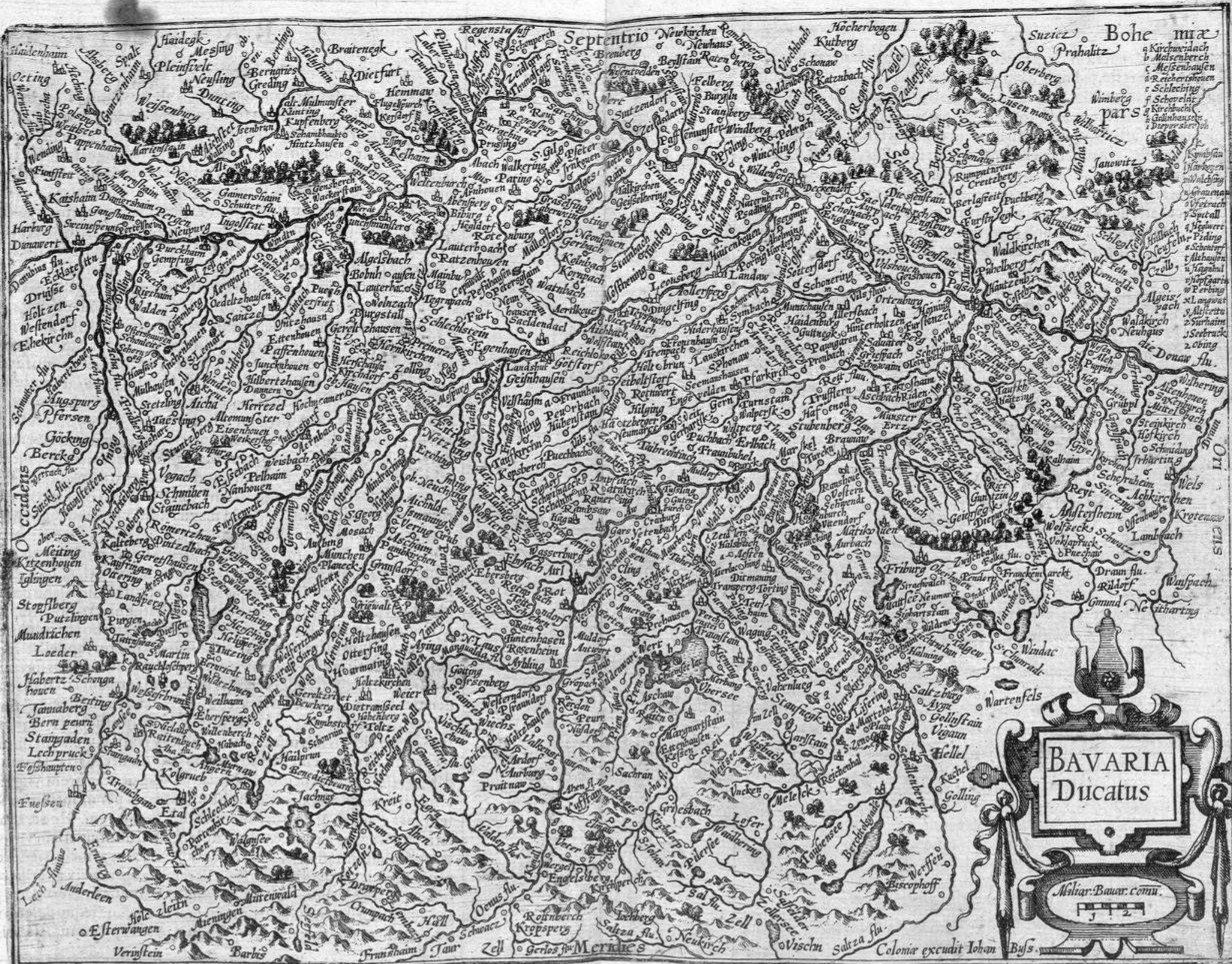
Qui patriæ adfert ingenio sue
 Illustri nomen, laudibus excolens
 Dignus favore est, premioque
 Quem sequens veneretur ætas
 Cum Marcus ego fecerit hoc opus
 Grato tuum, et gusti, fore sinu
 Salcbuzga ciuem, gestiensque
 Posteritatis honore cinge

Salisburgensis jurisdictionis
 locorumque vicinorum vera
 descriptio Auctore Marco.
 Secznagel Salisburgense
 Johann Bussemacher excudit

BAVARIA.

BAvaria Germaniæ provincia ab Auaribus Hunnorum reliquijs, qui Noricis expulsis in ea terra confedere, adiecta litera B. appellatur Boiaria etiam à Boijs Cisalpinæ Galliæ populis hoc loci aliquando moratis dicitur. Noricum olim fuit, & Danubio insigni fluuio ex Sueuia profluente, irrigatur. Austriam, Stiriam, & Carinthiam in se comprehendit, quòd iisdem homines iisdem ferè moribus & lingua vtantur. Citradanubiana regio, quam scilicet Romani Principes post Augusti tempora occupauerunt, cito agnouit Christum, diuisaq; fuit in quatuor Episcopatus, Saltzburgensem, Ratisbonensem, Patàuiensem & Frisingensem. Nulla Germaniæ provincia plurib. cultioribusq; illustratur vrbibus. hæc terra priusquam in provinciam redigeretur, à proprio Rege ad Arnolphi vsque Imperatoris tempora administrata est; deinde duces habere cœpit, hodieque tenet. Suscepta autem fide orthodoxa, simul leges & viuendi instituta genti sunt præscripta, nempe de Ecclesiæ libertate, de incendiarijs ecclesiarum, de confugientibus ad Ecclesiam, de clericorum percussoribus, de decimis, de seditiosorum pœna, item leges castrenses de libertis, de nuptijs, de causis mulierum, de furtis, de legibus agrarijs, de commendatis & commodatis, de hæreditatibus, de emptionibus & venditionibus, &c. Illis legibus Bauari ante aliquot secula paruere, nonnullisq; adhuc. Regio ipsa præterquam vbi Australior est, non feritur. nemorosa multum est & montuosa, vt vna propemodum sylua videri queat. Hercyniæ enim portiones sunt omnes in ea sylua, ac totum propemodum eam olim hunc tractum contexisse vix dubiũ est: rei q; fidem facit vel illud ipsum quod Aichstadio fertur; excidisse nimirum eo loco nemus seu quercetũ D. Bonifacium, ac monasteriũ eo loco cõdidisse Benenedictinorũ: confluenta aut vndiq; ad illud magna hominum, tam seculariũ quàm spiritualiũ frequentia, tanta sumplisse, incrementa, vt in vrbẽ excreuerit, cui ex re nomẽ relictũ sit Aichstadiũ. Aich enim Germanis quercũ significat Sues glandibus syluestribusq; pomis tanta copia nutrit, vt veluti Vngaria boues ita hæc sues cæteris Europæ nationibus largè suppeditet. Gens ipsa vestitu vt plurimum blauo colore amicitur, ocreis libentiũs quàm caligis calceatur. Extendebatur hæc regio olim, sicut & hodie versus Meridiem vsq; ad Alpes & Athesim flu. Vnde Strabo; Incoluerunt Rheti & Norici summa Alpiũ cacumina quæ in Italiã declinãtur, appellatiq; sunt Rheti, Venno nes & Lepontij, qui paupertate adacti, spoliabant viatores qui per Alpes in Italiã transibant. Non erat tunc certa & trita via ex Germania in Italiã, sed erant conscendendi mōtes, & rursus descendendũ in valles; insidiabanturq; transeuntibus Romanis raptores & latrones, dispoliantes & iniurijs afficientes eos; præsertim quando Imp. exercitibus suis mittebant pecuniã. Vicinis tamen suis nihil in commodi intulerunt illi latrones, ementes ab eis cibos & vitæ necessaria. Durabat autem aliquamdiu huiusmodi latrunculorũ sæuitia, quousq; per Cæsarem Augustum extincti sunt, atque iter magno labore ingentibusq; expensis per montium & Saxorum asperitatem, per glaciẽ & niuem fuit inuentum & paratum. Hodie etiam suillis moribus satis famosa gens hæc est, & quod dolendum, duobus etiam vitijs plus reliquis notantur inhospitalitatis videlicet & furti. Monacum principis sedes est amœnitate loci profectò Ducis aulæ dignissima ad Ilaram flu. agrum vix alterius rei quàm frumenti feracem habet. vrbes præterea plurimas, vt vix alia sit Germaniæ provincia plurib. ac splendidioribus ornata vrbibus ipsa, Bauaria, hodieque deserta non est, vt Strabo tradit, & sicut suo fortassis tempore fuit. Aer vt plurimus salubris, & regio amœna

BAVARIA
Ducatus

Miliar. Bauar. comu.

Colonia excudit Iohan. Buis.

est. Magna copia frumenti reperitur circa Ratisbonam & Landshutam; at vinum in paucis crescit locis, idq; agreste, sed nobilia importantur vina ex Alsatia, Franconia, Austria, Athesi & à Nicro: vicissimq; sal cuius magna ibi paratur copia effertur. In Nortgoia propè Ambergam & Sultzbachum terra turget minæra ferri, suppeditatq; omnibus fluuijs materiæ sufficientiam, vbi in diuersis officinis fabrilibus cogitur in ferrum. Amnes qui malleos in officinis continuò agunt sunt Fils, Nab & Pegnitz.

Præterea in comitatu Tyrolensi iuxta oppidum Schvatz, annuatim immensus thesaurus argenti & æris eruitur ex penetralibus terræ, atque sine cessatione aliquot millia virorum in profundo terræ atque Plutonis regno destinantur.

Multis denique fluminibus &
lacubus piscosis regio
hæc conspicua
est.

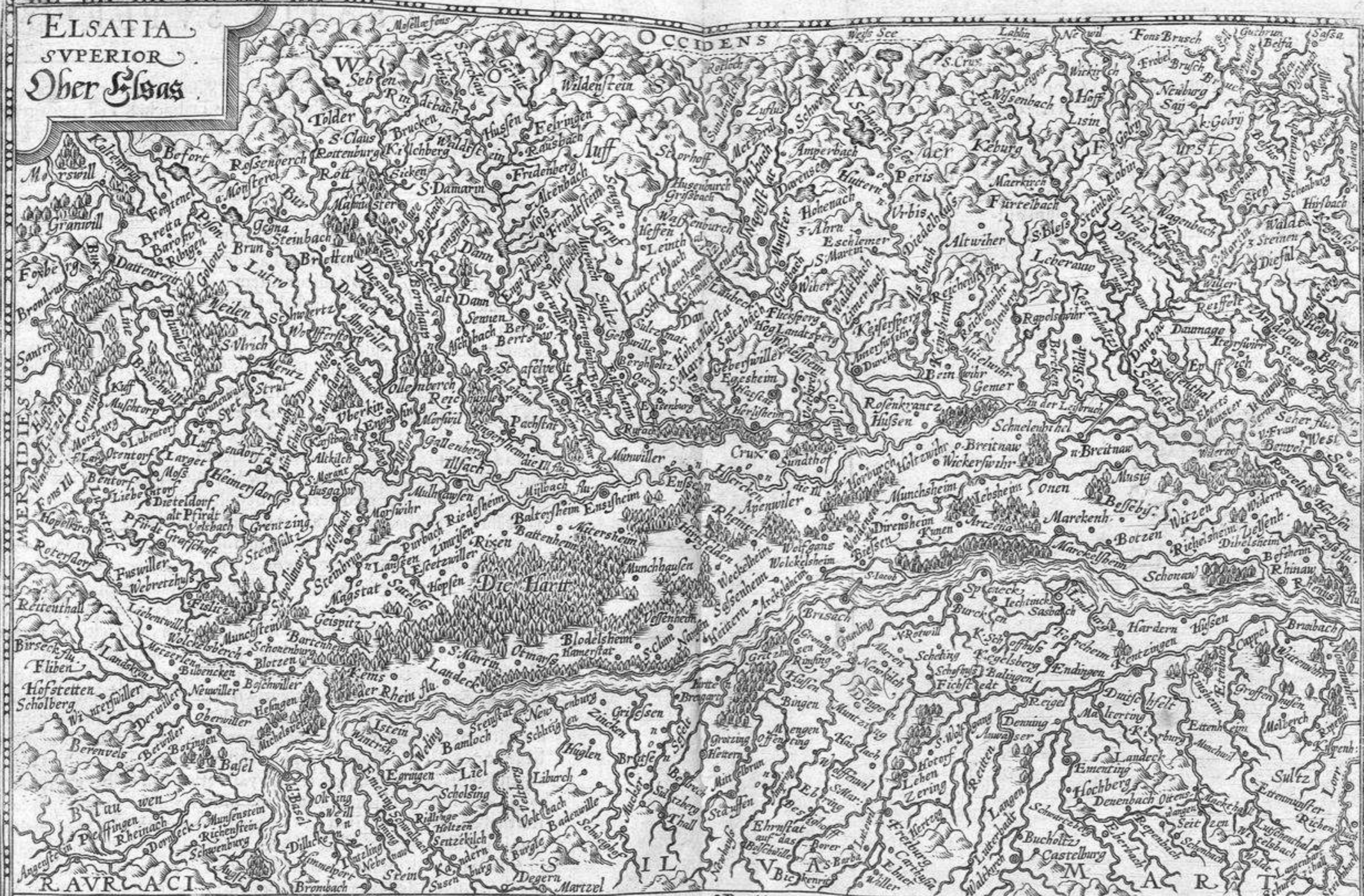

ALSATIA SUPERIOR.

Alsatiæ nomen quod Germani Elſaß vocant, non est vetuſtum vocabulum; cum olim habitatores eius Tribochi & Tribotes fuerint vocati. Sunt enim qui putant metropolim Alsatiæ olim fuiſſe Argentinam, eamque exſtructam à Treuirenſibus, qui à principe Trebeta originẽ duxiſſe putantur. Et cum poſtea Treuirenſes Coloniam deducerent in eum locum quem hodie Argentina occupat. dicti ſunt Coloni illi à Treuirenſibus Tribotes. Nomenclaturam vero Alsatiæ putant longè poſtea ab Illa fluuio, a in i mutato, exortam, vnde & quidam eam regionem Illeſaß & non Alſaß apellatam aſſerunt. Sicut ruruſ alij fluuium contendunt vocatũ Alſaß. In libro militarium ludorum vocatur Edelſaß, quaſi nobilis ſeſſio. Diuiditur autem Alsatia in ſuperiorem & inferiorem. Superior quæ Sunggoiam contingit, habet multa dominiã, nam haud procul ab oppido Than eſt ditio Abbatis Murbacenſis, in qua ſunt V Vatviler, Gebviler & alia quædam oppida: hinc ſequitur Mundat, id eſt, Munus datum, quod includit, Sultz Rubeaquum & multa alia oppida Epifcopo Argentinenſi ſubiecta. Huic dominiõ adiacet Landtgrauiatuſ in ſuperiori Alsatia, nempe oppidũ Enſheim cum multis villis. Is Landtgrauiatuſ peruenit ad ditionem Alberti Comitis Habsburgẽſis, patris Regis Rudolphi, circa annũ Chriſti 1200. Terminatur Alsatia ab Oriente ad Rhenum, & ab Occidente ad Voſagum montem qui Lotharingiam à Germania diuidit, extenditurq; à Sunggoia vſq; ad ciuitatem V Veiffenburg. Euomit autẽ mons Voſagus plurimos amnes, qui per mediterranea deuoluti Rhenum petunt. præcipuus tamẽ Alsatiæ fluuius eſt Illa, qui totam ferè percurrit Alsatiã. Quam fertilis verò ſit hæc prouincia hinc colligere poteris, quòd in hoc terræ tractu tam anguſto, ſingulis annis tanta prouenit vini & frumenti copia, vt nedum cultores, quorum ingens eſt numerus, hinc neceſſarium habeant victum, ſed ſuper eſt tantũ vt etiam vicini quiq; eorum abundantia fruantur. Nam nobiliſſimum vinum quod apud eos creſcit, continua vectura curruum, aliquando etiam nauium, abducitur in Heluetiam, Sueuiam, Bauariam, Lotharingiam & inferiorem Germaniam, etiam aliquando in Angliam. In Sunggoia magna creſcit vis frumenti immò per totam Alsatiæ planitiem vſque ad Argentinam hæc frumenti vbertas inuenitur, vnde Lotharingiæ montes inhabitantes, Burgundia & bona pars Heluetiæ cibantur. In montibus & collibus decoquitur optimum vinum, & in plano prouenit frumentum & arborum fructus. Habet quoq; Alsatia in montibus ſyluas caſtanearum, habet montes turgentes mineris argenti cupri & plumbi, præſertim in valle Leberthal. Habet prætereã in montibus & vallibus nobiliſſima paſcua, id quod teſtantur optimi & pinguiſſimi caſei, qui in Muſſerthal conficiuntur. Et vt vno verbo dicam, nõ eſt in tota Germania regio aliqua, quæ in omnibus prouentibus Alsatiæ poſſit adæquari. nullus eſt enim iuxta montes in Alsatia locus ocioſus qui nõ habitetur aut ſit cultus. Hæc tam parua regio adeo humanis vſibus eſt dedicata, vt in ea inueniantur 46. ciuitates & oppidula, omnia muris cincta, quinquaginta arces in montibus & plano ſitæ: villarum verò & vicorum non eſt numerus. Vulgares regionem incolentes & terram colentes miſeri ſunt: nam per ſingulos annos abliguriunt bona ſua, nec quicquam in futurum ſeruant, vnde ſit vt tempore belli, aut quando frigore vel pruina terræ naſcentia deuaſtantur aut pereunt, patiantur magnam penuriam. Iuuantur tamen pauperes ex publicis granarijs. Non habet hæc terrã indigenas multos, ſed maior pars ſunt aduenæ, puta Sueui, Bauari, Burgundi, Sabaudi, & Lotharingi, qui cum ſemel regionem in-

ELSATIA
SUPERIOR
Ober Elsas

ELsas ist der vier Provinzen eine im Teutschlandt. ist erstliche vñ den Babiloniern bewohnt, von S. Materno S. Petri junger zü Christen gläubē kome. ist das schönste thall in Germania seiner fruchtbarkeit vñd womi-
ge halbe. der Rhein laufft durch Rauracer vñ Basel gelegenheit, da wēdt er sich gegē Septētrione, vñd thut sich das gebirg zu beiten seitē vñ einander, vñd gibt zwey namhafte gebirg, das ein so Gallia scheidt, heist das Wolgisch gebirg
darin hat es die meng wilde pferdt, luchs, beren, marder, kat zē, danhrsch, des andē gevilts sehr vil. desgleiche etlich wēld vñ castaneē, mädeln vñ nussen. der Rhein hat golt, sāmē, lachs, sāmēt der ill, vñd alle kleine wasser vñd bech vol-
ler sich. Es wirt getheilt in drey theil, Sunatgan, Ober vñd mider Elsas. Im Sunatgan bey dem tempel S. Apollinaris hat Julius Casar mit Ariosto der Teuschē König ein trefliche schlacht gethan. Was die Romer für schlachtē (vñd
andere) gethā haben in dūgen lande, zeigē die trefliche antiquitetē gungsam an. Seiner fruchtbarkeit wege, an frucht, wein, streit vñd schlossern geht es vile lande von, darunder Strassburg für die furnembst gerechnet wirt.
Auf der Germanier seitē streckt es sich vñ Basel bis an die Pfaltz. die breite vñ Rhein bis an de Schwartzwaldt. die furnembst Landtschaft heist das Breisgaw. vñd sind manchey Herrn, Graue vñd potentatē zugehörig

gressi fuerint, non facile hinc emigrant. Sueui potissimum ibi indulantur. passim omnes ibi recipiuntur, qui colonis in terræ cultura cooperari satagunt. Circum Keiserspergum, quod sonat Cæsariarum, montem, terra summam habet fertilitatem, vnde & cor Alsatix ibi esse perhibetur, inueniunturq; ibi tria oppida murata, tanta vicinitate sibi ipsis iuncta, vt bombardæ iactus illa istam apprehendere possit, vocanturque Keiserspergum, Ammersvveier & Rönshheim. Ibi vinum in vasis magnis per adiectas prunas decoquitur; aut sepeliuntur vasa ipsa musto impleta in ipsis acinis & racemis expressis, quousq; vis digestiua emoriatur in vino, manetq; sic vinum dulce per totam hyemem, & defertur passim in alia loca, habeturque in delicijs.

ALSATIA INFERIOR.

Tota olim Tribocorum regio quam hodie vocant Alsatiam tractus Argentoratensis fuit appellata. Argentoratum autem, vulgò Straßburg, olim mediocre fuit oppidum, hodie verò eminentissima vrbs est, habuitq; comitem rei militaris, qui etiam Argentoratensis dictus erat. Quòd verò scribunt quidam, ante Iulij Cæsaris tempora in Argentorato cameram fuisse Rom. tributorum, atq; ob id urbem eam Argentinam dictam, multi fabulam esse putant, cum Romani olim Rationalem summarum in Gallijs habuerint, & præpositum thesaurorù apud Treuiros, atq; illic etiam procuratorem monetæ: quapropter cum comiti Argentoratensi in stipendia militum pecunijs opus esset, aliunde haud dubiè suppeditabatur. urbem tamen hanc ab antiquo semper celebrem fuisse constat; quin & felicissima illa Iuliani cum Alemannis pugna eam adhuc nobiliorem apud veteres fecit. Octo. n. Regis Alemannorum coniunctis viribus, Rhenum cum Iuliano pugnaturo transcenderunt, & apud Argentoratum, vbi castra fixere sua, à Iuliano cædebantur. Fuit autem hæc vrbs primò tributaria Treuirensibus, deinde Romanis subiecta, tertio paruit regibus Francorum, hodie incorporata est Imperio, numeraturq; prima inter liberas ciuitates, abundat autem omnibus bonis, excellitq; in opibus cunctas Rheni ciuitates, miram habens copiam vini & frumenti, vtpote quæsitum habet in optimo fundo, etiamsi oleribus & radicibus ferendis accommodatior sit quàm vino producendo. Turrim habet elegantissimam, 574. pedes geometricos altam. Occidentem versus Taberna vrbs sita est, vulgò Zabern: sicut ex Turego Zuregum, vulgò Zürich, & ex Tugio Zugium, fuit autem Taberna munimentum Romanorum ad prohibendas Alemannorum in Galliam incursiones, hodie ibi præsulis Argentinensis est domicilium & curia. Sunt qui Alsaticam hanc Tabernam à Iulio Cæsare conditã tradant, qui taxauit in Calendario annum ad 52. Septimanas, & 365. dies. conformiter enim mœnijs Tabernæ adiecit 52. turres, atq; murum discriminauit in 365. mœnia, septem scilicet inter duas turres ponens pinnas. hoc in oppido & extra mœnia anno Christi 1525. occisa fuerunt aliquot millia seditiosorum rusticorum à Duce Lotharingæ, spacio trium horarum. ac deinde post quadriduum idem princeps iuxta vicum Scherweiler, qui medio miliario distat à Selestadio, occidit iterum aliquot millia rusticorum. Haud procul à Taberna oppidulum quoddam est, & iuxta illud monasterium Maursmünster, institutum à Mauro abbate. Est & aliud monasterium parum distans à Brocomago, cui à sancto Spiritu titulus est, quod dicitur fundasse Landtgrauius quidam Stephanus nomine, à quo etiam nomen accepit. Nam vocatur Steffansfeldt, & corrupte Stechfeldt. est in eo loco Brephotrophium, hoc est, domus in qua pueri expositi i aluntur. Hinc Septentrionem versus Haganoa conspicitur, ciuitas anno Christi 1164. à Friderico Barbarossa muro clausa, in hac principes terræ morabantur quando in Foresto venationibus vacabant. Fundum habet circum mœnia arenosum, sed sterilitatem istam compensat ager fertilis, paulò longius à ciuitate semotus. Vterius descendendo VVissenburgum apparet, insigne & clarum oppidum, ad Vogasi montis radices, cuius per medium Lutra amnis interluitur. Huius loci tanta est vetustas, vt etiam apud nullos rerum scriptores eius origo reperiatur. Hic Dagobertus Gallorum Rex anno Christi 664. insigne ac regale monasterium infinitis extruxit sumptibus, illudque monachis Benedictini ordinis tradidit. Distat ab Argentinâ secundum Rheni cursum sex miliarijs Saletium, vulgò Selg, ibi Abbatia est ordinis Benedictini, instituta ab Adelheide Imperat. Ottonis I. vxore, Filia Rudol-

ALSATIA quatuor in Germani Provinciaru una est. primu quidem a Babilonis habitata fuit, a S. Materno dno Petri discipulo ad fidem Christiana couersa, toti Germanice ager pulcherrim, cu pp fertilitatm, tu habitadi comoditate. Rhen' p Rauracos vers' Basileensem fundu teatit, inde vers' Septentrione reflectitur, vbi vtriusq; montis fundu fuit, duo celebria montana, alteru quod Gallia separat, Vogasi vocat, alit' equos sylvestres permultos, lynces item, vrsos, martes feles, ois qm ceruos, reliquaru et feraru innumerabiles. totas pte rea siluas, castaneas, amygdalis nucibusq; refertas. Rhen' aoru, salmones, ezoces largitur, que admodu et Nas caterisq; riuu piscib' abundates. In tres diuise partes, Sinagoa, supi- ore atq; inferiore. Alsatia. In Sinagoa proxime diu. Apollinaris fani Caus Casar cu Aruisto Germanoru Rege insignit' ex cossit. Quanta in sup Romani at que alie getes in hysce terris plia comiserunt, insignia at igitatu monumeta loquuntur. Quod ad vbertate frumeti nimiru, vini, vrbu et castelloru mili plane regione cedit, ex quib' inter pcpuas numeratur Argentina. In Germanie latere a Palatnatu Basilea vsque se ext'eat latitudo et a Rheno ad nigra vsq; silua pcpua terre pars Brysgoa ar. Regioes h' vtpurimu ad celeberrima hysce donu pmet, Episcopy Argetine, Marchione Badense, alijsq; Comites ac Dnos, vrbes ite aliquot hnpiales. Auctore clariss. viro Daniele Specchio Arg. inuise.

phi Regis Burgundiæ, quæ etiam sepulta ibi est. Est autem Rhenus eo in loco auri valde ferax, quippe quod purum ex arena colligitur & confluatur. Clauditur autem Alsatia Boream versus iuxta Rhenanam ac montanam Tabernas condiderunt namque olim Romani Tabernastres iuxta Rhenum, aut non procul ab eo, in quibus milites hyemauerunt, nempe Tabernam Alsaticam (de qua superius) quam hodie possidet Episcopus Argentinensis: Tabernam Rhenanam, cuius dominus est Episcopus Spirensis: & Tabernam montanam, quæ vno miliario distat à VVissenburgo, paretque duci Bipontino. Sed cum Ludouicus Dux niger arma mouisset contra Principem Electorem Palatinum, Fredericum scilicet, indignatus princeps Elector, spoliavit eum hoc oppido, anno Christi 1455. Sed quod deinde illi restituit, spe bona ductus quod nunquam contra se ageret, quod tamen ille minimè seruavit.

PALATINATVS RHENI.

Omen Palatini Rheni, nomen esse dignitatis & officij credit Munsterus, quod Imperatores instituerunt. Sunt enim qui aiunt primos Palatinos simplices fuisse nobiles, vsq; ad tempora Ottonis tertij, quando principes Electores fuerunt constituti: tunc enim illis maior dignitatis gradus fuit additus. Nec sine causa Electuara non fuit commissa ducibus potentibus qui tunc erant in Imperio, puta duci Bauariæ, duci Sueuiæ, Lotharingiæ & Brunsvicæ: etiam si Bauari temporum successu in familiam suam studuerint hanc dignitatem introducere, hodieque & Palatinatus & Bauariæ titulum habeant. Primus Palatinus Elector appellatus fuit Henricus, qui anno Christi 1003. D. Henricum cum reliquis Electoribus in Imperatorem elegit. Terra autem hæc Palatini Electoris, præter pagos, monasteria & arces, continet vrbes pariter & oppida 48. quarum primaria est Heidelberg, in qua & principis sedes est. Nomen huic vrbi datum putatur à gentium colonia; vocant autem Germani hominem gentilem *Heiden*. Huius loci situs admodum est amœnus, cum sit in fauce montium, vbi Neccharus (qui & Nicer vel Nicrus) ex montibus in planitiem egreditur; neq; dubium quin locus ille semper, quàm diu Germania habitata fuit, ab hominibus cultus fuerit. Sunt alij qui contendunt dicendum & scribendum esse *Edelberg*, quod sonat nobilem montem. Sunt qui Ptolomaicam Budorim putant olim fuisse Heidelbergam; alij oppidum Manheim per Budorim accipiendum contendunt: nam situm est illud in confluentia Rheni & Nicri, vbi in Concilio Constantiensi Ioannes papa triennio incarceratus fuit. Est terra circa Heidelbergam omniũ rerum ferax, vini boni, frumenti, olei, fructuum arboreorum, & castanearum. Anno Christi 1346. Rupertus senior princeps Palatinus fundauit Gymnasium Heidelbergense, vbi temporum successu in omni scientiarum genere multi docti floruerunt viri. Præter cæteros requiescunt ibi corpora doctiss. virorum Rudolphi Agricolæ, Sebastiani Munsteri, & (qui meo æuo locum istum celebrem reddiderunt) Guilhelmi Xilandri, Zachariæ Vrsini, quoque vsus sum Rectore Oliuerij Bocchi, illustriss. Princ. Friderici III. tempore. Hodierno autem tempore celeberrimi Gymnasij Rector magnificus fuit in adolescentia sua, Fridericus III. Pala. Ludouici F. Friderici II. nepos: quem nunc auito solio sedentem ac Palatinum leonem moderantem Deus Opt. Max. nobis diu saluum & incolumem conseruet. Distributus autem est Palatinatus in quatuor officia, vt vocant, horum Metropoles sunt Heidelberg, Alzæa, Neostadium & Mosbachium. Porro quod ad Comitatus huius fertilitatem attinet, nihil quod ad humanum victũ necessarium est, desideratur in Palatinatu. In montibus enim decoquitur generosum vinum, & simul in eisdem crescunt castanæ: in pede montium pulcherrimi plantantur horti, & in planis agris copiosa prouenit seges tritici, siliginis, hordei, &c. Syluæ & montes referti sunt feris, potissimum ceruis. quin & incolæ plurimos in syluis nutriunt hircos, hædos & capras, eò quòd hæc animalia syluestribus potius delectantur saltibus quàm pratis. Præterea in Nicro flu. qui medium alluit Palatinatum, innumeri per singulos annos capiuntur pisces, magni & parui maximè autem abundat barbonibus. Descendunt quoque per hunc fluuium continuæ lignorum rates, ex Ottonica sylua, quæ ex Neccaro in Rhenum deferuntur, atque omnibus ciuitatibus Rheni, à Spira vsque Bingium ad portas vsque deducuntur. Est Ottonica sylua regio syluestris & montosa, cultura quoque difficilis, licet in quibusdam locis amœnas & fertiles habeat valles, in quibus satis frumenti colligi potest. Incolæ pro magna parte victitant ex pecoribus & quæstu ligno

FLORENTIS
SIMVS RHENI
PALATINA
TVS

Coloniae Agrip. excudit Ioan. Putschmecher

Militaria Ger-
manica commentaria

1592

rum. Inter VVormatiam autem Heidelbergam, Neostadium, Crucenacum & Oppenheim magna patet terræ planities, habens agrum feracissimum vini & frumenti, nec est in linea Rheni, post Sunggoiam, terra aliqua feracior frumenti quàm sit illa, imprimis circum ciuitatem Alzæam, siue *Alsheim*, in qua factus est conflictus ille horrendus inter duos Reges, Albertum & Adolphum. Vno à VVormacia miliario distat oppidum *Pfedderßheim*, vbi incredibilis vini copia quotannis prouenit, tantæ præstantiæ, vt Baccharacensi (cui primas peritissimi potatores tribuunt) nequaquam cedere perhibeatur. Anno Christi 1455. memorabilis ibi accidit clades, cum multi principes conglobati, quorum præcipuus erat Episcopus Moguntinensis, contra vnum principem Pal. Fridericum, omnes ab ipso circumuenti cæderentur. Anno 1525. magna ibidem seditio forum rusticorum fusa est copia.

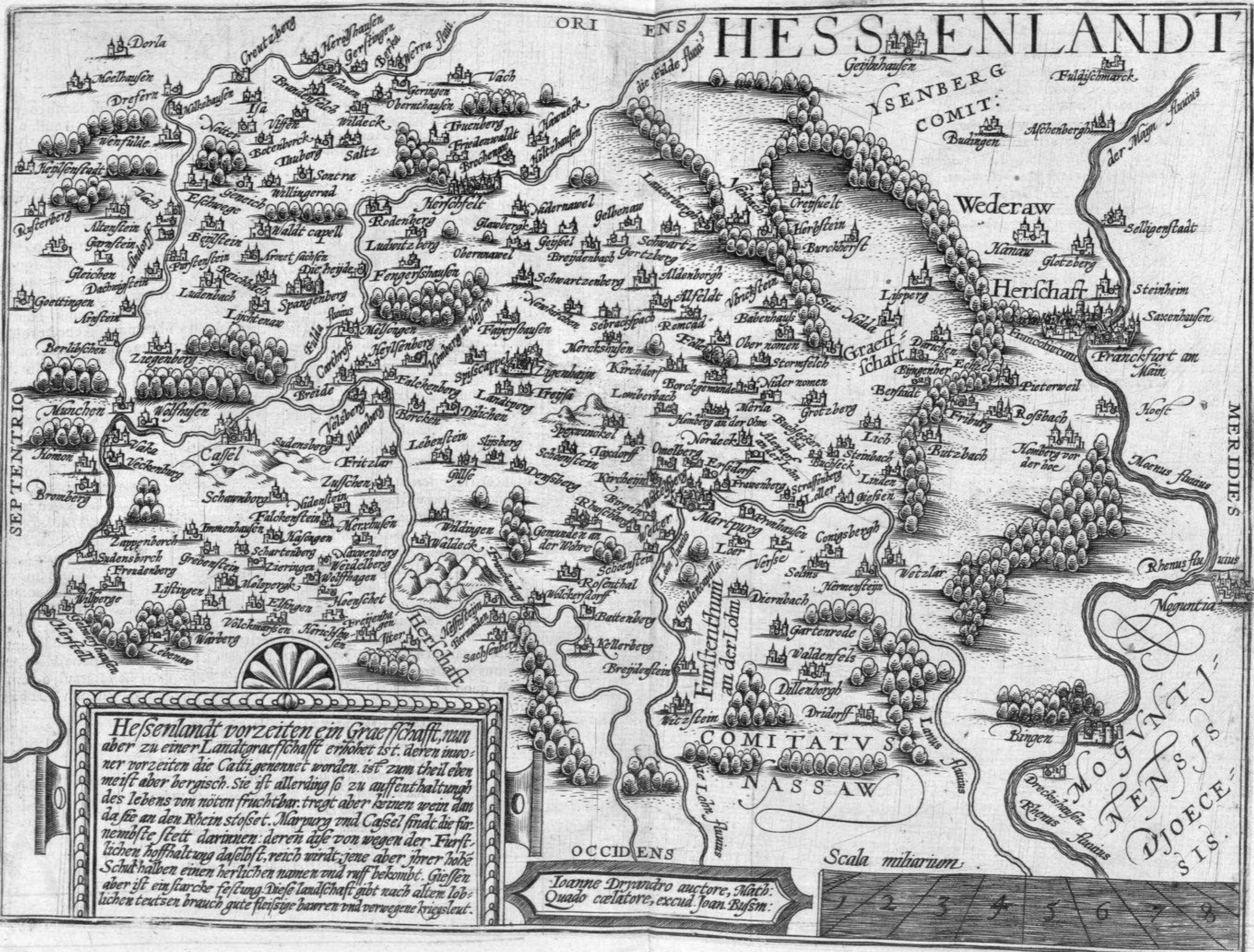
HASSIA.

Assia quæ hoc nostro ævo Landtgraviatus titulo claret, ab occasu contingit Rhenum, & ab ortu Thuringiam atque Saxoniam, versus Aquilonem verò confinis est terræ Brunsvicensium, & pro parte VVestphaliæ. Vnde verò Hassia sic denominetur, certa ratio non habetur. sunt qui fingunt montem Hassonem, à quo nomen acceperit. Alijs verò placet Hessos seu Hassos ex Chattis, qui hanc regionem habitasse commemorantur, t in s mutato, prognatos, id quod superioris Germaniæ dialecto admodum familiare est (tenues nimirum aspirare, & literam t sybilare) cuiuscunque etiam seu linguæ seu dialecti primitiua fuerint vocabula, vt ex Taberna Zabern/ex Belgico Water Wasser/Aguten grüssen / meten messen/te. ex v p auff/maken machen/Äken Ächen (proprie enim Aken quasi aquen ab aqua dicitur, sicut etiam Rubeac Rubeach Ruffach). Vnde adhuc est loci nomen Casen Elnbogen, gentis illius cõtestans vetustatem. Subortus est autem Landtgraviatus Hassiæ ex Landtgraviatu Thuringiæ, creuitque membrum super caput. Fuit enim Hassia olim tantum comitatus, subiectus dominio Thuringiæ, id quod probat liber Torneamentorum, in quo scribitur quòd anno Christi 1042. Ludouicus comes Hassiæ fuerit Hallis in ludo militari ibi celebrato, sed factus deinde Lantgravius, ascendit filia supra matrem. Habent & in hunc vsque diem similia insignia, nisi quòd rubei tramites sunt transpositi. Notabis etiam, intra Mœnum & VVestphaliã non tantum Hassiam contineri, sed & Rhingauiam, VVestervaldiam, VVederaiam, comitatũ Nassaiensem, comitatũ Kunigiteinensem, Hanouiuensem, Eisenburgensem, multaq; alia dominia. Vrbes Hassiæ primariæ sunt Marpurgũ seu Martispurgum & Cassilia seu Cassella. Marpurgũ quidam sic dictũ volũt à Marte, alij aut à Marcomiro Francorũ rege denominatũ putant. Insignem in monte locatam arcem habet, quæ comitum prouinciæ istius sedes esse solet. Nec minus illustrẽ facit urbem Academia celebris, plurimorumq; doctissimorũ virorum in ea cœtus, & studiosorũ adolescentũ turba haud exigua. In hac etiam clarissimi poëtæ Eobani Hessi conduntur ossa. Præter cætera eaq; multa Landtgraviatus huius oppida, munitissimum censeripotest Giessen, inter Fridburgum & Marpurgum sita. Producit regio ipsa colonis suis victum necessarium, nihil superfluum, nutrit pecora, feraxq; est frumenti, non autem vini, nisi vbi contingit Rhenum, & iuxta ripam Lani fluuij. Syluestris vt plurimum est & montosa, ferarumq; imprimis ceruorum, magnã alit copiam, vnde & venationibus crebris terrẽ domini inuigilare solent. De regionis huius natura & conditione, atque incolarum moribus extat carmen perbreue Helij Eobani natione Hessi, ex versibus gratulatorijs ob victoriam quandam Philippi Hassiæ Landtgrauij desumptum, quod hic subijcere non inconcinnum duximus. Poëtæ autem verba hæc sunt:

*Qualis Hyperboreum prospectans Thracia Booten
Gradiui domus ad Rhodopen, Hemumq; niualem
Circumfusa iacet, gelidis assuet a pruinis,
Gignit in arma viros duratos frigore, quiq;
Aut Hebrum, Nessumq; bibunt, aut Strymonis vndas:
Talis & ipsa situ, talis regione locorum
Et fluuijs, syluisq; frequens, & montibus altis
Hassia: natura similes creat alma locorum
Ceu natos in bella viros, quibus omnis in armis*

HESSENLANDT

SEPTENTRIO

MERIDIES

ORIENS

OCCIDENS

Hessenlandt vorzeiten ein Graeffschafft, nun aber zu einer Landtgraeffschafft erhohet ist. deren inwo-
ner vorzeiten die Catti genennet worden. ist zum theil eben
meist aber bergisch. Sie ist allerdings so zu auffenthaltung
des lebens von nöten fruchtbar. tregt aber keinen wein dan
da sie an den Rhein stisset. Marpurg vnd Cassel sind die für-
nehmste stett darinnen. deren diese von wegen der Fürst-
lichen hoffhaltung dajelbst. reich wirdt; jene aber ihrer hohe
Schut haben einen herlichen namen vnd ruff bekombt. Gießen
aber ist ein starke festung. Diese landschaft gibt nach alten lob-
lichen teutschen brauch gute fleissige bauern vnd verwegene kriegsleut.

Ioanne Dryandro auctore, Math.
Quado caelatore, excud. Joan. Buysm.

Scala miliarium

1	2	3	4	5	6	7	8

MAGVNTIJS
RHEINVS
DIOECESIS

COMITATVS
NASSAW

ISENBERG
COMIT.

Wederaw

Herichafft

Graeffschafft

FURSTENTHVM
an der Lohm

COMITATVS
NASSAW

Moguntia

Bingen

Rheinfels
Rheinfels

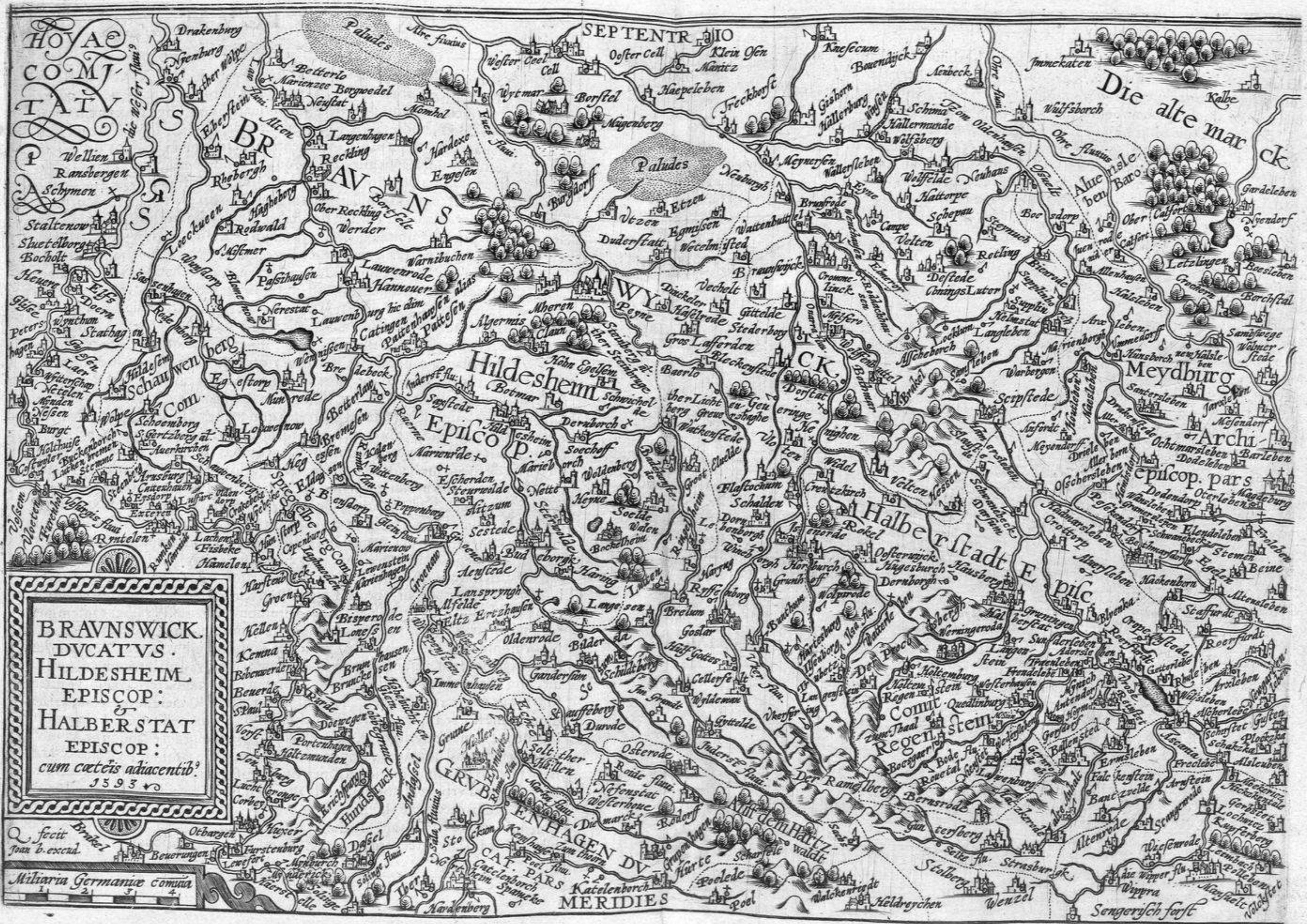
MAGVNTIJS
RHEINVS
DIOECESIS

Vita placet: non vlla iuuat sine Marte, nec vllam
Esse putant vitam, quæ non assueuerit armis.
Quod si tranquilla vertantur ad otia pacis,
Otia nulla terunt sine magno vana labore:
Aut duro patrios exercent vomere colles,
Aut quatosq; solo campos rimantur aratris
(Namq; & planities segetum foecunda patentes
Explicat innumeras, & plena messe colonos
Ditat, & ipsa sibi satis est) aut ardua sylua
Lustra petunt, canibusq; feras sectantur odoris,
Venatu genus assuetum, genus acre virorum;
Aut leges aut iura ferunt, aut oppida condunt
Fortia, non solum bello munimina, verum
Quæ deceant in pace etiam, oblectentq; quietos.
Quid sacros memorem fontes? quid amœna vireta?
Quid valles ipsis certantes frugiferacis
Vallibus Aemonia? dulces quid vbiq; recessus
Musarum loca, confessu loca digna Dearum?
O patria gelidi fontes, ô flumina nota,
O valles, ô antra meû gratissima Musis, &c.

BRUNSVICVM.

Bruno Ludolphi Ducis Saxoniae filius, & patruus Henrici Aucupis Regis Rom. in sine nomen reliquit vico, quem ille primus inchoauerat, qui ex illo dictus est Brunonis vicus, aut potius sinus, qui lingua Saxonum vocatur *Wijck*, hodie tamen communiter appellatur *Brunswich* (tenui in asperam mutata, cuius etiam paulò ante mentionem fecimus in *Hassia*.) Est autem vrbs ea Ducatus Brunsvicensis metropolis, qui ab ea nomen quoque suum adeptus est, & magna admodum, populosa, mœnibus ac fossis munitissima, turribus ac propugnaculis firmata, decorata magnificis domibus, præpolitis plateis, amplis & ornatissimis templis, per. quadrum tantum ferè habet longitudinis quantum latitudinis, complectiturq; in suo ambitu duo millia passuum. Est aliquanto maior Noriberga, & minor Erphordia. Ad Orientem habet dioccesim Magdeburgensem, ad Meridiè Hartonicum seu Herciniū nemus: occiduam partem comprehendit Hildesheimensis episcopatus, & Septentrionem inhabitant Lunæburgenses. Hanc urbem perlabitur Ornaca amnis, cui origo sylua est Hartonica; duasq; in partes ciuitatem scindit, omnem secum trahens immundiciem, varijs vndiq; pontibus coopertus. Tota vrbs in plano sedet, mœnibus ac fossato duplici profundiss. & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis stagnante munita. Vallum etiam inter fossata crassissimum ductum per circuitum, varijs arborum consitum generibus. non habet ciuitas aquam potabilem, sed communiter bibunt cereuisiam. Vini autem vsus charior est & rarior. Inter cæteras Ducatus huius ciuitates haud postrema quoque erit Goslaria, quam Henricus I. pater magni Ottonis, urbium amator in formam ciuitatis erexit. Anno 1051. Imperator Henricus III. ingentibus regni florens opibus, urbem istam mirificè ornavit, quam de paruo molendino, vt aiunt, vel tugurio venatorio duo priores Henrici, & iste nunc tertius in tam magnam sicut hodie cerni potest urbem bono prouexerunt auspicio, in qua regale palatium hic Imperator magnificè extruxit, & duas omnipotenti Deo congregationes instituit. Dicitur Otto I. Imp. apud Goslariam argenti inuenisse mineras, quarum magni fuerunt reditus, ex quibus Imp. duo construxit sacerdotum collegia, & regium palatium nobilis operis. Ab utentibus autem ciuibus suppeditatis diuitijs, offensus Deus permisit puteum vnum corrucere, quo casu mille homines & supra oppressi fuerunt. Et post illud tempus neque argentum, neque aurum fuit amplius inuentum in eo loco sed plumbum nigrum. Perhibent autem metallum Goslariae sic natum: Quidam nobilis homo equum cui nomen erat Kamelus, in monte ad ramum arboris alligauit. Is vngulis quibus ferreae soleae inductae, terram quatit verit, atque ita reconditam plumbi nigri venam integumentis nudauit, non aliter ac Pegasus alatus aperuit fontem dum vngula ferit saxum. vt autem fons iste ex eo vocatur Hippocrene, ita montem incolae Kamelum vocarunt, qui hodie maximè floret, atque admirabilem plumbi copiam suppeditat, Goslariae tantum inuenitur galenae & pyritarum, ex quibus plumbum nigrum excoquitur, vt mons quidam ferè nihil nisi garena & pyritae esse videatur. Ducatui huic vicinus & Halberstadiensis Episcopatus, itidem à metropoli eiusdem in eo nominis sic dictus. Perlabitur autem urbem Halberstadium Oltemia fluuius. in medio verò tumultus affurgit, in cuius cacumine planicies est, duorum ferme stadiorum continens longitudinem, in cuius extremis angulis duo templa sita sunt, quorum alterum pontificale est. In medio latè patet forum, magnificis canonicorum ædibus vndique cinctum:

BRAVNSWICK
 DUCATVS.
 HILDESHEIM
 EPISCOP:
 HALBERSTAT
 EPISCOP:
 cum caeteris adiacentib?
 1593

fecit
 Joan. b. excud.

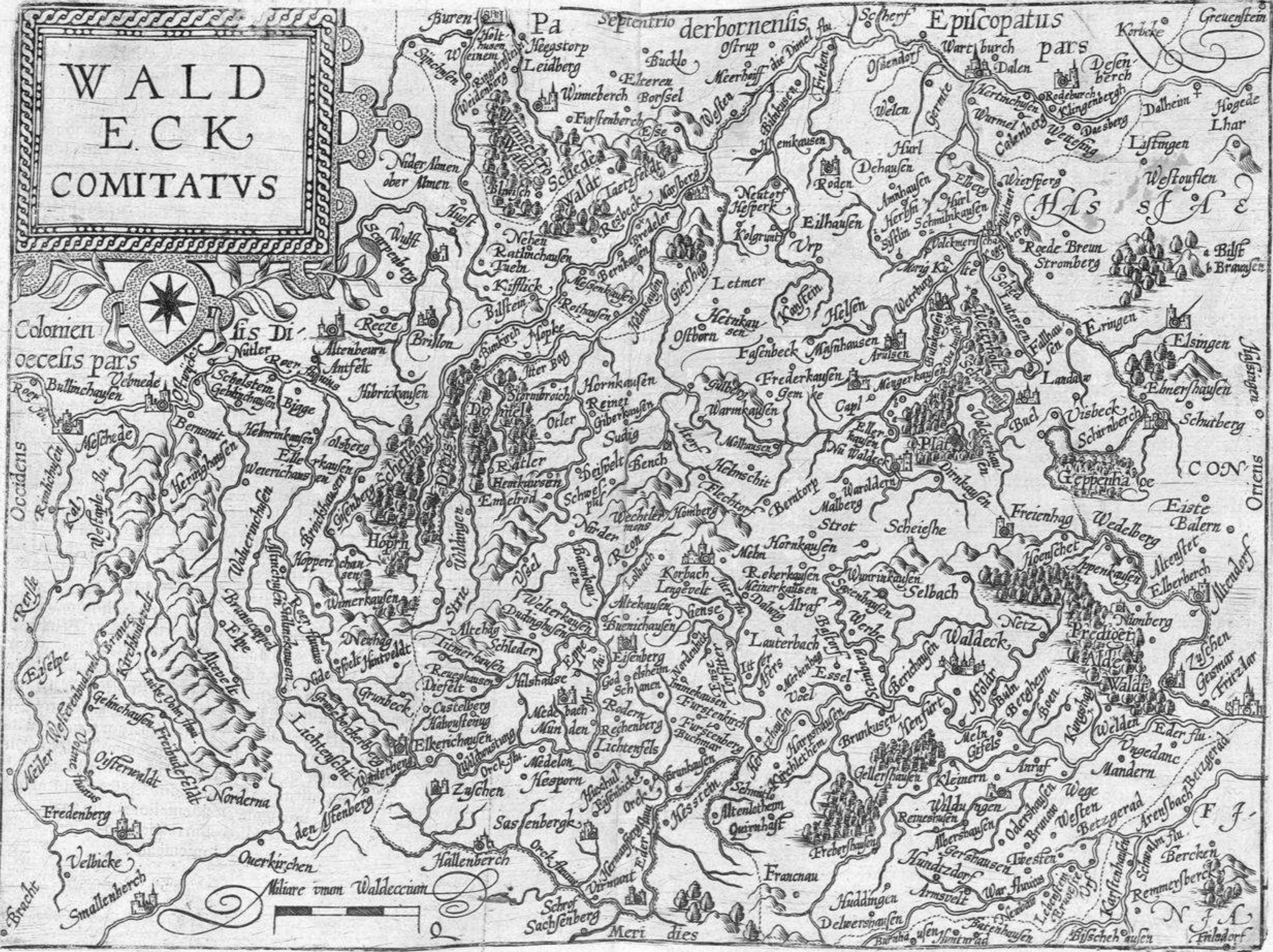
Miliaria Germaniae comitia

& hæc pars vrbs vocatur. Quod sub tumulo iacet, suburbium appellant. In monte
nulla laicorum, vt vocant, habitatio. Carolus Magnus huius Ecclesiæ fundator ha-
betur. Est circa hanc ciuitatem ager optimus, ferax tritici. Maturescentibus frugi-
bus, culmorum altitudinem equo insidentem hominem ferunt excedere. Mag-
deburgum fuit olim huius episcopatus Parochia; sed per Ottonem
primum ibi Archiepiscopatus est erectus, & Halberstadien-
sis diœcesis minorata. Fuit episcopatus hic primum
à Carolo in loco Salingstede fundatus,
qui hodie Ostervijck appella-
tur, & deinde in Halber-
stadium transf-
latus.

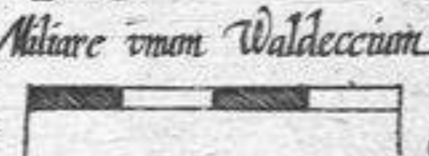

VVALDECK.

 Comitatus hic VValdeccensis partem capit Hassiæ, eamq; frugiferam, & varijs ac permultis fluuijs irriguam, quorum præcipuus est ac famosissimus qui Edrus appellatur, ipsusq; piscosus admodum est. quin & aurifer esse prædicatur. post hunc autem Dimilus, Tuistius atq; Aris, quos Urbis sequitur atq; Ithrus. Vini ac frumenti ferax est hæc regio. Habet & argenti, metalli, argenti viui, plumbi & aluminis fodinas. Loca eius celebriora sunt vrbs Waldeck, cû arce in ea sita, quæ metropolis est regionis, vnde nomen suum comitatus adeptus est. post hanc Astinchusium, Dudinchusium, vrbs Landauia cum adiuncta arce, ac ciuitas Mergerhusia, quæ similiter arce firmata est & decorata, in qua etiam Comitum sedes esse solet, duobus à VValdecchia miliaribus distans. hinc & Rhodena vrbs cum arce sua, cuius venationibus crebris celebre est territorium. VVetrebürgum arx est, loco admodum amœno sita, inter Tuistium videlicet & Arim fluuios. VVildungia vrbs est, Meridiem versus vnico miliari distans à VValdecchia; neq; veteri tantum nouoq; discreta nomine, sed situ etiam atq; loco. Apud eandem urbem multi sunt metallici, fodinæq; permultæ, ex quib. magna vis auri, metalli ac ferri quotidie eruitur. fontes etiam acidos aliquot vicinia ista habet. præstantissima quoque cereuisia VVildungia coquitur; in tota namq; regione haud ei similis reperitur. Eisenbürg arx est, cuius fundus, quemadmodum etiam VValdungiensis, auri ac ferri prouentu felix est. In eodem loco & lapides isti carbonarij effodiuntur, quos lithanthraces, Germanicè Steinkolen vocant non fabris ferrarijs tantum in officinis suis vtilis, sed qui etiam in domesticis focis lignorum ac carbonum vice esse possint. Eilhusium Septentrionem versus tribus à VValdeca miliaribus distans, arx est, quod ad situm eius, spectabilis satis quam Urbis flu. mediam interluit. Corbachium vrbs est satis munita. Neobürgum arx est adiuncta ciuitate. Ithra arx est: VVerba autem cœnobium. Qui hanc tabulam primus descripsit & edidit, Iodocus Moers à Corbach duos nobilium ordines sub Comite VValdeccio enumerat, vnum liberum intra Comitatum commorantem; alterum tam extra quàm intra Comitatum feudo Comiti astrictum. Hos ergo ordines, cùm nihil præterea habeam, hic adnumerabo, & quæ illorum domus tabulæ insunt, indicabo: Stemmata Nobilium liberorum intra Comitatum sunt Birmunt / Meissenburg / Gogreben / Zersen / Wolmerichhausen / Dalwig / Eype / Rodhausen / Keen / Schonstadt / Hersinghausen / Ewist / Hanytleden / Greismar / Roman / Dorfeld. Stemmata feudatariorum tam extra quàm intra Comitatum sunt Wirstein / Keiesel / Spiegel / Calenberg / Westfal / Canstein / Malspurg / Lebenstein / Mengerson / Meschede / Weinenburg / Papenheim / Wulfe / Volckenberg / Juden. Quod ad dignitatem officij Imperialis attinet, inter quatuor seruos seu milites Imperij Comitatus hic primus numeratur, sunt enim: Waldeck / Hirten à Fulchen / Arnsperg / Rabnaw. Ab Oriente Comitatus hic Hassia terminatur, à Septentrione Episcopatu Paderbornensi, Occidentalior autem pars diœcesim respicit Coloniensem.

WALD
ECK
COMITATVS

Colomien
oecelis pars

Pa Septentrio

Episcopatus

Oricus

Occidens

Reyle

Brucht

Meri dies

Eredenberg

Querkirchen

Sassenbergk

Schrof Sassenberg

Francnan

Delwershausen

Armsvelt

Hundzdorf

Waldungen

Remmsberg

Geinichausen

Freiburgfeld

Lichtenfels

Waldenberg

Lichtenfels

Sachsenberg

Waldungen

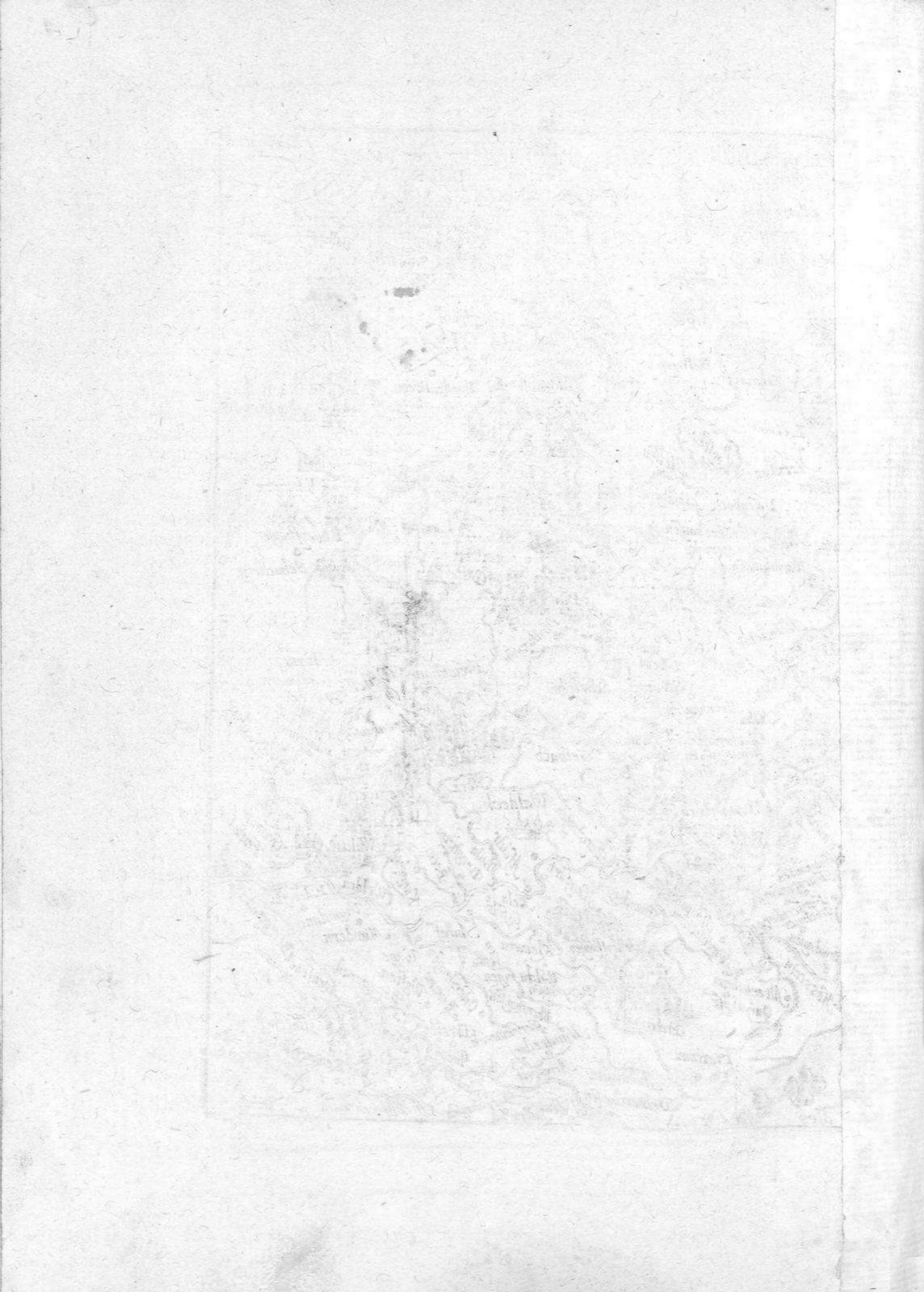
Waldungen

Waldungen

Waldungen

Waldungen

Waldungen

VVESTPHALIA.

Odierna V Vestphalia, vera ac vetus Saxonia fuisse perhibetur, cuius limites fuerunt Rhenus ab Occidente, Visurgis ab Oriente, Phrisia à Septentrione, & à Meridie Hassiæ montes, quos Obnobios Ptolomæus appellare videtur, ex quib. Amesis flu. oritur, qui Padebornam & Monasterium mediam ferè prouinciam interfecat, & per Frisiam defluens fertur in mare. Cùm igitur latius extendatur V Vestphaliæ fines, in hactabella Monasteriensis diœcesis præcipuè ob oculos ponetur, itemq; Osnabrugensi habitatoribus satis frequenti Carolus magnus cùm vicinam V Videkindi arcem iam captam imposito præsidio firmasset, primam exædificauit in prouincia Episcopalem ecclesiam, eiq; virum sanctum præfecit V Vihonem primum eius loci præsulem, hominè gente & origine Frisium. deditq; priuilegium nouæ Ecclesiæ, vt vtriusq; ibi linguæ scholæ haberentur, præsentq; doctores viri insignes; eiusq; priuilegij tenor etiamnum extat. Monasterium autem tertia erat Episcopalis Ecclesia, quam erexit Carolus Mag. in meditullio regionis Mymingrode dicto, loco qui postea ab insigni ibi fundato monasterio, Monasterium fuit denominatum, ordinauitq; ibi Episcopum Lugderum natione Frisium, fratrem Hildegrini episcopi Halberstadiensis. Huius successor Hermannus dedicauit & consecrauit monasterium & ecclesiam trans aquas in titulum & honorem virginis Mariæ, quod breui monasterium ita excreuit, adeoq; factum est celebre vt nomen dederit ciuitati & Episcopo. Anno 1533. & 1534. in hoc episcopatu magna per catabaptistas orta est seditio. nam vbi fama percrebuisset ibi dominium habere catabaptistas, ingens eò malorum hominū affluxit colluies, ac mox ipsorum processit coniuratio, vt etiam nullius potuerit comprimi auctoritate. Episcopus ergo urbem valido circumfedit exercitu, opibus Archiepiscopi Coloniensis & ducis Cliuensis adiutus. Anabaptistæ mœnibus inclusi audacibus eruptionibus lacessunt hostem, vt nunc his nunc illis Mars prosper adesset, nihilq; penè aliud per menses sex ageretur. vltima Augusti vrbs ingentibus animis oppugnata, sed urbanis fortissimè resistentibus magna cum clade oppugnatores in castra sunt repulsi. Hinc ciues inflati, Ioannem Leydanum Batauum, infimo quidem loco natum, verum forma, ingenio, facundia, audacia, fraude facinoribusq; præstantem, sibi regem, cui rerum omnium potestatem facerent, cuiq; quicquid opum, fortunarum aut annonæ supererat permitterent, constituere: hic fretus seditiosorum quorumq; expectatione pollicebatur sibi obsidione soluta, exercitu suo per totum orbem grassari. custodes corporis gramineo & cœlesti coloribus vestiebat, terrenam sc. & cœlestem sibi promittens potestatem. insigne ferebat, terræ globum duobus gladijs transfixū. prophetas qui dolos arte necerent, ad vicinas ciuitates emittebat. vxores duxit xv. quotq; voluissent permisit viris habere vxores, cætera omnia esse communia. Mense obsidionis decimo, impetrauit episcopus auxiliares copias, vt urbem insuperabilem fame ad deditioem cogeret. orta interea in vrbe seditioe, obtruncavit rex 47 ciues, qui conatibus eius repugnabant. Mense 14. omnibus propè consumptis, cessatū communiter conuiuari, vulgus herbis & radicibus victitare, canes, feles, mures, glires in delicijs haberi, cùm nihil superfuisset reliqui, quo miseram traherent animam, corium & pelles cocta contusaq; panis haberi loco cœpit atq; inter hæc rex mirabili impostura dementat pereuntes, vt enim ante se perire credant, quàm perierint. vrbe namq; tandem capta, nihil victore exercitu insolentius crudeliusq; venabantur ab-

Habes hic candidè lector exactam Westphaliae
 descriptionem, in qua non solum Civitates,
 sed & flumina, montes, & situs quasi in
 speculo contemplari poteris. Vtere igitur
 hac, bonèq; consule donec reliquum quod
 praemambus habemus nactus fueris. Vale

Johann Busenmaker
 excudit Coloniae Henricus Nagel fecit

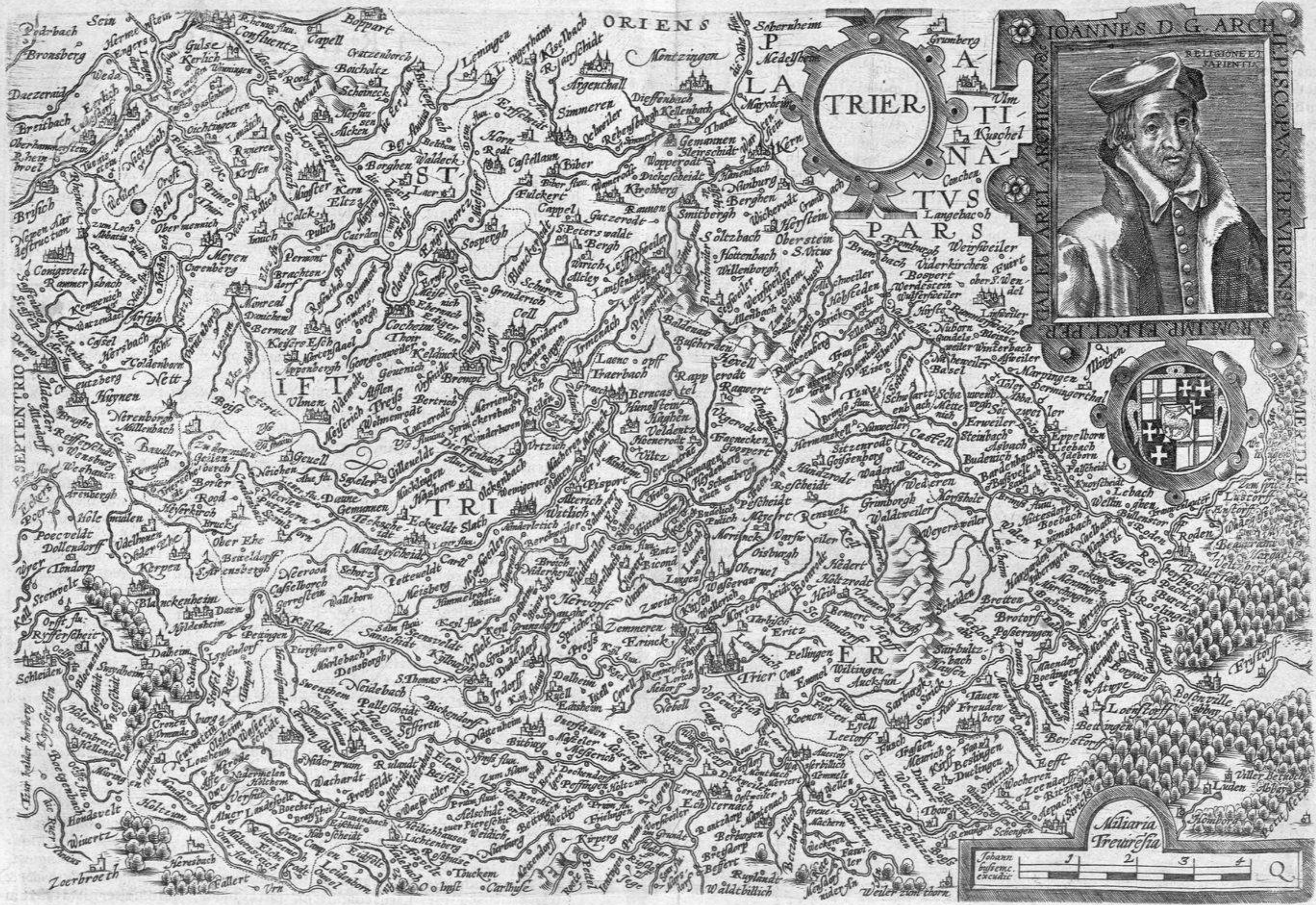
scconditos, totosq; decem dies in cædibus vacabant. ludus erat iugulasse hominem. mulieribus parsum nisi quæ seditionis autores fuissent. Esculorum apud regem & regales tantum inueniebatur, quantum ipsi & suis in tres menses suffecisset. authores calamitatis scelerumq; rex, eiusq; primarij cathenis vincti circumducuntur per vicina loca. tandem 1536. in Februario reducti in vrbem Monasteriensem, forcipib. candentibus lacerati, tribus ferreis corbibus inclusi è turri D. Lamberto sacra in memoriam æternam pensiles propendent. sicq; hoc regnum miserum est finem sortitum. Terram autem hanc Carolus Magnus primum ad fidem Christianam compulit. cæterum cum sæpius rebellarent, repetitoq; idolorum cultu Christi religionem spernerent, nec iusiurandum quouis modo aduerterent, vt metu pœnæ gentis temeritatem compesceret, occultos iudices instituit quibus potestatem dedit, vt quamprimû deierasse, aliquem comperissent, fregisseque fidem, aut aliud aliquod scelus pertrasse, mox illum vbi comprehendi posset, pro arbitrio necarent: elegitque ad hoc viros graues ac iustos, qui pleclere innocentes haud ab re possent degenerauit autem hodie hoc iudicium, & ad Scabinos (vt vocant) translatum, personas viliores, numero vbiq; septem, qui & ciuilia tractant negotia, solumq; de criminalibus permissam potestatem habent. Regio est admodum frigida, vini & frumenti inops pane vescuntur nigro, cereuisia potus est. vinum quod Rheno aduehitur, magno emitur pretio, eoq; opulenti tantum quamuis rarò vtitur. Bellicosi indigenæ atque ingeniosi, Præfuli Coloniensi parentes. Commendantur autem iure pernæ VVestphalicæ. Imò à Rhenensi oppido (quod 4 à Monasterio magnis miliaribus distans Amesi flu. adiacet) ad vrbem vsque tellus planè arenosa, multumq; deserta. vt iter aliquando per Orientalem Amesis tractum faciens, re ipsa compertus sim, non è digitis (vt aiunt) suxisse primum autorem distichon istud prouerbiale:

*Hospitium vile / groff Brodt / diñ Bier / lange Wyle /
Sunt in VVestphalia, si non vis credere, loop da.*

TREVERIS.

Treuerensis Archiepiscopus à metropoli eiusdem in eo nominis sic dictus. vrbs autem ipsa cum Italia Viterbo ac Genua de antiquitate sua certat; vtraque enim totius Europæ se primam iacet. Dicitur autem Trebetus quidam, Semiramidis Assyriorum Reginæ priuignus, cum à nouerca ad concubitum sollicitaretur, quò matris conspectum ac conatum euitaret, postquam sibi de comatu viaticoq; prospexisset, cõscensa naui cum comitatu suo mari se commisisse, ac post longam nauigationem ei loco quo Rhenus fl. in Oceanum effunditur, appulisse. aduerso itaq; Rheni flumine ascẽdisse, donec ad Mosellam amnem peruenisset. cumq; istum locũ quo Treueris hodie sita est, ingressus fuisset, regioq; agris. pratis, amnibusq; irriguis amœnissima, montibusq; quasi naturali muro munita arrideret, illic inito cum socijs consilio, manere statuisse. qui condita ibi vrbe, eam per Principis sui nomine Trebatam appellauere. Illi itaq; populi urbem nomenq; suum vetustum etiamnum seruant, vno alteroq; tantum mutato elemento, vt pro Trebera Treuera nunc dicatur. Apud hos insignis olim cognoscendarum causarum curia populi Romani erat. Archiepiscopali hodie dignitate ac principatu, nec non & electoratus titulo clara est. Habetq; ecclesiam metropolitanam Mediomatricis, leucis, Virodunensibusq; præidentem. Continet aut Treuirensis episcopi ditio Comitatus VVirnebergensem, Spanheimensem, Mandercheidensem & Arburgensem. Baronatus item Rifferscheidensem, Rutlingensem, & Rheineccanum. Cũ multas habeat egregiasq; ciuitates, omnium tamen caput est ipsa Treueris, quæ ad delicias & amœnitatem situm habet aptum satis, siue montes & valles, siue flumina, & riuos prata perlambentes spectare velis. Montes Bacchico cultu virent. Ager satis hic est fœcundus: omnis generis pisces & ferina hic abundant. Mores hominum hinc natorum plerumq; tristes sunt, & ad melancholiam procliuēs, sed tamen mansuescunt paulatim commercio extraneorum, & Stoicum illud supercilium conuictu quasi recreatur. Aufonius bene de Treueris meritis, alicubi de illis aptissimè ait: Quin etiam mores & lætum fronte seuera Ingenium natura suis concessit alumnis. Aër frequenter hinc est nubilus & pluuiosus, vt quidam huc accommodent cloacam planetarum: id tamen propter conuallem vbi nebulæ suspenduntur, euenire satis liquet. In vniuersum Mosellanorum corpora laboribus mirè induruerunt, ac per montes aërios veluti capræ reptare & euadere spectantur. Palatium Treuiri est spectandæ antiquitatis. aliæ insuper moles adhuc extant, aliæ sub cœcis terræ speluncis sepultæ iacent. Spectat ad hunc Episcopatum etiam Obrincani tractus pars, quæ paucis abhinc annis ad magnam fertilitatem est perducta; antea enim ægrè produxit, frumentum, nisi ager prius duobus aut tribus annis fuisset fimo tinctus ac pinguefactus. nunc verò omnia ibi satis largè proueniunt præter vinum, quod tamen iuxta aureum fluuium, nonnullisque alijs locis crescit. Eyphalææ quoq; potior pars huic Episcopatu subest, terra multum montosa & aspera, agerq; præsertim in medio syluestris & squalidus, vnde præter auenam vix quicquam elici potest. versus Rhenum tamen & Mosellâ fœcundior est. Fluminib. aut irrigatur is tractus Kilo qui & Gelbis, Prumio, Vrrro, Sara, Ahra, Sura, ac infinitis alijs ignobiliorib amnibus, torrentibus ac riuulis, qui omnes tandè Mosellæ, quæ Obrinca Ptolomæo dicitur, commixti ad Rhenum deferuntur. Montes quibus regio asperatur, Meliboci Abnobiq; portiones sunt, alicubi Ostlingus, alibi Hairicus dicitur. Syluæ autem partim Westerswaldt, partim verò Enderwaldt & Eberswaldt vocatur. Lacus continet hic tractus binos, quorum alter iuxta castrum

IOANNES D. G. ARCHIEPISCOPUS TREVIRENSIS

Miliaria Trevirensia

Ulnen extat, tantæ profunditatis, vt fundus illius nulla mensura possit depræhendi, plumbo etiam ad 300. orgyas demisso. Alter haud procul abest à monasterio quodam dicto *zum Lach*, profundus & hic est, nec vllum riuum recipiunt, cum multo emittant. In hoc ad Abbatiam lacu lapides inueniuntur viridis, crocei & rubicundi coloris, vt Smaragdos & Hyacinthos mentiantur. Minerarum penè omnis hic tractus fecundus est. In Comitatu Spanheimensi haud procul à Trarbacho iuxta Hernsteinensem arcem æs cuprumq; purissimum eruitur, à quo nullum segregatur argentum, ob idq; ductile est, cum nullû ei admisceatur plumbû. Alio in loco prope Trarbach effoditur plumbi magna copia, quod sine impensis magnis depuratur. In Birckenfeldensi præfectura, pluribus in locis argenti venæ sese offerunt fossoribus. In dominijs Sleida, Cronenburg & Keila, in valle *Heilenthal* dicta, sunt ferri mineræ, vbi massæ & fornaces fusiles fiunt, qui ultra citraq; per Germaniam transportantur. Thermæ ægritudinibus varijs salutares, visuntur in Bertric, distantes à Mosella sesquimiliario.

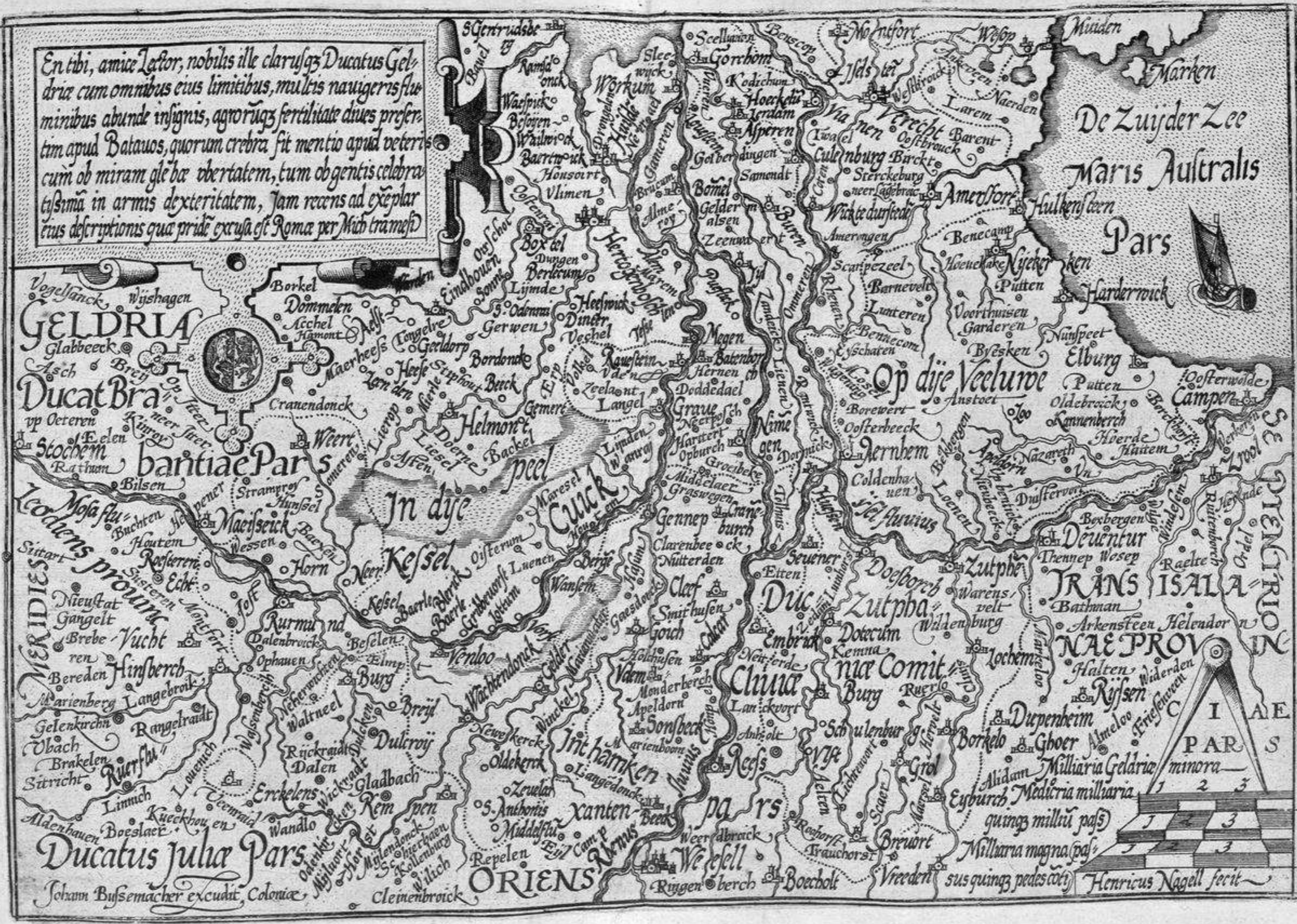

G E L D R I A.

Eldria à Gelre arce seu castro, quod V Vicardus à Ponthe vna cum fratre Lupoldo ædificasse feruntur, nomen retinuisse dicitur: quamuis complures à Gelduba oppido, scuius frequenter meminit Tacitus, qui illud in Rheni ripa situm affirmat, iam verò nulla sui reliquit vestigia, appellata credunt. alij quoque aliam nominis rationem referunt qui narrant tempore Caroli Calui Imp. circa locum eum, in quo Gelria vrbs est, horrendam quandam ac venenosam belluam, ijsq; locis ante id tempus nunquam visam cognitamq;, sub arbore esculo delituisse, magnitudinis immensæ, sæuitiæq; incomparabilis. hæc agros camposq; deuasans, nec pecoribus nec iumentis parcens: ipsis etiam hominibus à quibus non abstinuit, vsq; adeo formidabilis ob inexplebilem voracitatem ac atrocitatem euasit, vt finibus suis cedere complures, seq; solitudinibus abdere coegerit. Duo verò cuiusdam à Ponthe, eius credo de quo paulo antè mentio facta est, filij: partim vt sibiipsis, partim etiam vt publico vicinorum commodo prodesent, miris technis audaciaque incredibili belluam aggressi: post dubium variumq; certamen ac luctam, tandem superiores bellua euasere, eaq; interfecta, haud ita procul à Mosa fluuio, ad Narsis ripam in memoriam rei, arcem extruxere, cui Gelræ nomen fecere, voce ex continuo ac miserabili ac idètidem repetito mugitu eius belluæ, quem, dum caderetur, edebat, mutuata. Eius verò habitatores vestusti Sicambri fuere, quos iisdem quibus hi Geldrenses sedibus hæsisse, ex Sidonio poëta colligi potest, cum inquit: Sic ripæ duplicis tumore fracto Detonsus Vahalim bibat Sicambar. Hi bellicosi, atq; armis mirum in modum addicti erant, paulò ante nostra tempora. Hodie humanitatis studia maiore industria sectantur, mercaturæ quoque negotiationiq; insunt magna ex parte, reliqui mechanicis partim artibus addicti, partim agriculturæ ob soli benignitatem inhiantes, vberimos fructus consequuntur. Ducatus hic Culemburgensem & Burensem comitatus quoque complectitur: insulamq; Velaiam, vulgò die *Velaw*, & Trans Issulanum tractum, in eoq; comitatum Zutphanensem & Dominimontensem. Vrbes atque oppida circiter viginti duo in eo numerantur. Nouiomagus vrbs Imperialis, sita ad Rheni ostij, cui Vahali nomen est, sinistram ripam, quod ibidem latissimū habet ac profundissimum alueum, ac eousq; velo vtuntur nauigia, quæ ex Hollandia sursum aduerso flumine contendunt, quòd si inde vterius progredi nauigio libuerit, trahantur oportet. Ciuitas est præpotens, fortis, populosa, munita atque opibus abundans. dignitate fruitur vice comitatus, seu Burggrauatus, eiq; liberū est, sicut & reliquis Imperij liberis ciuitatibus, cedere monetam: cum Imperio in nulla alia re subiecta sit, quàm vt in eius agnitionis testimonium quotannis modicum aliquid tributum, mittat Aquisgranum, quod est Chirotheca puluere bombardico impleta. Ruremunda ad Ruræ fluuij ostium sita, vbi Mosæ miscetur, vrbs habitatore frequens, situ natura & arte munita. Hinc Zutphanium, à paludibus sic dictum, quas Vehnen ibi vulgò appellant. situm ad ripam dextram Isulæ fluuij, qui Rheni etiam ostiū est, ac Plinio & Melæ Fleuum dicitur. Arnhemium, Tacito Arenacum, vrbs est florens vrcunq;, ac primaria Velaiæ insulæ, cuius territorium paludosum atque vliginosum, syluisq; consitum, quæ ferinarum affatim præbent venatum. Medium istud Rheni ostium præter pristinum quod retinet nomen, Lecca etiam atque Lycus appellatur, præbetq; piscium magnam satis copiam. Geldriæ finitimū est Trans Issulanum, siue prouincia Trans Issulana, Septentrionem versus, in tres diuisa regiunculas,

En tibi, amice Lector, nobilis ille clarusq; Ducatus Geldria cum omnibus eius limitibus, multis nauigeris fluminibus abunde insignis, agrorūq; fertilitate diues presertim apud Batauos, quorum crebra fit mentio apud veteres cum ob miram gl'ie vbertatem, tum ob gentis celebratissimā in armis dexteritatem, Jam recens ad exemplar eius descriptionis qua pridē excusa est Romae per Mich. tramessid

Johann Bussemacher excudit, Coloniae

Henricus Nagell fecit

quarum quæ Issulæ vicina est, Issulanum vocatur, quæ trans Vidrum, quem Vecht vocant, sita est, Drentum dicitur, quæ verò VVestphaliæ proxima est, Tventia appellatur. Habet hæc prouincia vrbes mœnibus cinctas octo. harum omnium Dauentria caput est, ciuitas ampla nobilisq; sumptuosissimis ædificijs ornata, ac populosa, inter primas Hanseatici fœderis numerata: eius incolæ humani ac hospitales, vnde oriundus geographus Iacobus Dauentriensis, quem præsens quoque Chorographia^{us} primum autorem agnoscit, qui cùm conterraneus sit meus, indecorum fortasse erit, nimium huius vrbs virtutes à me prædicari, cùm etiam dudum copiosè satis hanc descripserit reuerendiss. ac doctissimus ille Georgius Bruin Agrippinas. patriæ suæ decus singulare, & quantū in ipso est, liberalium ingeniorum sedulus promotor. Cùm autem Imperialis sit vrbs Dauentria, neque id moneta ciuitatis solūm testetur, sed etiam quòd summam siue vltimam iuris sententiam ex camera Spirensi petere atque expectare cogantur, quo iure eam sibi vel Hispanus vel ordines Belgij vendicare velint, nusquam cognoscere potui. Huic annumerantur Campena & Zvullis, Naualia Ptolomæo, Imperiales itidem, suntque hæ tres perpetuo inter se fœdere sibi deuinctæ. Ager harum regionum purus ac salutaris. Terra plana est ac humilis, montes rarissimi sunt, iidemque syluis saltibusque consiti. Ager est fertilissimus, & ad quamuis culturam aptus, frumenti in primis ferax, hinc pascuis fœcundus, vnde pecorum ingentes alunt greges. vinum autem nequaquam gignit.

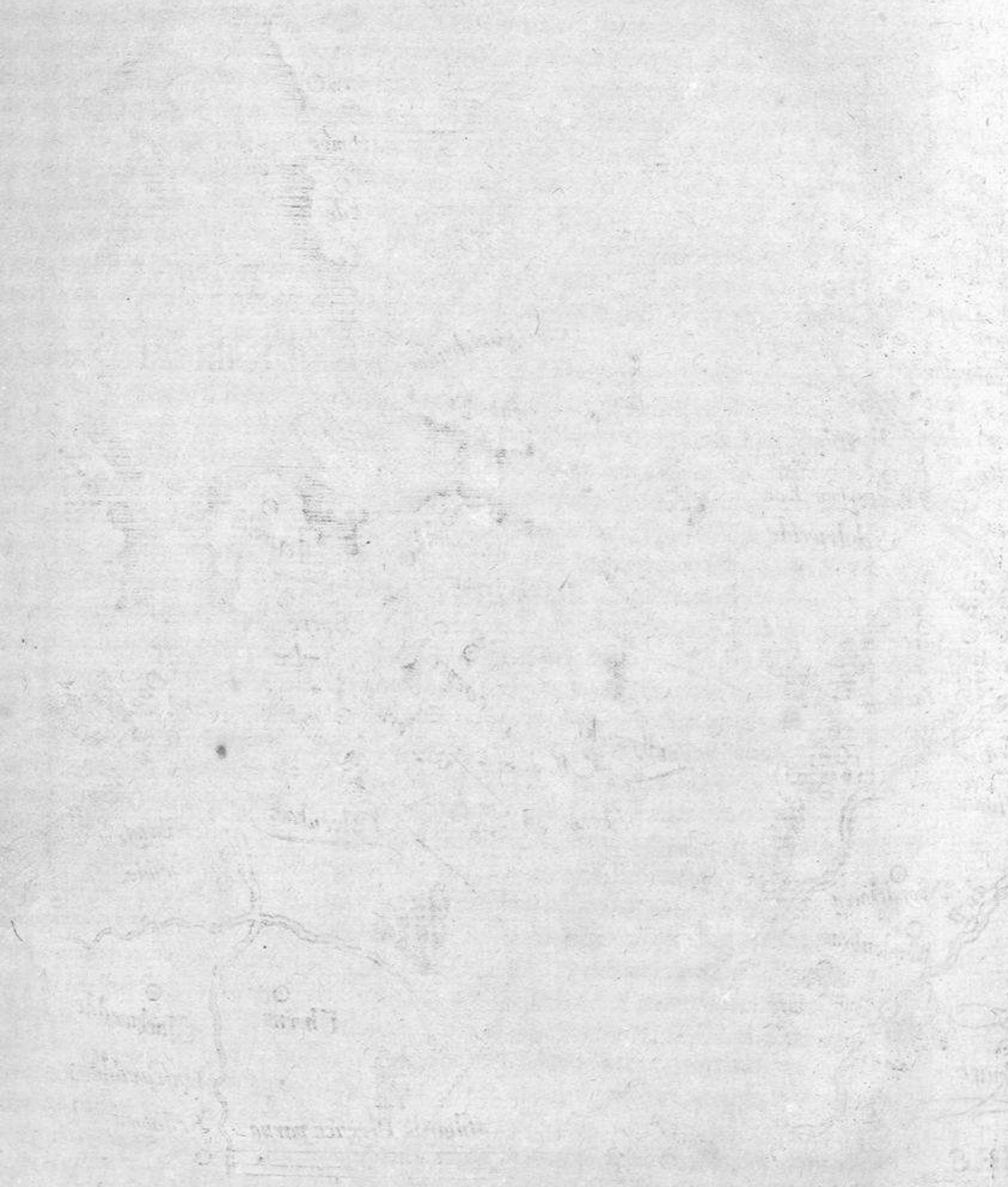
GRONINGENSIS AGER.

Territorium hoc Groningense, quod Orientali atq; Occidentali Frisiæ interiacet, septendecim prouinciarum Belgicarum vna est, & quatuor Occidentalis Frisiæ statuum prima. Est autem Groninga vrbs ampla, natura atque arte munita & perpolitata, quæ legibus proprijs regitur, & ipsa iurisdictionem obtinet, multorum vndique vicinorum sibi fœderatorum pagorum domina, viris armisq; potens. Nomen autem Frisiæ huic vrbi Grunium quendam Troianum dedisse quidam opinantur. Sed haud immeritò doctis atque acris iudicij viris suspectæ sunt pleræque populorum & urbium origines, illæ præsertim quæ deducuntur à Troianis. Munsterus autem Francum dicit, non Troianum, sed & Troianus fuit, si Franci verè suum genus à Troianis repetunt. Si autem pauperis scholastici coniectura etiã ponderis aliquid habitura sit (recipere tamen eã nulli suaferim) à viriditate potius *Grüninzen* dictam crediderim: cum non solùm in amœnis pascuis tanquam in campo viridi sita sit vrbs, sed insignia quoque eius videamus esse trabem viridẽ in clypeo flauo. Per hanc urbem multæ, eò ingentibus canalibus, quorum maior pars artificiosa manu perfectata est, ductis, aquæ defluunt. Quod ad bonarum artium studia attinet, vnus inter eruditos summi viri Rodolphi Agricolæ, in qua is natus est, laude claret. Cui sub annum M. CCCC. LXXXV. Heidelbergæ mortuo, Hermolabus Barbarus Venetus, doctorum sui temporis hominum facilè princeps, hoc elegantissimum tetraſtichon posuit:

*Inuida clauferunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Phrysijs spemq; decusq; soli.
Scilicet hoc viuo meruit Germania laudis
Quicquid habet Latinum, Gracia quicquid habet.*

Cùm autem hæc vrbs clientelis potens sit, separatam prouinciam constituit, & ob id titulum à suo nomine Principi proprium attribuit. Hanc urbẽ & prouinciam Embdensis Comes Georgio Saxonix Duci, Caroli V. Imperatoris clienti, siue, vt nunc recentiores Iurisconsulti loquuntur, feudatario eripuit. Sed vbi eam tueri sibi atque retinere non valeret: eam ille Carolo Geldrix duci, anno circiter M. D. XIII. tradidit. Quam rem Georgius indignè ferens, ita ab hac mutatione, & Frisiæ moribus abhorruit, vt eam urbem atq; vniuersam Frisiæ prouinciam Carolo V. tanquam supremo Domino, nimirum Imperatori, anno M. D. XV. & ipse traderet. Inde nata inter Burgundos, & Geldros atrocissima bella, quæ demum inito contractu, confopita fuere. Inter cætera conuentũ, vt dux Carolus ea prouincia, dum viueret, frueretur. post eius obitum verò ad Carolum quintum, tanquam ad Frisiæ dominum, vel ad eius hæredes rediret. Sed hac de re plura in Frisiæ Chronico Lugduni Batauorum, siue Leydæ, anno salutis humanæ M. D. LIII. edito, inueniuntur. In hac prouincia Ludouicus Nassouix Comes Guilhelmi Auriaci principis frater germanus, tempore Ducis Albani administratoris Belgici, feliciter satis grassabatur, dum Dammum oppidũ, & alios quosdam huius prouinciæ vicos in suam potestatem redigit. Idem etiam fratris sui partes contra Hispanos Albanumq; secutus, bellum acre contra eosdem mouit, & victoria (Hispanis, qui veterani omnes erant, vnà cum duce fortissimo, rei que militaris peritissimo Arenbergico comite cæsis) ad monasterium illud *Helligerlee* dictum est potitus. periit tamen in eadem pugna Adolphus Nassouius, frater ipsius. Vt, Albanus deinde ipse, sumpto primo Bruxellæ de Egmundano Hornensiq; comitibus, quos Gandau captos habebat, supplicio collectisq; maximis copijs eò peruenerit, & Ludouici comitis exercitum, quòd is viribus, militum numero, cæterisq; rebus omnibus longè impar esset, fuderit & dissiparit, urbemq; obsidione liberauerit.

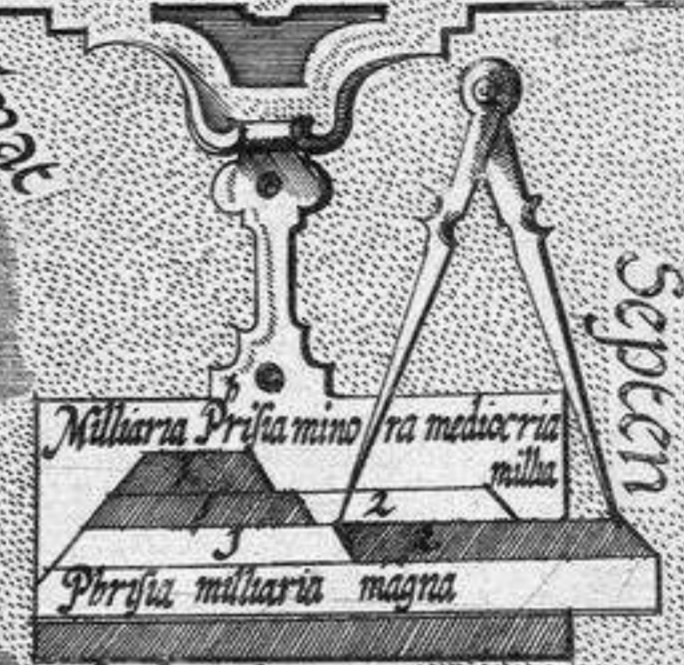

FRISIA.

DE Frisici nominis origine, cum variæ & prolixæ variorum sint disputationes & opiniones, quas compendij causa hic recensere nequimus, relegabo lectorem ad perfectum Frisicæ gentis historicum Suffridum Petrum Leovvardiensem, Frisium, qui abundè satis hanc rem tractat in libello quodam hîc Coloniae impresso. A Frisone tamen duce quodam ipsorum sic appellatos esse Frisones seu Frisios verisimilima est sententia. Viglius Zvlichemus vir vndiquaq; doctissimus, natione Friso, affirmat Frisones nomen suum antiquissimū à seculis inde sibi vindicasse, nec vnquam, vti propemodū omnes reliqui Germanorum populi, id mutasse, eoq; Aboriginum nomine sese insigniuisse, quòd in tanta caducarum omnium rerum confusione, ipsi originis suæ nomen intercidere non sunt passi. Veteres itaq; hi Frisij & sedem & nomen tuentur suum, quanquam nonnullis & Chauci olim dicti creduntur. Fit autem id vel ex ignorantia, vel ex antiquorum geographorum scriptis haud probe intellectis. Chauci siquidem non Frisij, sed eorum fuere vicini. at cum Frisij à Rheni ostio, cui Fleuo nomen est, ad Amasium siue Amesin vsq; flu. continuo iuxta maris littora tractu habitent; Chauci iisdem trans flumen vicini fuere, tandemq; abolito veteri vocabulo, toti in Frisiorum nomen concessere, hodieq; Orientales Frisij vocantur, quos hæc nostra tabula non complectitur. Ad eorum autem differentiam hæc nostra, Occidentalis Frisia dicitur, quæ eadem vera & antiqua illa Frisia est, quæ sola iisdem sedibus nomen suum tuetur. Hi itaq; VVigevvonum l. maritimum & littoralium natio sunt, littora Germaniæ Aquilonaria tenentes. Gens ipsa ferox, robusti corporis, atq; animi intrepidi, ad necem prona, & libertatis studiosa, exterorum peregrinorumq; impatiens, castitatis amans, natos natosq; suas incorruptas educant ad maturam vsq; ætatem: nec matura sunt illis coniugia, vnde proles accipiunt robustiores, in grandiuscula corpora enascentes, potationibus plus æquo addicti. Rei pecuariæ magnopere dediti, cum innumeros greges alant, ac boves omnium quos Europa habet optimos ac maximos ipsorum procreat regio, licet Anglia generosos gignat: ita vt hinc in omnem propemodum Europam abigantur. vaccis etiam sæcundissimis abundant. Equos bello aptissimos educat magis quam gignit. Indies autem magis magisque mercaturæ se applicant: nauticæ etiam rei studiosi, piscationibus insuper pleriq; inhiant. Regio hæc in quatuor diuiditur status, quorum eminentior est Gruningensis, de quo præcedenti folio diximus, reliqui sunt comitatus de Ostergoi, comitatus de VVestergoi, & comitatus septem Saltuum, vulgò *Seuentvolden*, horumq; trium caput est vrbs Leovvardia, opulenta & munita satis, hæc aulam forumq; habet quo litigantium causæ cognoscuntur, dijudicanturq;. Huic vicinus est Zvlichem pagus, Viglij Præsidis Bruxellensis natale solū. Doccum, Oostergoiensis diocesis oppidum Gemmam Frisium medicum ac mathematicum insignem nobis genuit. Staueren oppidum hodie, olim potentissima erat ciuitas in stricto maris Australis, inundationibus autem frequentissimis ad inferiorem iam multò fortunam redacta est. Franichera diues & opulentum oppidum, in quo vt plurimum nobiliores homines degunt, quòd perduellium sui principis (qui tum Saxonicus dux erat) obsidionē fortiter sustinuerit. vnde amplo ab eo prærogatiuo, & privilegijs præ cæteris Frisicæ urbibus ornatissimū agrum habet, quemadmodum & vniuersa Frisia, planum ac pascuis sæcundissimum, stagnis tamē, lacubus ac paludibus intercisum. Sunt & alia huius regionis nobilia oppida, arcibus castrisque, sicut

*Frisia antiquissima trans rhenū
 prouinc. et adiacentium regio-
 num noua et exacta descriptio.
 Ioan. Bussemacher excudit Coloniae Agr.*

Henricus Nagel fecit
 Cor. Sant.
 Wester Ems
 Borkum
 Ooster Ems
 Emsst.
 Tioat
 Porsua
 Orientalis fri
 Gbrict
 Narden
 Emden
 Oe. Siet

hæc prædicta, munita. Aër vtcunque salutaris est, nisi quantum paludum exhalatione infectatur, quanquam & id labis, si quid est, ventorum beneficio expurgatur. Maris sæuitijs ita obnoxia vt Choro flante sæpenumero periclitetur, atque dudum præterito 1570. anno, Cal. Nouemb. non pecudum modo, sed & hominum ad myriades vsque iacturam fecerit, vnde & in hodiernum diem diluuium istud *Die Allerheiligen fluth* vocatur. Obque has causas frumenti parum ferax est, inundationes enim annuæ, sementem aut extingerent, aut per agros omnes dispargerent. Vineta quoq; ob nimium frigus, ventorumq; rigorem regio non patitur. Sylvas etiamsi habeat, tamen hæc sufficientes non sunt vt foco ligna ministrent. His itaq; natura subuenit procreata gleba illa pingui ac bituminosa, quæ vento indurata lignorum penuriam subleuet, eamque in tanta habent abundantia, vt & vicinis regionibus subuenire illis queant. Sunt etiam nonnullæ in Oceano vicinae insulæ ad hanc regionem spectantes, arenosæ tamen omnes, quarum incolæ ex piscatura præcipuè viuunt.

L2

ZELANDIA

Nde nomen hęc prouincia traxerit, haud obscurum fuerit vel illi qui pręter eius picturam viderit nihil, quippe cū salo cingatur vnde-
 quaque. Huius autem Zelandię cū insulę sint complures suis quę-
 que nominibus insignitę, easq; vix possibile sit separatim describere,
 eò quòd varijs inundationibus obnoxia vi tempestatum, cū locum
 tum formam, atque ipsos sępe incolas mutant: eo quo commodissimè fieri poterit
 ordine describemus. Pręcipuę huius regionis insulę sunt septem, reliquis firmiores
 magisq; cultę, quarum si prius incolas considerauerimus, eas deinde persequemur.
 Erat hęc terra Cęsarıs ætate nil aliud quàm Batauię appendix, inculta, nec vnquam
 ad ferendi vsu vomere proficissa, aut fossione subacta, sed æstuarijs ac paludibus
 impedita. Huius terrę primos incolas Olaus Gotthus & alij plures tradūt Cymbros
 fuisse: quare sic de ipsorum origine differit Leuinus Lemnius: Constans fama est, at-
 que indigenis per manus tradita, à Gotthis & Danis hanc gentē profluxisse, pręfer-
 tim ab illa insula Cymbria, quę in Dania Zelandię nomine inscripta est. Hi antiqui-
 tus Mattiaci dicti sunt, ex vulgata alloquendi consuetudine ac compellatione qua
 populares atque indigenę inter se vsi sunt. Matt enim ipsorum (sicut hodie & Bata-
 uorum, Frisiorum ac plerumq; Germanorum maritimorum (lingua, consilij, labo-
 ris itinerisque socium aut comitem sonat. Atque hoc etiam eos nomine Tacitus ap-
 pellat, cum inquit: Mattiacorum gens Batauis similes, nisi quòd ipsi terrę suę solo
 acrius animantur. Eius populi hodie inquilini ac indigenę robusti, statura corporis
 liberali, feroces, viribus, ingenio, solertia, versutijs, calliditate, fallacijs, captionibus,
 negotiandi peritia ac conquirendi industria ipsis etiã Batauis superiores. Maior verò
 pars rei nauticę ac piscationibus dediti, qui ea sunt morum ac vitę integritate, vt nū-
 quam inter illos vllę contentiones, iurgia, similtates, dissidia excriantur, nec magi-
 stratus vnquam: nisi in vrgentissimis causis, se horum controuersijs interponit. In re
 domestica ac familiari omnia elegantia, nitida, exposita mensa frugalis, nec vnquam
 prodigaliter sumptuosa. In mercatura exercenda nemo non ciuium solers atque in-
 dustrius, lucri auidus, ad rem attentus. in tenuiores tamen atque inquilinos inopia
 pressos, liberalis ac beneficus. in cęteros hospitalis, comis, candidus. Nauticę rei his
 vix quisquam magis peritus. Cū autem tam numerosa multitudo piscatu se exer-
 ceat, ac paulò longius in Oceanum progressa, victum in mari venetur: si quando par-
 cę ac malignè piscari contingat, nullus vnquam horum se vexat aut excruciat, nec
 cuiquam malè precatur, sed omnia placidè perfert, meliorum spe atque fiducia. Re-
 gionis huius insulas Orientales ab Occidentalibus discriminat Scaldis flu. Orienta-
 les insulę pręcipuę quidem tres sunt: Tola seu Toleta, à vectigali seu portorijs no-
 men sortita, quem indigenę Tol nominant: hęc Brabantię contermina, exiguo tan-
 tum freto discreta est. Huic coiunctus est agger Martianus, vulgò Martins dijk, lo-
 cus amœnus atque arboribus vndique consitus, in quibus maxima alitum, pręsertim
 ardearum copia nidulatur. Huic ad Circium obuersa est altera cui Duuelandię no-
 men est, à columbarum frequentia. Hęc nullum habet oppidum mœnibus cinctum,
 pagos autem & nobilium domos aliquot complectitur. Huic rursus ad Fauonios ad-
 uertitur Scaldia seu Schouen insula, nomine sumpto à Scaldi flu. quo parte sua Au-
 strina alluitur, cuiusq; ibidem catharractę sunt quibus Oceano miscetur. habet hęc
 in circuitu miliaria septem, olim multò maior extitit, at hodie maris sæuitia diminu-
 ta, ciuitates duas continet, Bravershauiam in Septentrionali, & Ziriczam in Au-

strat insulæ parte positam. Occidentalium insularum prima ad omnium maxima est Sui-beuelandia, ab hac auulsa est ciuitas enim ignobilis Romerfvallia, quam nullis excultam agris, nullis exornatam pomerijs Oceanus vndique alluit, ita vt vnica Sallis negotiatione subsistat alterum huius insulæ oppidum Borsele eadem tempestate penitus oppressum, anno scilicet 1532. Huic in Boream Nortbeuelandia apponitur, cuius oppidum est Cortkeene. hæc pro delicijs totius Zelandiæ habebatur, sed eodem anno insula integra ita mari absorpta est, vt eius præter turre nonnullas quæ ex vndis prominent, nulla sint reliqua vestigia. Inter vtranque iacet Wolffersdijck / duos saltem pagos habens. V Valchria autem ab Occasu æquinoctiali Britannia obuerfa est, in quâ breuissimus est traiectus, & à qua parte primus in Oceanum ingressus quocunque terrarum dirigi potest. vrbes continet tres, Vlissigam, Metelliburgû & Campoferiam, quam *ter Veer* indigenæ vocant. De aëris autem Zelandici clementia haud multa polliceri ausim (inquit Lemnius) vt qui in nonnullis partibus sit paulò asperior, & quàm vicinarum gentium, minus salubris, præsertim æstate, ob paludum & stagnorum graues halitus, & quòd regio arboribus minus consita. Hoc tamẽ habet commodi, quòd contagioni ac pestiferis morbis minus sit obnoxius, ac ferius inficiatur; at infectus immaniter in corpora hominum grassatur. Sal candidissimum ciuium industria conficitur. Terra adeo fœcunda, vt bina iugera Zelandica plus emolumentum cultori afferant quàm quatuor Branbantica.

Prata ac pascua habet lætissima, pecora fœcundissima
Ferinas autem vix alias præter
cuniculos habet.

BRABANTIA.

Brabantiæ nomen vnde sit, variæ offeruntur opiniones. quidam à Brenno Britannorum cuiusdam regis filio qui Belgis imperasse dicitur, Alij à Bruspantio quodam Bellouacorum oppido cuius Cæsar meminit. Alijs placet dicere *Brachbandi* quasi *Brachlandi*, quod terram incultam ac sterilem significat, quod verum videri posset, nisi animaduertetur superiori Brabantie parti, quæ lætos vtcunque agros habet, prius id nominis datum quam inferiori, quæ Campestrem etiamnum Brabantiam, vulgò *Kempelandi* vocant: qui tractus vsque adeo sterilis est, vt non exiguam coniecturæ fidem faciat. Alij à Saluio Brabone quodam, C. Cæsaris ex nepte cognato, qui gigantem istum Druonem Antigonum ad Scaldi ripam occiderit, quod tamen à sanioribus tanquam fabulosum, ridetur. Sunt qui à Godefrido Barbato Louanienfi comite appellatam regionem velint: coniectura frigida videtur, nisi fortè is vetus iam ac penè obsoletum id nomen reuocarit. Becanus ex vernaculæ linguæ dictione *Braef* siue *Braue*, & *bant*, quo vinculum seu fascia significatur, ac postea quoque signum seu vexillum, compositum esse credit. ita vt *Brabandi* quasi *Brauabanda* dicatur. Brabantia etiam Rhetia dicta est: Tongri longè antè Cæsarem è veteri Germania Rhenum transgressi, in Gallia Belgica agros Rheno propinquos occuparunt, eoque tractu consederunt. vbi hodie eius nominis oppidulum Tongrien veteris populi vestigiū superest in Brabantia. Tongri hi fuere antiquissimi Belgarum, & ij qui ex Germanis oriundi, primi sibi Germanorum nomen usurparunt, teste Cor. Tacito. Hæc igitur Germaniæ secundæ pars frequentior facta, ob portuum commoditatem vrbes istas, quas illic nostra ætas maximas videt, modicis vicis ad istam visendam amplitudinem opulentiamq., intra quingentorum annorum spatiū, paulatim perduxit. Argumento sunt quod mediæ ætatis scriptores Gandauensis pagi & aliorum mentionē faciāt quos iam videmus vrbes capacissimas atq; ornatissimas esse. quin & hodie viuūt qui terq; quaterq; ampliata viderunt Antuerpiam. Circa Louanium Grudios & Leuacos populos habitasse ferūt. Ducatus priuilegio gaudet Brabantia, ac continet etiamnum in se dominia complura: vtpote S. Imp. Marchionatum Antuerpiensem, & Bergensem, agrum Hornensem & Kesselanum, comitatus Hochstratensem ac Megensem: Dominia Mechliniense, Bredaense ac Rauensteinense, & si quæ præterea. Brabantus hilaris, festiuus, ridiculus, in scenicis comicisq; moribus immodicus teste Lemnio. Eius populi hodie humanissimi ac festiuissimi, vt plurimum tam mulieres quam viri mercaturæ vacant, atque ita scientiarum, artium & linguarum studiosi sunt, vt vix videre sit familiam, quæ non duas, tres pluresue diuersas linguas exactè loquatur. Vrbes nobiliores sunt Bruxella, ducis sedes. Louanium celebre literarum atque artium emporium, à Ioanne Brabantie duce fundatū, circa annum Christi 1422. in circuitu habere dicitur intra mœnia miliaria Italica quatuor. Antuerpia, vt illud artium, ita hæc mercium variarum famatissimum per orbem omnem emporium, Scaldifluuiō, quem Tabudam Ptolō. vacat, ponè positum, qui tantæ est profunditatis, vt etiam altissimis ex Oceano ascendentibus nauibus ad urbem vsque ingressus pateat tutissimus: non toti tantum Europæ, sed & Asiæ atq; Africæ seruit, rebus cum ad vitæ vsum necessarium, tum etiam splendorem atq; ornatum pertinentibus, hinc enim ad omnes orbis partes nauigatio patet Buscum ducis seu Syluaducis, cuius incolæ etsi ciuiles satis ac negotiationi dediti, tamen plus antiquæ fortitudinis retinuisse dicuntur, quam reliqui eorum conterranei hi sunt qui toties negocium facessebant Iulio Cæsari, priusquam in officio reti

Brabantia e
Belgarum provincia
recens exactaque de-
scriptio. Anno 1672

Johan Bussemacher excudit Colonia
2 3 4 5 6
Henricus Nagel fecit

neri possent. ex hac oriundus Georgius Macropedius linguarum professor insignis. Mechlinia duplici iam clade nota, quarum alteram anno 1546. die 7. Aug. accepit. Porta enim (vulgò die Sandtspoorte) erat quaedam, in qua circiter 800. vasa pulueris bombardacij reseruabantur, de caelo tacta, oppidum ferè totum, cum frequenti incolarum numero, maximo affecit incommodo. Alteram vix hac minorem ab Hispanis accepit anno 1572. ex hac oriundus est chalcogz insignis Fr. Hogenbergius: sicut ex Ruppelmuda prodijt Gerardus Mercator Geometer huius seculi celeberrimus, & chalc. haud aspernandus. Aere fruuntur saluberrimo. Regionis territorium ex parte fecundum est, praesertim qua Meridiem prospectat, ac versus Namurcensem comitatum, ea enim parte ager fertilissimus est. qua verò ad Septentrionem spectat, loca sunt usque adeo sterilia, vt per aliquot miliaria eà iter facientibus, praeter medicantes vix aliud obuium sit, non sufficiente agro cultores suos, quamuis numero paucos, alere. Ferunt tamen, oues Campestres Brabantiae in cibatu reliquis deliciores haberi, ac lanam quoque; reliquis ouibus ferè molliorem ac subtiliorem. eiusdem etiam ligna durissima ac robustissima perhibentur. Vineta habet regio circa Louanium, quod tamen vinum acerbum & austerum gustu est. Sylvas insigniores quinq; Soniensem, Sauenterlo / Grotenhout / Grotenheist & Meerdal, Fluiujs rigatur plurimis, qui mercibus vnde quaque; conuehendis non parum commodi sunt.

FLANDRIA.

Ferræ huius nomen cum minimè antiquum sit, utpote cuius supra quingentos annos nemo scriptorum meminerit, de eius origine asseuerari nihil potest. Sunt qui referant ad Flambertum Clodij ex Blessinda sorore, Sicamborum regis nepote, ac Falandi filium, quem Clodius captus Rotomago, & adiacentibus littoribus maris præfecisse dicitur. malunt alij à Flandrina deriuare, vxore Liederici comitis ab Haerlebeken, aiuntq; ob eius insignia merita in Imperatorem voluisse Carolum Magnum hæc prouinciam vxoris ipsius nomine vocari. alij ex fluctibus flatibusq; continuis quibus regio hæc obnoxia est, natam vocem credunt. Hæc prouincia ex multis diocesisibus ac regiunculis in vnum conflata est comitatum. Rutheni namq; erant qui circa Iccium portum, nunc colis, confidebant: ab eorum duce Ruthenio, tenebantque littora maris, qui tractus hodie vulgò terra Guysonum, (t'lant van Guyssen) dicitur. Morini dicebantur qui Terrouanam ac adiacentem regionem tenebant. Blandinos etiam appellatos reperias à Blandinio eorum Principe Regionis incolæ ita olim bello addicti fuere, vt quieti pacatiue vix vnquam viuerent; ac Syriam etiam, terramq; sanctam ac Hierosolymam, eorum arma peruaderet. Hodie humani adeo, atque ciuiles sunt, vt nusquam ferè gentium exteriores peregriniquæ, humaniores ac hospitales magis experiantur. Mercaturæ sedulam nauant operam; mechanicis frequentissimi incumbunt, ita vt oppidum in ea pagumq; vix reperire sit, qui non in 70 aut 80. interdum diuidatur opificia, singulis frequentissimis hominum cœtibus addictis. ac quod vix alibi videre est, haud reperias pueros quatuor annos natos, qui non sufficientes sint labore suo victum sibi comparare. Cum enim pannorum, tam laneorum quam lineorum ingentem cœpiam concinnent: hi aut fila fuso ducunt, aut in globulas ea redigunt, aut lanam tractant seliguntque, aut aliud quippiam operæ impendunt. Vnde cum populosissima sit prouincia confertiq; habitent, ita vt pagi complures vix populosissimæ Germaniæ vrbi habitatorum frequentia cedant, fit vt in plerisque oppidis, quotannis telarum aliquot millia absoluantur. quin & præter hos pannos alia etiam diuersa telarum genera hinc in omnes ferè orbis partes venum exportantur, cuiusmodi sunt quos sua ipsi lingua Tapissierien, id est, Tapetia, Saie, Fistain, Boucrain, & Bourat vocant. Diuidebatur hæc regio olim in tres partes: in comitatum sub regibus Galliæ, in dominium sub Imperio, & in proprium sub ipso comite. Hodie diuiditur in Flandriam, Teutonicam, Gallicam, & Imperatoriam, quam & proprietatem. Imperatoria, quod dudum Romanorum Imperio subiecta fuerit, alio etiam nomine Aloftensis comitatus dicitur, ab eiusdem in ea nominis oppido. regio haud ampla inter Denderam & Scaldim fluuios compræhensa. hæc insuper Flandriæ portio subdiuiditur in comitatum Aloftensem, Dendermondense, territorium, & quatuor (vt vocant) officia, quæ sunt Axel, Hulst, Assenede, Bouchouten. hæcque Flandriæ portio propemodum habetur fertilissima. Teutonica autem est ea, quæ terminatur à Sept. mari Oceano, à Mer. Lyza flu. ab Or. Scaldi, ab Occ. Fossa noua & Arthesia, estque hæc pars minus fertilis, solumq; fabulosum & macrum habet. continet hæc pars quatuor Flandriæ membra primaria, Gandauum, Brugas, Ypram, & Liberos tres vrbiū principalium, quarū primas tenet Gandauum. hanc ante Iul. Cæs. aduentum Odueum, alij Clarineam appellatam tradunt, ac deinceps Gaidam ab ædificio seu castro ibidem à Cæsare extructo. vrbs est quoad situm, munitissima ac per ampla, ita vt inter maximas Europæ vrbes connumerari debeat: habet enim intra muros circuitum 45640. pedes Romanos,

Flandria parua loco, sed nomine maxima et est re: singula sunt alijs, hæc bona cuncta tenet

FLANDRIÆ DESCRIPTIO

*Flandria Gallia Belgica provincia ce-
lebrissima continet in longitudine miliaria flan-
drica 31, in latitudine vero 20, Cuius termini sūt
à Septentrione Oceanus Germanicus à Meridie
flannonia et Arthesia, ab Occidente Gallia, ab Oriete ve-
ro Brantia Regio est om̄ rerū quæ hominis victui con-
ueniunt fecunda, Urbū munitarū frequentia nulli cedens.
Colonia Agripæ exc. Joan. bys.*

qui conficiunt miliaria Italica septem. reperias intra mœnia insulas habitatas circiter 26. Brugæ seu phanum Mercurij olim splendore suo totam Flandriam obfuscans, iam in minore fortuna versatur. Ypra à præterfluo eiusdem nominis torrente sic appellata, quæ fundum solumq; habere dicitur plumbeum, ob infinitos canales plumbeos, ibidem vndequaq; insertos, vt commoditatem præstent maximam singulis penè domibus ac vicis aquam largientes Liberi (tlandt van den Brien) vocantur, quòd iugum Brugenfium excusserint. Flandria Gallica, eò quòd lingua vtatur Gallica, à Mer. attingit diœcesin Cameracensem, ab Or. Scaldi flu. & Artesia terminatur. Regio haud ampla, ac supra modum quàm dici queat, fertilis, cùm rerum omnium, tum imprimis frumenti & rubeæ tinctoriæ, prata ac pabula habet lætissima. continet oppida atque vrbes elegantes & opulentas, quarum prima est Insula (vulgò Ryffel) per pulchra & diues, emporium post Antuerpiam & Amsterdamum primas tenēs. Duacum (catuaces videntur à Cæsare dici) fontium scaturigines limpidissimos habet. Tornacum (quos Cæs. Neruios vocat) nonnullis Ptolomæi Baganum esse creditur.

Ac vt multa simul complectar, habet vniuersa Flandria ciuitates mœnibus cinctas

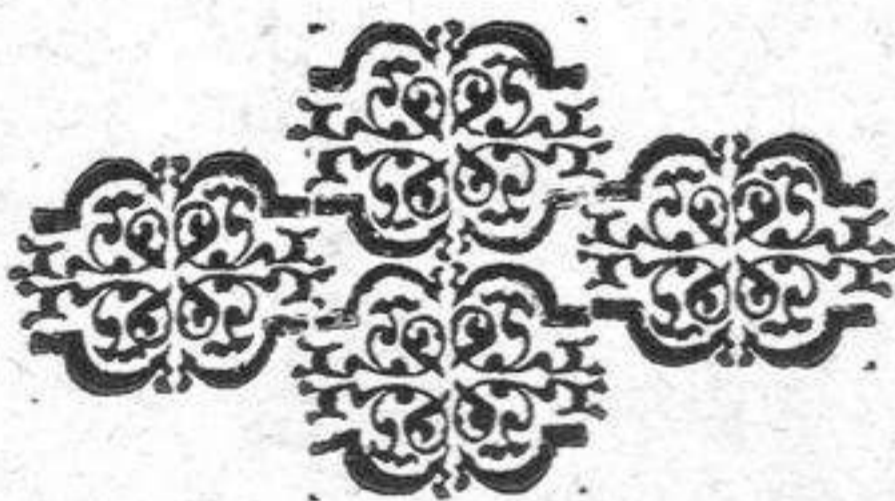
numero 28. pagi numerantur 1154. vt enim immeritò Hispani eò

venientes omnem Flandriam vnam ciuitatem esse dix-

erint. Terra plana est, syluas complures habens,

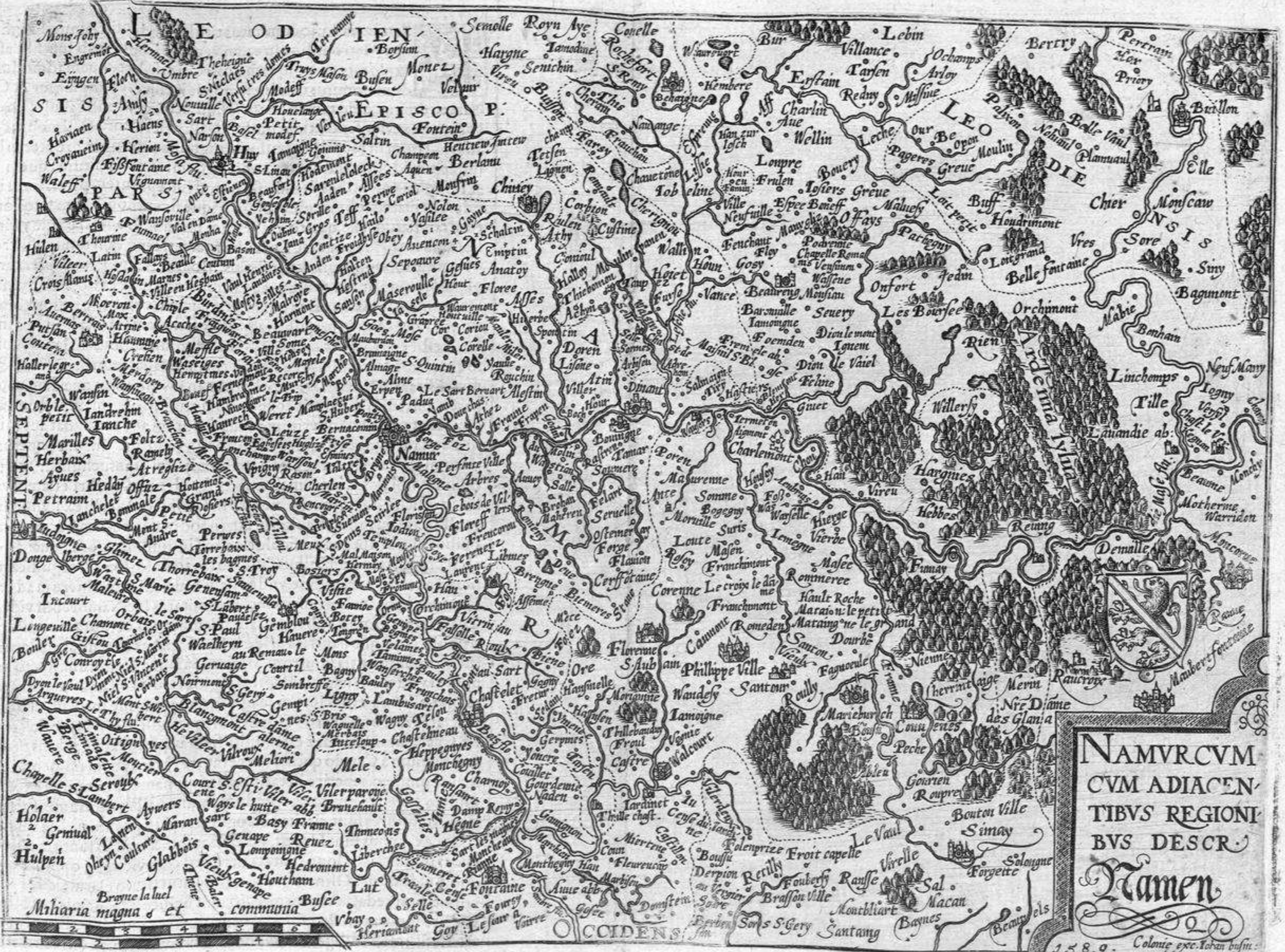
cùm olim in vniuersum ferè

syluis horrerit.

NAMURCVM.

Prouinciæ huic, comitatus titulo gaudenti, Namurci nomen est. Istud verò à Metropolitine in ea, an verò metropolis ab ipsa sibi assumpserit, haud exploratum quisquam nostrorum habet, quemadmodum ne ipsius quidem nominis originem, ab indigenis etenim Namur, à Germanis autem Namen dicitur, quid tamen propriè significet, ignorant. Fabulosam enim atq; anilem eorum duxerim, sententiam nullius probati scriptoris testimonio confirmatam, qui afferunt olim in mûte ipso, cuius in iugo etiamnum arx propter urbem Namurcum suspicitur, idolum quoddam Nani cognomine coli solitum, quem fatidicum fuisse ac responsa petentibus dedisse ferunt, deinceps autem patefacta & inualecente iam fide Christiana, obmutuisse ipsum, atque sic ex mobili cum fixo coniuncto Namurcum conflatum esse, quasi dicas Natum mutum. Prouinciæ huic vicini sunt Leodienses, Brabanti, Hannones ac Lucenburgenses. Duo eam fluuij illustres ac nauigabiles irrigant, Mosa nimirum & Sambrius. Montibus regio non asperatur, quamuis neque plana omnino sit, sed collibus ac vallibus hinc inde extollatur. Syluas habet complures, quorum maxima est ea quam Marlaigen vocant, in ijsq; crebra nobilium venatio esse solet. Omnium quibus ad sustentationem sui vita humana indiget, fructuum ferax est. Ferrifodinas habet multas. Effodiuntur ibidem lapides nigri, seu vt verius loquar, lapidei carbones, quos Germanicè lapides carbonarios (Steinkolen) vocamus. à literatis λιθάνθρακες appellantur. in his mirabilis quædam naturæ operatio apparet: cum enim in cæteris corporibus infusum oleum ignis flammam alat atque augeat, contra autem superinfusa aqua ardorem aut extinguat aut minuat; hi superinfusa aqua accenduntur, oleo autem extinguuntur. Incolæ (quemadmodum etiam circumiacentes vicinæ regiones ad quas ijdem transfuehantur) calidissimos ac lucidissimos sibi ex his ignes in domibus suis struunt. Fabri etiam ferrarij frequentius his in officinis suis vtuntur, siquidem facilius quàm alij ex ligno vsti carbones ferrum mollificare queunt. Lapidum etiam fodinas in eodem hoc comitatu videre est, ex quibus nigra rubea ac versicoloria effodiuntur marmora, quæ ad exteras nationes abductæ. magno hominibus sunt vsui in templorum ac magnificarum domum ædificatione atq; exornatione. vnde etiam haud exiguum lucrum ad terram hanc redit. Quatuor habet vrbes muro cinctas comitatus hic: Namurcum videlicet, Bouuignes, Charlemontium ac Vallencuriam. Namurcum, vt supra monuimus, prouinciæ metropolis est, atque haud ita pridem Episcopalis eò translata sedes est. loco sita opportuno, in confluentia nimirum Mosæ ac Sambre fluuiorum, ducto ad vtriusque littus ponte lapideo. in hac etiam totius regionis curia est. Bouuignes ad læuum Mosæ latus sita, olim ob ædificiorum magnificentiam atque incolarum multitudinem vrbs spectata erat, nunc verò varijs bellorum cladibus afflictæ & destructæ, parui valoris est. Charlemontium arx est munitissima atque inexpugnabilis penè extructa ad Mosam fluuium à Carolo quinto Imperatore, à quo etiam nomen adepta suum est, cuius vix similem reperire liceat, prospicitur namque in monte excelso, haud procul à Giueto pago. Vallencuria oppidum minimè aspernandum. Præter Abbatias, quarum complures sunt, circiter octoginta pagi in prouincia hac numerantur, quorum aliqui, ex quibus sunt Floreff, Vascie, Sanson, &c. adeo sunt ampliatq; egregij, vt non alios tantum pagos longè antecellere, sed cum vicis atq; oppidis quibusdam certare quoq; videantur. Olim regio Marchionatus titulo claruit, circa annum aut 1200. in comitatum redacta est. Incolæ viri sunt bellicosi, principi suo toti addicti ac fauètes, Gallicè loquentes. Prouinciam hanc, quemadmodum etiam plures Belgij regiones, accuratissimè ac diligentissimè descripsit Ludouicus Guicciardinus.

NAMVRCVM
 CVM ADIACEN-
 TIBVS REGIONI-
 BVS DESCR.
 Namen

1589. Coloniae ex. Urban. dist.

MARCO
ARABIA
ROYAL
DESIGN

LVCENBURGIVM.

LVcenburgij Ducatus à metropoli in eo nomen sibi assumpsit, ea ad Alfatium flu sita est, atque ex Comitatu, quo olim honore dignitateq; valebat, in Ducatum tandem euecta est. De hoc tractu sic refert Petrus Diuæus: Leucorum gentem iuxta Treuiros, Mediomatrices ac Lingonas habitasse indubitatum est; oppida eorum Tullus ac Nasium Ptolomæo celebrata, nomen seruant, Toul & Nansij. Vernaculè appellantur *Die Lussen*, lateque imperarunt, vt ab ijs Leucenburgij celebris oppidi nomen ortum sit, quasi *Der Lussen Burg*. Ij hodie Austriæ Archiducibus subsunt. Lazius Mosellanum ducatum vocat. Incolæ nobilium penè mancipia sunt. Linguis vtuntur Gallica & Teutonica corruptis. Distinguitur regio in septè comitatus, ij sunt: La Roche, Durbi, Salme, Chini, Van dalen seu Vianden, S. Ioan, Manderscheidt. Baronatus in hoc Ducatu penè innumeri sunt, ac Domina infinita. Neq; enim vniuersa Belgica prouinciam habet, quæ nobilibus frequentior sit quàm hæc, quorum tanta est libertas, & in subditos ius, vt vel Regulis comparentur. Ciuitates habet muris cinctas in vniuersum viginti, è quibus principalior quæ toti regioni nomen suum cõmunicat, est Lucéburgum; hæc Alifuntius flu. interluit, partem vrbis superiorem & montanam ab inferiori & plana dirimes, putatur hæc esse quam Ptolomæus Augustam Romanorum dixit. vrbs est ampla & capax, ædificia domusq; vt cunq; splendidæ, verum belli iniurijs variè afflctæ. Reliquæ vrbes sunt Arlon, Rodemarck, Theonuille, Grauemacre, Conigsmachre, Dickirch, Vireton, Elteruerck, Vandalen, Bastonac, Mommedi, Neuffchasteau seu Nouum castrû, quod Paulus Aemilius munitum oppidum vocat: Danuillers, Maruil, la Roche in Arduenna sylua, Durbi, S. Vitus, Marche & Salme. Habet præter hæc etiam alia nonnulla oppida, quorum tamen mœnia crebris bellorum incursionibus diruta iacent. vicos pagosq; ad 169. continet, eorumq; nonnullos satis amplos & opulentos. Castra atq; arces permultæ sunt. Septem verò in eo Ducatu memorantur esse loca, quibus planetarum septem sunt nomina indita, ijsq; dum Pagani atque Ethnici essent incolæ, ibidem sacra fiebant. cuiusmodi videntur esse Arlon, tanquam Aram Lunæ dicas, cui eo loco sacrificabatur: Solocure, castrum montanum, à Sole nominatum creditur. Marche Martis nomen referre videtur. reliqua coniectura vix assequi licet. Lucenburgensis regionis ager benignus ac fertilis est, cuius etiam loca nonnulla vineta ferunt, vina tamen ignobiliora sunt. Fluminibus regio omnis rigatur plurimis. eorû primum nobilissimumq; est Mosella, seu Obrinca flu. è radicibus Vosagi montis ortus, non procul à Rotandi flu. fontibus, versus Austro Africum seu Magistralem ventum, ducit alueum per mediã Lotharingam, Metim vrbem alluens, hinc per Lucenburgensem hunc ducatum lateraliter lapsus, Theonuille, Sirich, Treuirosq; lambit. hinc Bernecastellum, Tribachum & Coanum præterlapsus, iuxta Confluentiã Rheno miscetur. hunc conatus est olim Lucius Veterus Romanus Sonio fluuio iungere, fossa ducta decem milliariorum: vt Mediterraneo mari classis Romana, euitatis terræstris itineris impedimentis, naues primum Rhodano flu. per Narbonensem Galliam, inde per Sonium ad hanc fossam, ex ea in Mosellam, deinceps in Rhenum, ac deniq; in Oceanum duceretur. Reliqui fluuij Lucenburgensem agrum rigantes sunt, Chier, Mosa, Bemoiij, Houll, Lech, Alsatius, Atardus, Sourus, Prumeus, Mineus, Chomeus, Orto, Albis, ac innumeri penè riuuli. Montibus regio vndique attollitur, syluisq; intricatur. æ omnes Arduenne totius Gallix maximæ syluæ rami sunt. Minæras reperias non procul à Manderscheidt, in dominijs Keyla, Cronenberg & Sleida, in valle cui Hellenthal nomen est: quod ferri copiam præbet optimi. Conflantur etiam ibidem ex ferro fornaces & pyreteria, quæ per totam distrahunt Germaniam ingenti lucro. Thermæ Bertricensis, duobus penè à Mosellæ amnis ripa milliaribus distant, quamuis hæc Eyphaliæ potius quàm Lutzenburgij Ducatui annumerandæ sunt. Terminatur regio à Septentrione Leodiensi episcopatu ac Namurcensi comitatu, à Meridie Lotharingia, ab Ortus Mosella fluuio ac Treuirensi episcopatu, ab Occidente Eyphalia & Arduenna sylua, & Mosa fluuio.

LVTZENBURGĒ
 SIS MON TVOSSISSIMI
 ac saltuosissimi Ducatus vera
 et compendiosa descriptio
 nunquam antehac visa

OC
 C
 I
 D
 E
 N
 S

O
 R
 I
 E
 N
 S

FRAN

C
 I
 A

PAR
 S

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11
 Lieuue Commun 20 pour vng Degre
 Lieuue Dalmagne Commun 15 pour vng Degre

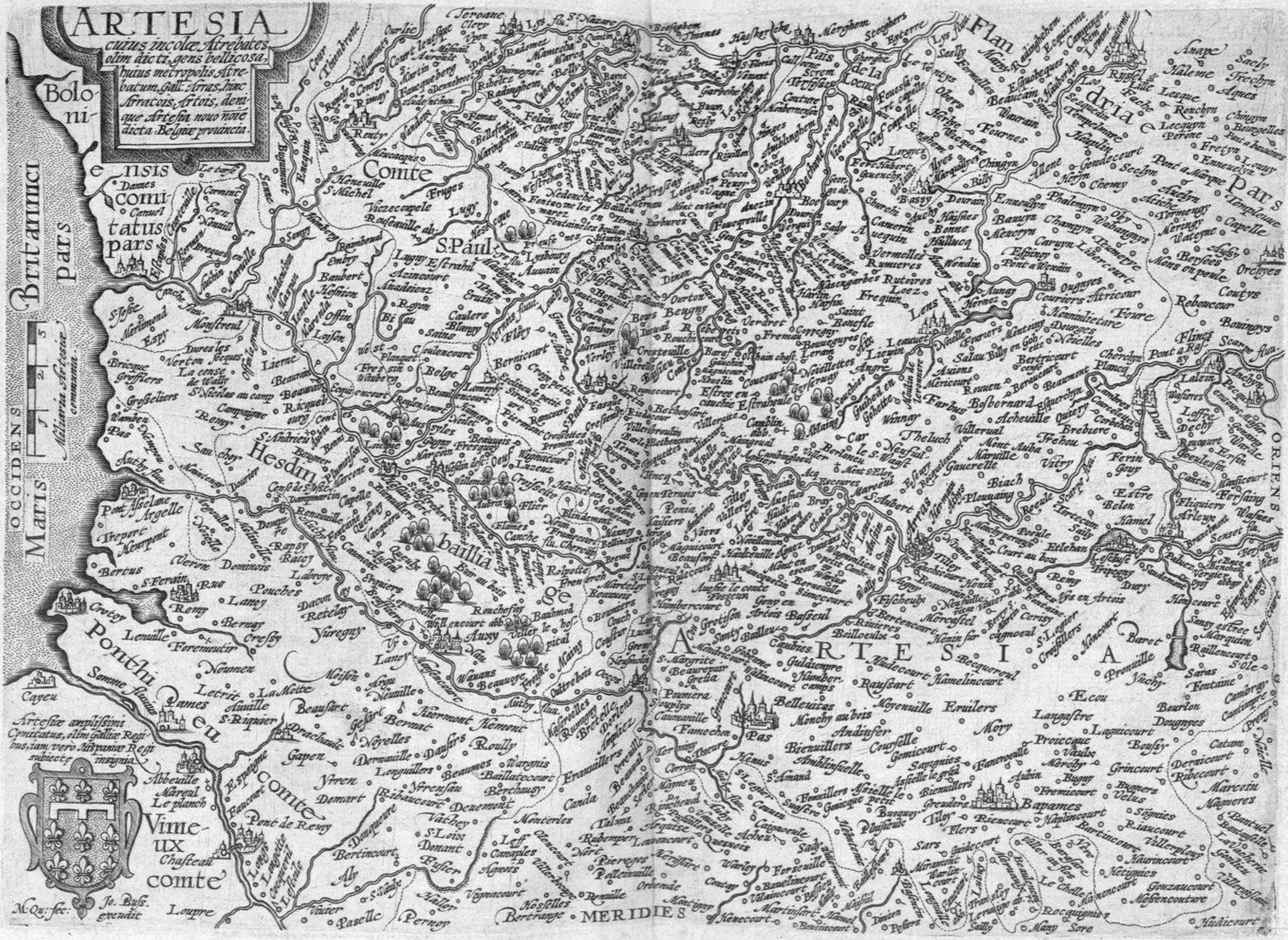

Quad fecit
 Ian Buffemecher
 ex audit Colonie

ARTESIA.

Haud obscuros fuisse Galliae Belgicae populos, quos Atrebates vocamus, vel ipse Iulius Caesar testis erit. gens est etenim bellicosa, antiquum etiam nomen suum retinens. Atrebatum metropolis eius Latine sic dicta, etiam Flandriae olim vrbs primaria fuit, Gallice Arras dicta, vnde & circumiacens ager, totaque prouincia, Artois Germanice, quasi Arratois dicas, contracte autem Artois appellatur, hinc recens ista Artesiae appellatio orta, qua Latine vulgariter vti solent. Tota prouincia, quae sicut olim ita & hodie Comitatus titulo gaudet, longè lateque patet, siquidem à finibus Cameraci, Picardiae, Hannoniae & Flandriae ad Oceanum vsque protenditur. Galliae olim regibus paruit: nunc autem, cum inter Carolum V. Imp. & Franciscum eius nominis primum, Galliae regem pacis conditiones, anno 1529. acceptae & confirmatae essent, sui iuris sunt. Vrbes atque oppida praeterea multa habet, quae sub Catholici regis imperio sunt: Bethunia annonae frumentariae horreum, magnae olim celebritatis Dominatus erat, antequam in Atrebatensium nomen Comitatumque, vna cum alijs concederet: peculiari nomine Bethuniensis Aduocatia, ipsique principes Aduocati, hoc est, Tutores fiduciarij & patroni Reip, siue ditiunculae suae, & veluti clientelae capita, nominabantur. atque adeo castrum, quod mirae antiquitatis & munitissimum opus etiamnum in vrbe visitur, & à regio Governatore insidetur, tanquam stabilem sedem retinuisse videntur, vt hac occasione, adfluente nimirum incolarum multitudine, & aedificijs circa adiectis, vrbs ipsa (quae anno iam tum 1137. deflagrasse tamè proditur) in eam amplitudinè excreuisse merito debeat cèseri. est in hac vrbe sodalitas quae Caritatè Eligianam nominat, quasi fortasse nihil habet vniuersa Europa nec laudabiliù nec Reip. salutaris. Graecè nò malè *εξροφóρια* ab exportandis cadaueribus, siue funeribus efferendis nuncupare possis: quò fit vt nemo ibi cuiuscunq; sit conditionis, supremo funeris ac sepulchri honore careat. autor seu potius suasor huius instituti fertur fuisse B. Eligius, vetus ille Flandrorum Apostolus. & annis iam ab hinc propè quadringentis vsu & quotidiana periclitatione est compertum. nihil vnquam contagionis ex adfectis corporibus contraxisse eos quitam pium Christianae caritatis munus exercent. Hesdinum nobile Gallo obiectum vallum ac propugnaculum, prostrato à Caesareanis eiusdem nominis oppido, occasione belli inter potentissimos Europæos principes excitatur. dum enim Franciae Rex Franciscus, mortuo Sfortia Insubrum siue Mediolanensium duce, vt statum illum occuparet, Allobroges vicinos & Taurinos armorum strepitu inuaderet, & nulla in Italia oppida & caperet & sollicitè muniret. Imp. Carolus post varias expeditiones & grauissima bella contra Gallum gesta, & expugnata Terrouana, ad Hesdinum castra mouet, quod primo incursum est expugnatum. deleta etiam, & à fundamentis diruta munitissima in eo arce, ad Cancem amnem, amœniore & aptiore loco nouam, sed cognominem, priore longè firmiorem stationem, ad perpetuam rei memoriam condunt ac instaurant: quare nunc foueis, ea & latitudine & altitudine, muris etiam tam validis Hesdinum cingitur, & propugnaculis sibi mutuo correspondentibus firmatur, quae falcones, pluteos, colubros, fulmen & grandinem plubeam minantes sustineat, vt oppidanis timendum non sit, quod quamdiu comatus mutuo animorum consensu & concordia conditus ipsis erit, facile in hostium sint potestatem venturi. quam ipsis confidentiam, praeter munitiones arte factas, naturalis etiam loci situs fouere potest. Praeter vrbes & oppida quae praeterea habet Artesia, ingens etiam est pagorum ac villarum numerus. Cœnobijs quoque multis referta est; inter quas Abbatiae numerantur viginti octo, earumque praecipuae sunt S. Ve

daſti. S. Bertini, S. Saluatoris, Sanctique Eligij mons. Terra porro ipſa ferax admodum eſt, imprimis tamen frumenti; ita vt multi arbitrentur inde antiquum illud Gallicum nomen ei inditum eſſe, vt Atrech vocetur, quod panis terram ſignificat. huic etiam Græcum illud ἀρτοσ arridere videtur, quod panis Latinè dicitur nequam igitur ab Arto rege ſeu duce nomen eam accepiffe demonſtrari poteſt.

Fluuijs etiam quam plurimis irrigatur. quorum tamen præcipui ſunt Lyſa, Scarpa, Aa, Cachia atque Authia, alijque plures ac nauigabiles omnes. Syluis non omnino deſtituitur, præcipuè Meridiem & Occidentem verſus.

ANGLIA.

Anglia insularum quæ ad Europam spectant, omnium maxima, diuersis temporibus diuersa nomina sortita est. Anglia autem vox Cimbrica seu Saxonica est, & hancum significat quo piscatores vtuntur, ait Becanus in Saxonice lib. 6. Olim etiam Albion ab albis rupibus, qui ad eam nauigantibus primum apparent, dicta est. Britannia etiam vocabatur, cuius nominis origo iam dubia. Sunt qui à Bruto duce Troiano (quem ex Aquitania huc traiecisse ferunt) sic dictam velint: Beda tamen natione Anglus, à Galliarum populis Britannos appellatos tradit. Angliam vocatam aiunt ab Angela Saxonum regina, quæ expulsis gigantibus qui tum eam incolebant, inter suos insulam partiens ac distribuens, vt victoriae, gentisque memoria nunquam intercideret, Angliam à se denominari voluit. Paulò aliter refert Volaterranus, qui non à Regina Saxonum, sed ab Angilis eiusdem Saxoniarum illustri populo appellatam dicit: quos, cum à Pictis Scotisq; molestarentur Britanni, in auxilium vocarunt, atq; hac tandem terræ bonitate, simul & amœnitate inuitati, eos circumuenerunt, ac Insularum bona inter se partiti sunt. Hostamen Angilos Sueuos non Saxones fuisse auctor est Ptolomæus, qui in media VVestphalia ad Amasij fluij fontes habitauerunt. Secus paulò Ioannes Maior narrat in Historia rerum Scoticarum, ait enim Vortigerum regem Britannorum, in subsidium contra Pictos aliosq; hostes accersuisse Engistum quendam Saxonum ducem, qui fuis pulsisque hostibus, ipse tandem in regni desiderium incidit, à seque occupatum & captum Engistlandt vocari voluerit, atque hinc vnus vel alterius literæ Metamorphosi, vt sæpe fit, Engellandt dici arbitratur. Nec desunt qui credant sic dictam Angliam, quasi Anguliterram, vel nostri orbis angulum. Thomas Seckfordt libellorum supplicum magister apud Sereniss. Ang. Reg. in mappa ista vniuersali totius Angliæ, quam anno 1584. Londini edi curauit, refert ab Anglone quodam Saxonum duce, qui istum Germaniæ populum eò introduxerit, Anglos & Angliam appellatam esse. Chalcedonia etiam quibusdam ab ingenti in ea eiusdem nominis sylua vocatur. Tota itaque hæc insula, natura triquetra, Siciliaeque similima, teste Cæsare, hodie in duo diuiditur regna, Angliæ & Scotiæ. Angliæ regnum vocatur pars Insulæ Meridionalis, Galliarum proxima. Terra est eximie fertilis, ac metallis diues: habet etiam aurum & argentum, argentum viuum, cuprum, stannum, plumbum, ferri autem exiguam copiam: nec caret salis fodinis. quin & margaritas terra producit, & miræ naturæ Gagatem lapidem, in aqua ardentem, oleo autem extinguiibilem, lapis nigro gemmeus, nullius ferè ponderis, attritu calefactus applicata detinet vt succinum. Pecoribus alendis non alia aptior terra, lanarum ibi diues mercatura, regioq; nobili panno celeberrima, qui inde in longinquas exportatur regiones. Lupos non fert vlllo modo, nec vllum venenosum animal, aut rapax, præter vulpem, gignit. Terremotus in ea rari, quemadmodam & fulmina. Diuisum est autem Angliæ regnum in triginta circiter Comitatus: villæ & vicini in ea plurimi sunt, vrbesque permultæ: Archiepiscopales ex ijs sunt duæ, Eboracum & Cantuaria. Scholæ seu Vniuersitates duæ, Oxonium & Cantabrigia. Londinum totius regni metropolis, Trinouatum olim, & Troia noua dicta, ad Tamensin fluium magnis nauibus peruium, celeberrimum ditissimumq; emporium, simul & sedes regia. Eiusdem regni fluij nauigabiles, æstu marino affluentes & resfluentes, sunt Seuerinus, qui per Valliam labens, in Verginium Oceanum effunditur, & Humbria, qui Eboracum præterlapsus Oceano Germanico excipitur. Incolæ re-

IRLANDIA

Angliae regni florentissimi nova descriptio, auctore Humeredo Lhuysd Denbygiense

Occidens
 Holy croise
 Belaget
 Hibernia Pars
 Caroa
 Clonnel
 Waterford
 Wexford
 Drogheda
 Kilmastomas
 Aramore
 Clome

Mare Hibernicum

Anglesey

Westmeria
 Septentrio
 Abetia

Scala miliarium Anglicorum
 10 20 30 40 50 60 70 80
 Henricus Nagel fecit

Oceanus Germanicus

Oceanus Britannicus

Meridies

Orens

Cales
Blacknest

rum nauticarum peritissimi, nullum ferè Orbis angulum inexploratum relinquentes, multa Regnum hoc nobilitate pollet, & quamuis longæua fruatur pace, bellicosissimos tamen ac planè intrepidus producit viros. Legibus vtuntur Angli municipalibus, cùm Scoti ciuilibus vtantur. eadem vtrique genti in bello ferocia. sagittis Angli, hasta longa Scoti in acie prævalent. Kara inter eos pax, dum illi propagare, hi retinere imperium student. Anglica lingua mixta est ex multis, linguis præsertim Germanica & Gallica, quamuis olim merè Germanicam fuisse creditur.

67

SCOTIA.

cotiæ regnum Albionis pars Septentrionalis vocatur: terra perpinguis & sulphurea, atque ob id combustilis, ac lignorum penuriam subleuans: vnde mos inoleuit, vt mendicantes circa ædes sacras, lapides accipiant in elemosynam, struendo foco aptos. Loca nonnulla habet in quibus triticum non crescit, massam tamen ex auenæ farina subigunt. Rei pecuariæ perinde vt Angli, maximè dediti, vnde lanificijs ditantur plurimum. Asperior est, minusq; quàm Anglia culta. montes etiam hinc inde habet, verùm pabulum ferentes præstantissimum. Fertur in regiuncula quadam Scotiæ, quæ Cloid fluuio alluitur, Argadia ei nomen est, lapidem nasci qui paulò diutius stuppæ subiectus incendium faciat. Regia eius est Edinburgum, Alata castra vocant: prope hanc portus celebris est, Lethe dictus. Archiepiscopales, & gymnasijs celebres ciuitates sunt, S. Andreæ, Glasque, Arberdoræ, quæ mercatu etiam ob portus commoditatem, felix est. Habet & alia emporia, vt sunt Dunæ, Monros & S. Ianis. Circa Aberdorum montes sunt asperrimi, & equitatu inaccessi. ac iuxta montes sylua, quæ æstimatur Chalcedonia antiquorum esse Scotos à pictura corporis appellatos esse volunt. σκότος enim Græcè tenebras sonat, vel σκωρία. id est furia, tenebræ. Verus enim mos illis erat, pectus, brachia & manus encausto figurare euntibus ad bellum (quod tamen hodie non seruatur) vtebantur autem Glasto, herba plantagini simili, quæ (vt Cæsar ait) cæruleum efficit colorem, vt horridiores hosti se ingererent in prælio, vnde Martialis cæruleos Britannos dixit,

Claudia crudelis cum sit Ruffina Britannis.

Edita

Mores Scotorum Anglorumq; parum differunt. idem ferè habitus, lingua penè eadem, subita ingenia, & in vltionem prona ferociaq; in bello insignes, mitiores tamen aliquantò Angli. quamuis enim ferum & inhospitale vulgus ignobile sit, ciuilius tamen est nobilitas, hospites amicè salutant, magisq; obuij ad humanitatis officia sunt. In bello nec agri nec vrbes violantur, sed dimicatur ad internecionem alterius partis vsq;. Rigidiores Anglis aliquantò sunt Scoti, inuidi natura, & reliquorum, maximè aduenarum, contemptores, iactabundi, nobilitatemq; suam insolenter ostentantes, ita vt in summa mendicitate audeant referre genus suum ad stirpem regiam. Scotiæ pars Australissima est sub Parallelo 19. dies autem maxima horarum 18. Borealissima subest 21. Parallelo, & est dies horarum 19. Terminatur autem ad Ortum quidem Oceano Germanico, ad Syrachum Tueda fluuio, ad Austrum Saluvva fluuio, ad Lebecium & Zephyros mari Hybernico, ad Trasciam & Septétriones Oceano Deucalidonio. Verùm & illud hinc obiter memorandum duximus, quod de mari Scotico scribunt Boëthus & Iouius, gignere nimirum anseres quos Clakis nominant, è lignis in ipso putrescentibus. Primum nascuntur (inquiunt) vermiculi tanquàm teredones, qui interiora ligni excauantes, paulatim enatis capite, pedibus atq; alis, tandem plumas edunt, & cum ad domesticorum anserum iustam ipsis magnitudinem excreuerint, cælum petunt, reliquarum auium more. Nascuntur & in testis veluti cõcharum, quæ complexu ramorum, & caulis in alga marina concepto, intus huiusmodi auem fouent, ac tandem produnt. Atq; hæc de qualitate regni. Si quantitatem requiras, habere videtur Anglia in longum milliaria Germanica 82. Anglia 293. in latum Germanica 89. Anglica 320. Scotia autem in longitudinem extenditur milliariarum Germanicarum 67. Anglicorum 257. In latitudinem autem Germanicarum 52. Anglicorum 190. ita vt tota insula in longum extendatur milliariibus Germanicis 149. Anglicis 550. at vbi latitudinem habet Germanicarum 89. aut Anglicorum 320. latissimam namq; esse compertum est.

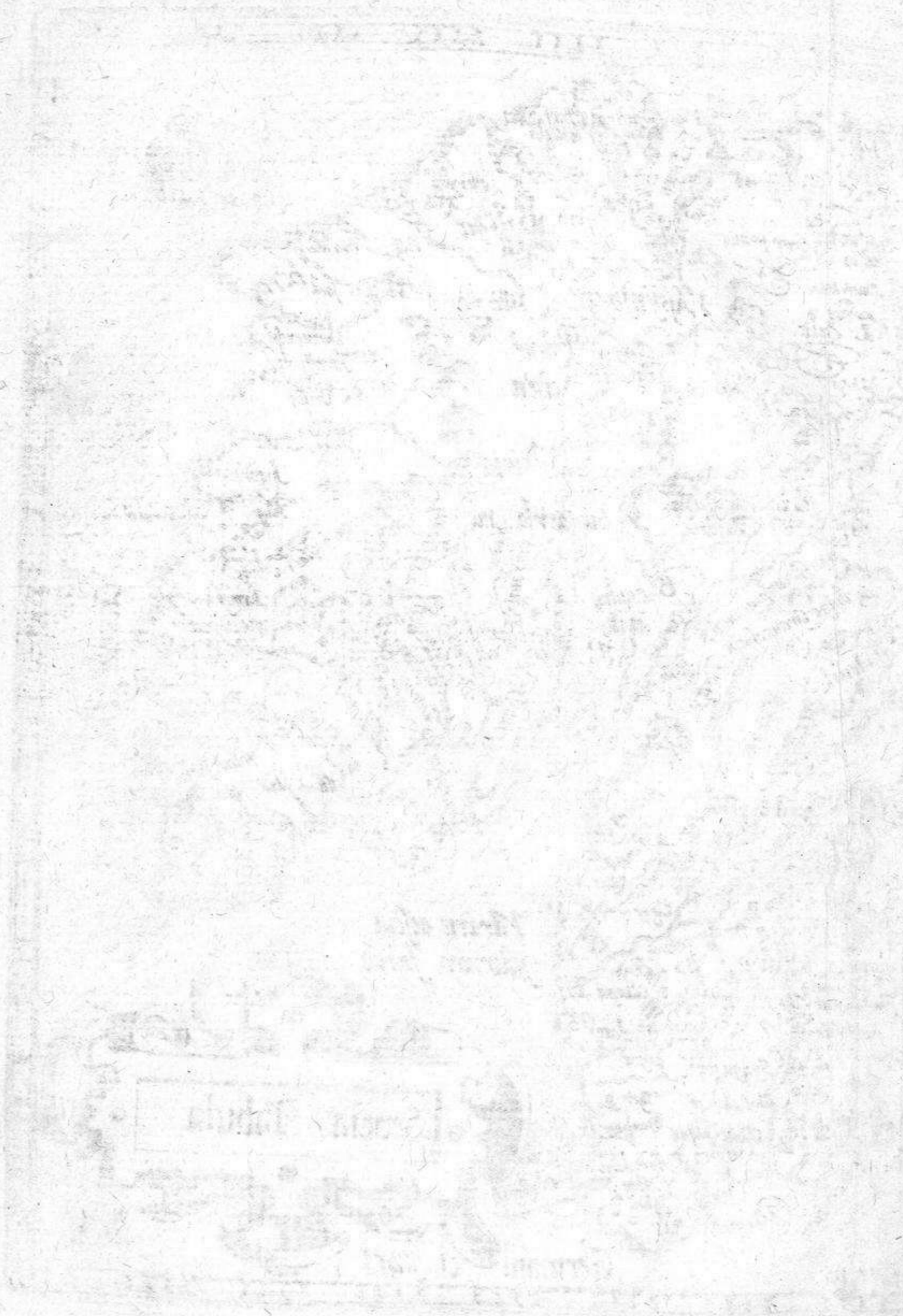
Scotia Tabula

Angliae Pars
Northumberland
Bernard castel
Eboracum Tynmouth

Germanici pars

20 30 40 50 60

Henrici Nagel fecit

HISPANIA.

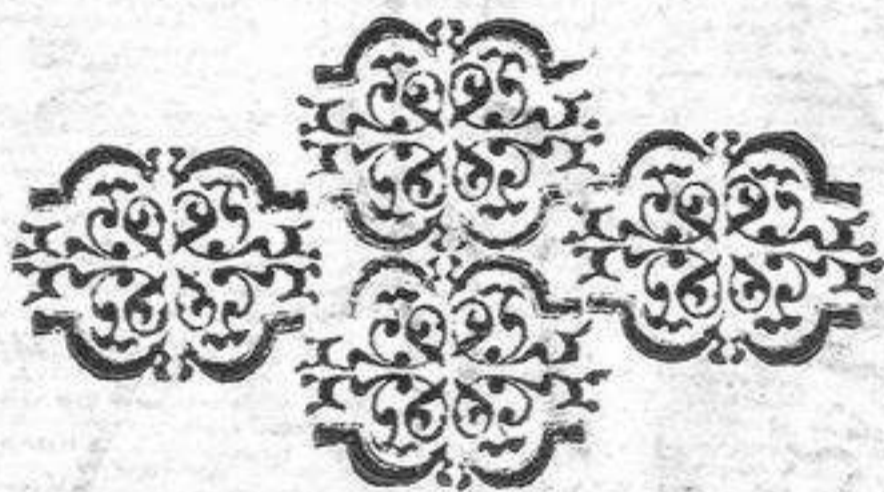
Regnum hoc magnificentissimum vndiq; alluitur mari, excepta ea parte qua Galliam contingit, ibi altissimis montibus quos Pyreneos vocant, separatur à Gallia. Appellantur autem montes illi Pyrenæi à crebris fulminum ignibus, vel quòd sylvæ in Pyreneo frequentes & habitationes iniecto à pastoribus igne prisca temporis flagrauerunt. durante autem incendio aliquot diebus, ex montium concoctione cœperunt descendere stillicidia argenti liquefacti. & cum habitatores illorum locorù vsus argenti non haberent, contempnerentq; metallù illud, superuenientes mercatores è Phœnicia, emerunt vilibus mercibus magnam vim argenti. Diuisa fuit olim Hispania in tres prouincias, Beticam quæ hodie est Granata, Lusitaniã quam nunc Portugalliã vocant, & Tarraconẽ quæ hodie cõtinet Cataloniam, Castiliã, Nauarrã & Galliciam. Fuitq; (si Iosepho & Beroso credimus) Tubal Noë nepos primus Rex Beticæ, extruxitq; in ea regione ciuitatẽ quam à se denominauit Tubal. Hic operã dedit rei pecuariæ, sicut omnes primi patres pecoribus alendis studuerunt, quæ & victum & amictû homini ministrant. Hinc quoq; putant maiorem Hispaniæ partẽ appellatam Tarraconem, quæ cum Hebraica vox sit, Latine boum possessionem significat. Successit Tubalo in imperio Iberus, à quo fluius quidam Iber est appellatus, & adiacens regio Celtiberia. Betus à quo Betica. Hispanus seu vt aliqui malunt, Hispalus à quo tota terra postea denominata est Hispania. Hesperus à quo eadẽ terra Hesperia dicta. Lusitania à quo Lusitania. Posteaquã verò Romani sibi subiugassent Hispaniam, diuisa est in duas prouincias, Beticam & Tarraconensem, durauitq; partitio illa vsq; ad tempora Attilæ, tunc rursus alia administratione Hispania est gubernata. Nouissimè sub Saracenis discriminata est in quinque regna, Galliciam, Nauarram, Castiliã siue Legionem, Cataloniam cui & Arragonia annexa est, Portugalliam & Granatam. porrò Gallicia non diu proprium & distinctum mansit regnum, sed amisso legitimo hærede, incorporata est Tarraconensi. Alij adhuc plura numerant regna, Valentia, Toleti, Algarbiorum, Murtæ & Cordubæ. nostro tempore omnia hæc regna in vnum contracta sunt, præter Portugalliam quæ proprium habet regem. Habet Hispania septem Archiepiscopatus, quorum sedes sunt in Tarracone, Cæsaraugusta, Toletis, Compostella, Brachara, Vlixbona & Granata. alij nouem ponunt, sub illis sunt autem plurimæ episcopales ciuitates. Modico interuallo distant Granata & Mauritania. namque ibi ingreditur Oceanus per magnas angustias in mare Mediterraneum, vbi & duo mōtes eriguntur in cœlum, vnus in Mauritania qui Abila vocatur, & alius in Hispania cui nomen est Calpe, & hi à quibusdam vocantur columnæ Herculis, putantq; olim vnum fuisse montem seu saxum perpetuo iugo cõiunctum, quod Hercules suo robore perfregerit, intromiseritque Oceanum in ipsam terram. alij insulam Gades asserunt fuisse Herculis columnas. tertij in Gadibus fuisse templum Herculis, in quo positæ fuerint duæ æneæ columnæ altitudine octo cubitorum in quibus signatus fuit sumptus pro ædificio illius templi factus: & nautæ ibi Herculi sua soluerunt vota. fuitq; locus ille secundum veterũ opinionem finis Mundi, nec ausi fuerunt Hercules aut alij longius naues ducere in Oceanum citra vitæ periculum. Est autem Gades insula parua, habetq; tam pinguis pascua, vt nullum serum à lacte segregent, sed cogantur affundere aquam, cum lac in caseum coagulare volunt. Multis quidem in locis Hispania inculta iacet, idq; ob saxum fundum, vel ob solitudines squalètes, aut ob alias causas, quamuis multò quàm Africa sit fertilior. Suppeditat tamen Hispania multis in locis abundè ea quibus homo opus habet vt sunt frumentum, vinum, fructus, oleum, pecora, linum, ferrum

SOLIS AD OCCASVM REGI SVBIECTA PHILIPPO PARVA TIBI MONSTRAT PVLCHERRIMA REGNA TABELLA

Regni Hispaniae post omnium
 editiones locupletissima
 descriptio
 Johann. Büschmecher exc.
 Henricus Nagel fecit

& metalla, mel, cæra, piscosæ aquæ, & similia. Non coquunt salem sed effodiunt è terra. Non fatigatur terra tot ventis vt Gallia, nec inficitur aër pestiferis paludibus ac nebulis. Aurum, argentum & ferrum bonum & probabile nullibi in tanta copia vt in Hispania est inuentum. reperta namq; olim in Hispania sunt fragmenta auri deputati magnitudine dimidiæ libræ. Est & semper Hispania equorum pernitate commendata, quos leuis armature equites tibijs contractis pulchrè obequitant. Nomen magnum ab aliquot annis bellica fortitudine Hispani sunt adepti plurimis ab hoste partis victorijs, vt qui laborum, sitis & famis in acie sunt tolerantissimi, & in stratagematibus cautissimi, leui corpore, vt facilè hostem fugiant & sequantur. Oceani navigationibus ad incompertas regiones toto orbe sunt clarissimi. Habentur etiam Hispani in religionis ritibus supra mortales omnes supersticiosi, per regis solum & vitam eius gentilicio more iurant, & osculo manuum in salutationibus supplicant. Porrò de moribus & ritibus antiquorum Hispanorum Strabo & Posidonius mirascribunt.

PORTUGALLIA.

Regnum hoc Lusitania olim appellata fuit, à Luso quodam Sicelæi decimioni Hispaniarum regis filio: isque nominatus sic erat, quòd more Aramæo ubique sacra ludis & saltu ageret. Eius loco nunc Portugalliæ viget vocabulum, à Porto vrbe, aliquando Lauaria, & à priscis Portogallo nuncupata. præter cæteros autores Franciscus Tarapha à Gallis populis appellationem sortitam ait: nam Galli (inquit in Hispaniam nauigantes Portogallo ciuitati Oceanoq; mari, & toti regno nomen dedere, quasi portus Gallorum. Ostio Durij flu. quem nunc Duero incolæ nominant, ea ciuitas propinqua est. Iam verò nec omne id quod olim Lusitania erat, Portugalliæ tribuendum: neque etiam omne id quod Portugallia nunc sibi vendicat, olim Lusitania fuit. Cùm autem in vniuersa Hispania regna numerentur circiter quatuordecim: duo tamen ex his principatum tenent, reliquis sub se comprehensis, quorum alterum generali Hispaniæ seu Castiliæ vocabulo denotatur, alterum verò sub Lusitaniæ seu Portugalliæ vocabulo. Cœpisse autem regnum hoc dicitur circa annum Christi 1110. idq; ea occasione: Henricus Lotharingiæ Comes è Gallia veniens, magnas aduersus Saracenos res gessit, pro quibus meritis Alphonsus VI. Castellæ Rex filiam notham Tiresiam nomine ei locauit, Galliciæ partem, quæ in Lusitaniæ regno continetur, pro dote assignans. Ex eo postea matrimonio natus Alphonsus, qui primus Lusitaniæ Rex est appellatus, primus item qui Vlyssiponam à Saracenis recepit, quorum quinque simul regibus vno prælio superatis, quinque scutorum insigne facinoris monumentum posteris reliquit. Populi antiquitus eam coluere Oretani, ad Anam flu. confidetes. Orientaliora verò loca Carpetanorum, Vacceorum, Vetionumq; pars tenuere: oram verò quæ Durij fluuij ripis contigua est Lubeni Narbasijq; habitarunt. Chalybis autem flu. tractum Geltiti Gallorum populi occupauere, vbi & pleraque alia Hispaniæ loca tandem etiam Gothi ac Saraceni eo irrepserunt. Terræ haud multum Regnum hoc complectitur, & cum reliqua Hispania haudquaquam comparandum, Galliaque multò angustiis. Regni metropolis est Vlyssipona, vrbs ampla & insignis, loco amœnissimo sita, diuitijsque supra modum affluens, mercium quippe, quarum per vniuersum id regnum negotiatio est luculentissima, existens emporium, vnde quaque aduentantium nauium commodissimum ac fama celebre receptaculum. Regis insuper aula sedeq; fortunatum cæterarum prouinciarum caput, Romanis aliquando Iuliam felicem appellatam credunt nonnulli. vna est ex tribus eius regni Archiepiscopalibus, earum verò Braga primatum sibi vdicat, cuius Præsul metropolitanus vniuersæ Hispaniæ salutari cõtra Toletensem cõtendit iure. Tertia verò eadẽ dignitate gaudens est Funchala. Vetustos populi ritus eiusmodi tradunt scriptores Cosmographi: Sunt Lusitani Hispanorum fortissimi, scrutatores, insidiosi, veloces, agiles atque versatiles. iaculum longè iaciunt, & summa arte, in acie diutius perseuerant, mobili corpore leuiq;, vt facillè & fugiant hostem & insequantur. Omnes montium habitatores victu simplici vtuntur, aquarum potiores, humi cubitores, montani homines duabus anni partibus querna vescuntur glande, quam cùm siccauerint, frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam vitis inopia laborant. Omnes ferè pullis amicti vestibus & sagis, in quibus inuoluti per stramenta cubant. Nummorum loco graui admodum sarcinarum permutatione vtuntur, vel extensi argenti laminæ frustum abscessum exhibent. Destinos neci lapidibus obruunt, parricidas extra montium confinia vel vltra flumina reiectos, saxis opprimunt. Aegrotos vetusto Aegyptiorum ritu in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati sunt, commune facere eos valeant.

Portugallia que olim Lusitania,
 nouissima et exactissima descrip-
 tio Auctore Vernando Aluaro Secco,
 Johann buchmecher excudit Col.

Lusitaniam Vernandi Aluari industria descrip-
 ta obgenis nostre patrocinium dicimus, qui de 5 fortis,
 hinc homines incredibili virtute ac felicitate profecti in
 Orbis terrarum partes obierunt Africe magnam partem
 in Provinciam redigerunt, innumerabiles insulas, quaru
 aut nomen latium, aut ne nomen quidem viliem extatit
 primi pacificiter, inde occupauerunt Asian termen
 beatis sibi sepulchrum fuerunt remotis. na-
 tiones Ihesu Christi cultum, religionemque
 docuerunt, Vale Rom: 75. Monasterio

Climatis quarti Utrera finis Principium Casra Climatis quinti Plazentia finis Principiu sexti

Amnibus paruis & magnis irrigua est regio, qui omnes Tago ab ortu pariter disiuncti sunt, & maiori ex parte nauigabiles, atque auri grumulis abundantes. vicina verò Tago cæterorum opulentissima sunt oppida. Ager plerisque in locis argillofus, ac ob id minus fructibus fecundus. Coimbriæ autem territorium totius Portugalliæ censetur optimum. Cum autem vitium penuria id regnum laborare dicatur, cõmendantur tamen apud exteros Algarbiorum vina. Circumcirca tamen agrum Tagus habet bonitate conspicuum, aduersis etiam aquis nauigationes habens ad modum faciles, etiam grandioribus magnum ad spacium nauibus: reliquum verò ad cursum fluuiaticis vtuntur lembis, annis piscium feracissimus est, estreorumq; redundans. Huc sequuntur Muliadas flu. quem deinceps Mundam, hodie Mondegam appellatum videmus. Durius longo fluens cursu penes Numantiam, magnisq; nauigijs permeabilis ad stadia ferè octoginta. Cauado hodie Moriloque dictus, quem Nibin antiquiorum esse suspicari licet, & cui ab obliuione Lethes nomen inditum est. Minus omnes Lusitaniæ flu. magnitudine superans, ad stadia 800. nauigabilis. Montes Lusitania paucos habet, eosq; haud magnos, lucubus plerosque nemoribusq; confitos. Mineræ in hoc regno ab authoribus nullæ traduntur. Salem tamen fossilem illis aut esse, aut fuisse olim, ex Strabone liquet. Cumq; fontium perennium in hoc regno numerentur vltra 25000. thermas tamen nullas ab vllis vsquam authoribus prædicatas reperimus.

FRANCIA.

Longè ante Christi tempora, & priusquam Romani Galliam suo dominio subegissent, præfuerunt Galliæ multi priuati, reges & principes, & qui non magni fuerunt nominis, quales fuerunt Lugdus, Allobrox, Belgus, Trebeta & alij plurimi, vnde priuatæ regiones suas mutuarunt denominationes. fuitq; tunc & aliquot annis post Christum natum ea regio Gallia, & non Francia nuncupata. Assecuti sunt autem Romani dominiû in ea ferè centum annis ante Christi natiuitatem, retinueruntq; illud propè quingentis annis. Interea autem temporis dum Sicambri, qui postea Franci dicti sunt, quiq; ostia Rheni & circumiacentem agrum possidebant indies crescerent & roborarentur viribus, cœperunt excurrere in finitimam Galliæ regionem, occupare arces & oppida, atq; exturbare Romanos, vt etiam anno Christi 420. Pharamundus XXIII. Francorum Rex, primus fuerit in Gallia Frâcigenarum rex, atq; sub eius filio Clodio, atq; nepote Meroueo Sicambri ferè totam adepti fuerint Galliâ, relictisq; priorib. mansionibus, quas circiter 870. annis tenuerant, migrauerunt in Galliâ, potiti eius dominio. Didicerunt quoq; Gallo-
 lorum linguam, quam Romani introduxerant, & conformes se fecerunt moribus eorum, sicut & alij Franci qui à fratribus suis secedentes, & pagum Mœni, vbi Herbipolis est hodie, occupantes, didicerunt Germanorum linguam & mores. Pharamundus verò (Waramundi Germanicè) vnanimiter à suis electus in Regem, transtulit sedem suam à Francia Orientali in Fr. Occidentalem. posuitq; legem quam Salicam vocant, ne regni successio in colum transferatur, hoc est ne mulieres regni hæredes fieri permittantur. hunc secuti sunt reliqui reges in hodiernum vsq; diem. Porrò quod ad nobilitatem siue equestrem ordinem in Francia, is maximis hodie fruitur commoditatibus ac priuilegijs, eoq; fit vt magno quodam affectu Regem complectantur, & vitam quoq; pro ipsius ac patriæ salute profundant. neq; enim vllum pendunt tributum, & armatis licet ipsis esse quocunq; loco, multaq; habent vitæ præsidia, sic vt non sit opus illiberalem aut quæstuariam aliquam artem exercere. Quod ad fertilitatem regionis huius, ab antiquis temporib. semper culta, tam in vrbibus & oppidis quàm agris, hortis & pratis: nullusq; à tempore Christi in tota Gallia angulus incultus fuit, præter lacus & nemora quæ culturam non admittunt. præcipuè autem loca Mediterraneo mari propinqua miræ sunt fertilitatis, vt etiâ ibi cupressi & rosarina passim per campos crescant sua sponte, sine omni humana sollicitudine, haud secus quàm in hisce partibus crescunt iuniperi. Mala punica, granata & citrones nullibi frequentiora sunt quàm in Prouincia. Deinde quàm nobile in illis partibus crescat vinum, imò per totam Galliâ, quæ tot irrigatur & fœcundatur amnis, dici non potest. quàm ferax sit ager Parisianus, poteris hinc colligere, cum vice quadam rex Ludouicus XI. scire vellet quot armatos viros Lutetia producere posset in agrum, numerati sunt septuaginta millia virorum procedentium ad militiam; vbi igitur multus est populus, necesse est vt fœcundum habeant agrum vnde eis sufficiens suppetat victus. Cum permultas easq; amplissimas habeat vrbes Francia, omnium tamen maxima est Lutetia Parisiorum, cuius encomium elegantissimo carmine descripsit Eustathius Knobeldorpius Prutenus, quod hîc subijcere prolixum nimis foret. Architremius tamen poëta luculenter his panegyricis versibus de ea sic scribit:

*Exoritur tandem locus altera regia Phœbi
 Parrhisius, Cyrræa viris, Chryssæa metallis:
 Græca libris, Inda studijs, Romana poëtis,*

FRANCIAE
accurata descriptio.
FRANKREICH
mit seinen orentzen.
1589

N I C V S

*Attica philosophis, mundi rosa, balsamus orbis,
Sidonis ornatu, sua mensis & sua potu
Diues agris, fecunda mero, mansueta colonis
Messe ferax, inoperta rubis, nemerosa racemis,
Plena feris, fortis domino, pia regibus, aura
Dulcis, amœna situ, bona quælibet, omne venustum
Omne bonum, si sola boni fortuna faueret.*

De Normandia quoq; scribitur, quòd præter metropolitanam & alias sex præcipuas ciuitates, habeat 94. minora oppida, vicos quoque & castella sine numero. Habet rex Galliæ Rothomagi in metropolitana Normandiæ ciuitate senatum doctissimum, prudentissimosque viros, qui toti prouinciæ ius dicunt. Sunt etiam in ea vrbe potentes mercatores, ob quorum traiectiones & mercaturas, nomen vrbs longè lateque apud multas gentes est cognitum. Habet autem hæc regio copiam piscium & pecorum atque frumenti; sed & pomiferarum arborum tanta est in ea multitudo, vt ex pomis potum faciant, aut pro magna parte in alias deferant terras. In summa, abundant omnibus rebus ad vitam humanam necessarijs, præter vinum quod ibi non crescit.

75

LEODIENSIS EPISCO- PATUS.

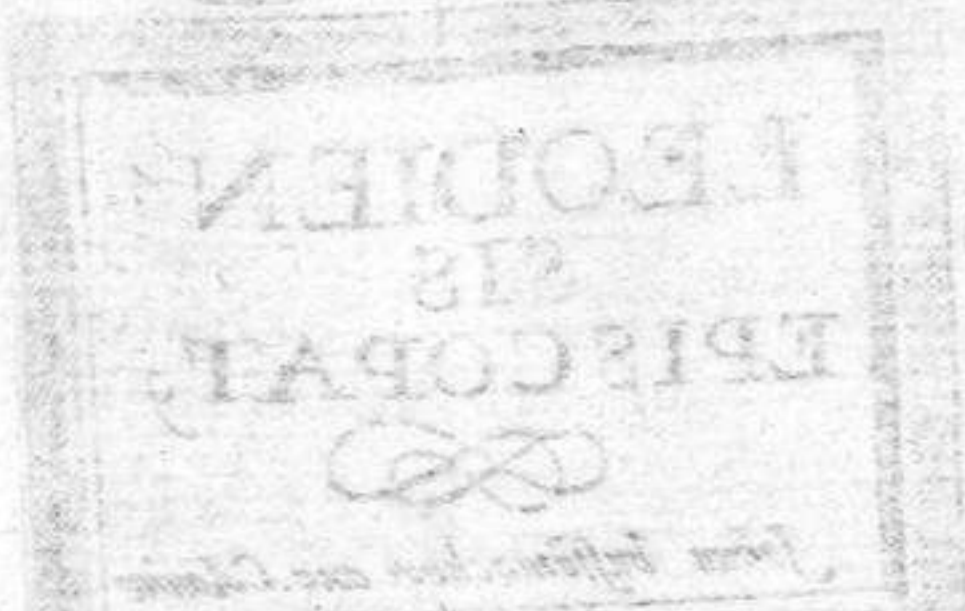
Piscopatus hic amplissimus populos sub se complectitur Cæsari veteribus-
que notos ac celebratos Eburones, quorum vestigium retinet Eburæ op-
pidulū, milliario vno ab Leodio distitum. Tungros qui se Germanos pri-
mi dixerē, à Leodio & Traiecto ad Mosam æquis interstitijs trium millia-
riorum Ieckræ fluu. sinistræ ripæ insistens oppidum. Centrones eo loco habitasse
contendunt multi, vbi hodie non nihil mutata voce *Saint Truden* esse putant: oppi-
dum autem istud non à Sancta Gertrude, vt multi opinantur, sed à Sancto quodam
Trudone, sepulto in Abbatia ista Benedictini ordinis, vnde & oppidum postea no-
men suum adeptum est, à Leodio sex, à Tungris tribus distans miliaribus. Ceresinos
autem, quorum meminit Cæsar, apud Gerei castrum habitasse, id à Leodio 3 abest mi-
liaribus. Continet verò Leodientis Episcopatus territorium, Ducatum Bouillonem-
sem: Marchionatū item Franci Montensem, Comitatus Borchlonensem seu Looten-
sem, & Comitatus Hasbania, cuius ciuitas præcipua est Borchvorm. Baronatus verò
plures complectitur: Abbatias opulentissimas vltra quinquaginta: oppida aut ciuita-
tesq; muris vallisque munitas, præter eas quæ Traiectelis sunt diocælios, 24 Earū pri-
ma & maxima est Leodium, eademq; metropolitana, mirum in modū inter montes
cellissimos in amœnissima quadā valle extructa, Mosa flu. perluitur, is duobus ramis
urbē ingressus in complusculas insulas elegantissimas eam dispescit. abundat insuper
vrbs ipsa fontium perenniū perpetua scaturigine, cōplures enim domos inuenias tri-
bus aquarum viuentium fontibus ornatas. ciuitas est amplissima, vtpote quæ suo com-
plexu contineat montes altissimos, torrentes complusculos, vineta haud pauca. ædi-
ficijs constat lapideis pulcherrimis, palatium habet episcopale magnificentissimum,
collegia, monasteria & xenodochia permulta, templatū in vrbe, tum in suburbij vlt-
tra centum. populus in ea frequentissimus, incolæ industrij, & ad quæuis idonei, lin-
gua vtuntur Gallica, eaque admodum corrupta, quòd inter vtramque Germaniam
Galliamq; siti, ab vtrisque non nihil mutuētur. Omnis ferè præterea Leodientis vrbs
vicinia vinum profert, quanquam admodum tenue & ignobile. carnis, piscium, feri-
narum venationis ingens copia est. vix tandem possibile æstimant regionem quam-
piam reperiri pulchriorem, magisue fertilem aut feliciorem hac ipsa, siue aërem spe-
ctes, siue limpidissimos fluuios vndique agros irrigantes, seu syluas opacas, montes
vallesq; vineta & fructus per omnem vicinum agrum prouenientes. Reliquæ vrbes
sunt Bouillon, Ducatus titulo insignis; Borchloon Comitatus dignitate pollens, quæ
admodum & Borchvvoorm. Tungri ciuitas olim maxima ac metropolitana, Episco-
pali dignitate clara anno sal. 101. is Episcopatus post modum anno 138. Traiectum, tan-
dem anno 713. Leodium translatus est. Tungrorum aut ciuitas nobilissima ab Attila
Hunorum rege funditus euersa destructaque fuit, præter cætera insignia magnifi-
caque ædificia, vltra 100. templorum ruinas videre erat, vnde eius amplitudo facile
colligitur. postmodum tempore Caroli Calui Imp. denuo à Nordmannis excisa
fuit, vt hodie tantum imbecille & exiguum sit oppidulum. Haud secus Hoi ciuitas o-
lim famosa, ampla potensque propter crebras euersiones à barbaris nationibus per-
pessas, vix quicquam retinuit: quin & ipsum nomen mutauit, hac enim ætate Hoy à
torrente quodam impetuoso ibidem in Mosam influente dici cœpit, cum ante Bene-
facta appellaretur Fluminibus amnisq; limpidissimis regio vndique rigatur, quo-
rum maxima pars Mosæ miscetur. Syluis affatim plena, Arduennæ portiones sunt.

Sanctus Hubertus filius Ducis Galliae Aquitaniae, Episcopus trigessimus transfudit trajecto sedem Episcopalem Leodium anno Christi 715. ac ibidem erexit aedes sacras in honorem sanctorum Lamberti et Petri. fuitque primus Episcopus Leodiensis. Obijt anno Dni 727 ac requiescit in templo Dni Lamberti. Tempore Alberti Cypphensis qui fuit 64 Episc. Leod. anno Dni 1199 inuenti fuerunt Leodij carbonēs fossiles, german. Steinkalen. in forū lingua Hoylege. Spay fontem habet per celebrem ferruginei saporis, ad varia morborum genera sananda efficacem cuius etiam Plinij, meminit Libro 31. Estque Regio haec fertilis, exhibens agros, vineta, montes, fontes, sylvas, valles, fodinas carbonarias ac metallicas, ingenia excellentissima.

LEODIENSIS EPISCOPATUS
 Johann Bussmecher exc. Coloniae

Montibus hinc inde tumulatur, vnde minerarum fodinas cernere est, nam præter ferri fodinas, quæ iuxta Hoyac Dinantum oppida exercent, vbi alabastri, marmorisque variegati ac diuersi coloris ingens copia eruitur, plumbi quoque auriq; non nihil reperitur. Ipseque Leodiensis ager foueis cuniculis in imum actis, ad miraculû profundis, assiduè fatigatur, vnde & ferri & carbonum quos lithanthraces vocant, vernacula lingua *Steenfolen*, ingens eruitur copia. Thermis insuper aquarum calidarum haud minus regio hæc à natura donata est: Tungrensium thermarum meminit Plinius lib. 31. Nat. hist. his verbis: Tungri ciuitas Galliæ fontem habet insignem, plurimis bullis stillantem ferruginei saporis, quod ipsum nisi in fine potus intelligitur, purgat hic corpora, tertianas febres discutit, calculorumque vitia, eadem aqua igni admotaturbida fit, ad postremum rubescit. Hæc Plinius. Verùm is fons non ipsa Tungrorum vrbe, sed octo milliaribus ab ea distante loco visitur, à Leodio quinque, à Limburgo duobus cum dimidio, haud procul à Spay oppidulo, cum fontem acidum, lingua aut vernacula *Saurenborn* vocant accolæ. Salis etiam nitri vix vquam plus fuit, quàm in hoc Leodiensi agro.

LOTHARINGIA.

Lotharingia antea cum reliquis quibusdam regionibus Austrasia dicta, sortita est hoc nomen à Lothario nepote Caroli Magni, incorporataq; Romano Imperio sub Ottone I. A Carolo enim Magno vsque in generationem quintam posteri eius simul gubernarunt Franciam & Germaniam, aliquando per antinctas personas sed sanguine iunctas, aliquando etiam per vnam personam. Extincta autem in quinta generatione tota posteritate saltem virili Caroli Magni, proprium sibi elegerunt Regem, Germanis relicto imperio, quod prius & Gallis & Germanis commune fuit. In illa autem Imperij scissione Otto dux Saxoniae factus est Romanorum Imperator qui Lotharingiam & Burgundiam reduxit ad Imperium. Lotharingia etiam olim & Brabantia vnitae fuere sub Principe Austrasiae, manseruntq; sic coniunctae vsque ad tempora nepotum Caroli Magni, tunc enim disiunctae sunt, ceciditque Lotharingia Lothario, & Brabantia fratri suo Carolo, anno scilicet Christi 956 aut circiter. Latius autem olim Lotharingiae nomen extendebatur, comprehendebat enim ferè omnem terram quae Rheno, Scaldi & Vosago monte continetur, diuidebaturq; in superiorem & inferiorem Lotharingiam, comprehendebatq; inferior Brabantiam, Hasbaniam, Geldriam & Cliuiam, superior autem Episcopatum Leodiensem, Lucenburgum ac Limburgum, ducatum praeterea Mosellanum, Palatinatum Surensem, tractum Obrincanum, atque hodiernum ducatum Lotharingensem cuius subiecta tabula typum exhibet. Regio interim haec pecorum est ditissima, frumenti quoque ac vini feracissima, nec destituitur piscinis, syluis, thermis, sale, ferro plumbo, stanno, argento, gemmis, speculis ac Chalcedonio. Fluijs irrigatur permultis, horum quatuor praecipui sunt: Mosa in Elsatiae monte Vosago oriens, à quo potior Lotharingia pars Vosagia dicitur, fines perfluit Nouicatri (vrbs autem ea & propter loci amoenitatem, & propter aëris salubritatem commendatur valde) Lotharingiam à ducatu Barrensi distinguens. Mosella inter Ortum & Meridiem haud procul à Romerico monte oritur, decoratus est autem locus ille cœnobio nobilium virginum, reditus vberrimos quotannis habente. distantq; circiter sex ab eo miliaribus thermæ, ad quas varijs morbis afflicti homines se conferunt. celeri inde cursu Spinalium, Chermas, Leucam & Mediomatrices perfluit, inde Treuies, ac tandem Confluentiae Rheno miscetur. Murtha flu. in valle erumpit Deodatensi, in qua & diui Godoberri fons est, qui ad multiplices sanandas morbos diuina gratia efficax esse perhibetur. hinc ipsam urbem Deodatensem perfluit, ac deinceps munitissimas illas & ad omnem belli euentum instructissimas vrbes Rauonum ac Luneuillam. inde S. Nicolai pagum petit, ac porro totius Ducatus metropolim Nanceium urbem, insignem quidem ac celebrem, vallis quoque & aggeribus firmitissimam, duplici namque eaque praeserta & fossa & muro circumdata est, tandem Moselle miscetur. Quartus est Sar fluuius ex Oriente per Austrasiam Mosellae influens. Quamuis autem rebus permultis affluat Lotharingiae ducatus, ex ijs tamen quibus maximè commendatur praecipua haec sunt. Principio quidem montes habent, omnis metallorum generis abundantia Pyrenæos montes longè superantes: maximè autem argenti fodinae supra quàm dici possit fecundae sunt, ex qua quidem argenti vbertate haud paruus ducatus fructus accedit. Neque salis fodinae desunt, qui & suauissimus & Scythica niue candidior ibidem conficitur, atque haec fodinae demtis omnibus impensis supra centum millia Francorum (vt vocant) Principi suo importantur. Reperitur & materia quaedam in eo, ex qua specula & pocula vitrea conficiuntur, neq; vsquam regionum

DESCRPTION DE LA HAUTE ET SUPERIEURE LORRAINE

AD Illustrissimum Principem ac Dominum Carolum D. Gr. Loth. Du.

LOTHARINGIA DUCATVS SUPERIORIS vera delineatio
Colonius gruppinc ex cydis Iohannes Bysemacher

CAROLVS SEPTIMVS REX FRANCIE

in tota Europa ad hunc usum inuenitur præstantior. In Vosagi montis valle fontes
conspiciuntur tanta gemmarum ac vnionum seu Margaritarum aut Baccarum copia
abundantes, vt in tota Germania nullæ ijs frequentiori in usu sint, quæ vel ab ipsis
gemmarijs longè præferuntur Indicis ac Orientalibus. Lazuli etiam lapis quidam,
quem & Azurum vocant, nitore & coloris præstantia omnes ferè gemmas superans.
Chalcedonius autem tantæ magnitudinis ibi nascitur, vt mediocris magnitudinis po-
culum rex vno sibi tornari curauerit præfectus Dolensis, quod fide digniss. Abra-
mus Ortelius vidisse se affirmat. Præterea & lacus est, quatuordecim miliaria in cir-
cuitu complectens, carpiones producens mirandæ magnitudinis, tres videlicet pe-
des longos & vnum latum, & saporis adeo suavis vt totius Europæ carpiones longè
superent. Atque hic lacus trieno quoque retibus expiscatur, ex eaq; piscatura, quod
vel pueris notum est, circiter sedecim Francorum millia Lotharingiæ duci proueni-
unt. Quid, quòd & generosissimorum equorum fœcunditate celebratur, feritate e-
nim Turcicos, celeritate ac dexteritate Hispanos, magnitudine Anglicos superant.
Similiter & viros proceros atq; agiles, fœminas autem bene formatas regio hæc pro-
creat. deniq; omnium rerum prouentu quæ ad vitam humanam sustentandam requi-
runtur, felix est. Franciscus quidam Roseus librum singularem conscripsit, in quo co-
piosè agit de stemmate & origine, rebus item præclarè gestis ducum Lotharingiæ.
Munsterus etiam eorundem ducum seriem accuratè satis in Cosmographia sua per-
currit. Terminatur autem regio ab Ortu, Alsatia, à Meridie finibus Burgun-
diæ, ab Occidente, Campania & montibus Heluetijs, à Septentrione
verò, Eyphalæa, siue montibus & syluis quæ à Lu-
cenburgensi ducatu Flandriam ver-
sus protenduntur.

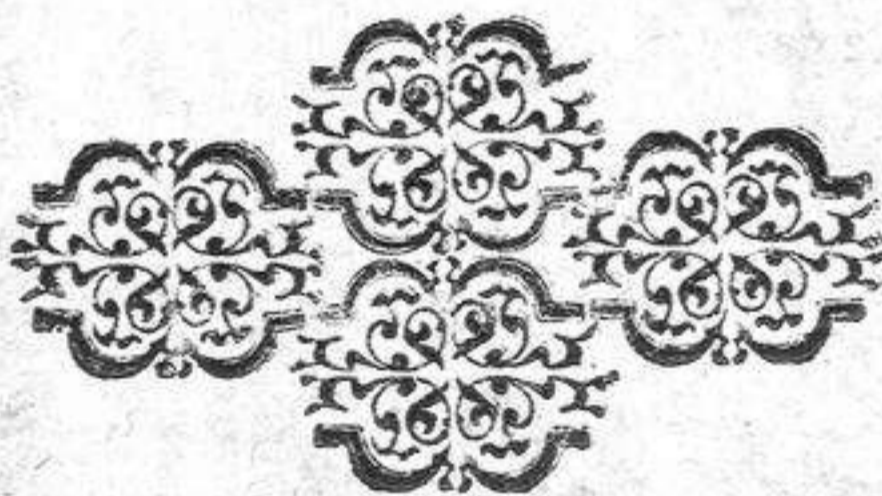
B V R G V N D I Æ D V -
C A T V S.

Antiquis temporibus sæpe tentatum fuit vt Burgundia erigeretur in regnum, sed nunquam diu constitit in hoc fastigio. Quin & Carolus vltimus dux Burgundiæ laborauit apud Fridericum Imperatorem vt conaretur in regem, at non fuit illi concessum. Anno Christi 1020. factus est rex Burgundiæ Rudolphus gener Burchardi ducis Seuorum, cuius filiam Bertham habuit vxorem & idem focer Conradi Imperatoris. Complectatur tunc Burgundiæ regnum Sequanos, Superiorem Burgundiam, Allobroges qui hodie vocantur Sabaudi, Delphinatum & territorium quod est circa urbem Arelatensem, vbi scilicet Rhodanus exoneratur in mare Mediterraneum. Sed non longè post diuisa est terra in multa dominia, vbi regum filij sunt multiplicati. Burgundia fuit diuisa in Comitatum & Ducatum, habuitq; anno Christi 1300. suos peculiare dominos, sicut & terræ Lugdunensis obtinuit suum principem. Porrò ducatus Burgundiæ, cuius præsens tabula typum exhibet, in ea Galliæ Lugdunensis parte sita est, quam olim Hedui tenuerunt. terminatur autem versus Septentrionem Campania & Velaunodunis, versus Occidentem Niuernensibus & Borbonensibus, Meridiem versus Lugdunum respicit, versus Ortum Rodel flu. eum à Sabaudia & comitatu Burgundiæ diuidit. Metropolis eius olim erat Authun, hodie verò Digion siue Dijon, in qua summum tribunal seu parlamentum (vt vocant) est. Sita est autem ad Ousche amnem pisculentum, in agro plano frugifero, cuius finitimi montes (vt accuratissimus terræ huius descriptor Turonensis testatur) vini pretiosissimi feraces sunt. Cùm aliquibus ab Aureliano Imp. condita existimetur, non desunt tamen qui antiquiorem ipsam esse credant. hodie autem vrbs est admodum amœna, arte & natura bene munita. Hanc sequitur Beaulne, cuius vinum, quod Belnense dicitur, cuius probatur: ædificijs egregiè exornata, atque arce à Ludouico XII. ibi locata, inexpugnabilis effecta. Xenodochium habet quod vel magnificentissimo regis palatio æquari possit. Grammatophylacio quoq; non destituitur. Anno 1098. Otto dux Cistertiense extruxit monasterium, in vrbs huius territorio, loco syluestri paludinoso, vnde etiam à Cisternis nomen sumpsisse creditur. atq; hoc ipsum Belleforestio teste, 800. virilium monasteriorum caput est, ac totidem muliebrium. Tertium locum sibi vendicat Austun siue Autun, quæ Bibracte quibusdam (nullius tamen probati scriptoris testimonio munitis) esse perhibetur. Cùm ex alijs, tum præcipuè Cæsare liquet amplissimam ac populosissimam olim urbem fuisse. conspicitur autem & hodie collapsa ac diruta theatri cuiusdam structura, præter statuarum ac columnarum ruinas, destructa aquagia, deiectasq; sexangulas columnas, aliaq; innumera propemodum antiquitatis monumenta: quin & numismata haud pauca, vasa quoque & alia olim vsurpata supellectilia quandoq; reperiuntur. euerfiones namq; duas perpeffa est insignes, alteram in bello Gallico, Cato Cæsare summo belli duce, alteram sub Gallieno Imperatore. Restauratam verò eam deinceps esse à Constantino Claudij filio, ex Panegyrico Eumenij liquet, dum ipsam Flauiam Heduiorum appellat. Hodie etiam templis & publicis ædificijs magnificè exornata est. Post hæc Aufonne ponitur, qua Matisconense castrum Antonini, hodie Mafcon nuncupata, olimq; Comitatus titulo nobilitata. probare conatur Paradinus ex Gunthranum edicto in hac primùm vrbe diem Solis pro Sabbatho à Christianis sanctificatum. De huius vrbs rebus gestis peculiarem libellum fecit Philippus Bugnonius. Hæc olim Guntrami sedes fuit regia, quam tamen postea Lotharius Ludouici

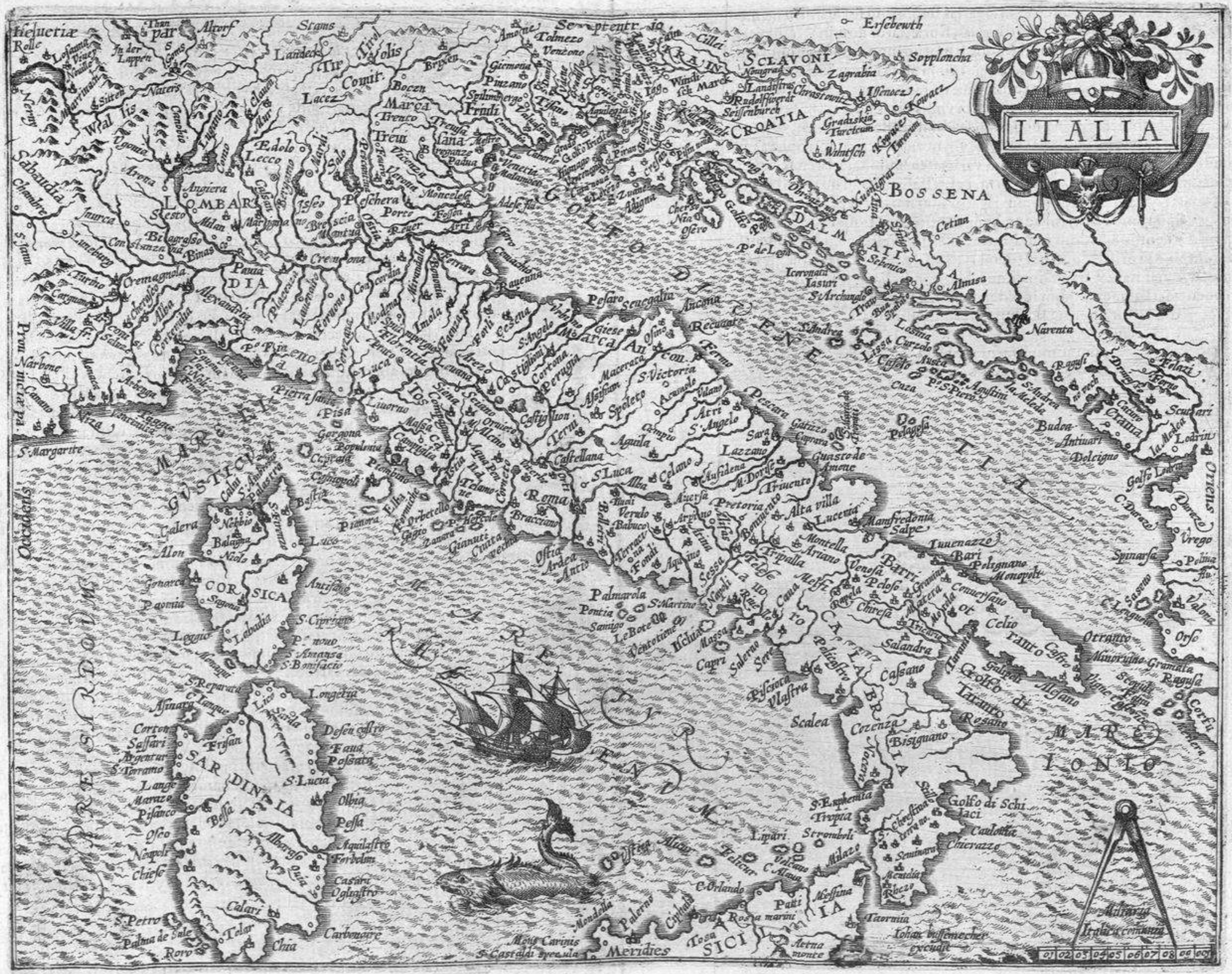
Pij Aug. filius excussit, funditusq; ita euertit, vt vix alicuius ibi vrbs vestigia agnosci potuerint: hodie nihilominus florida est ciuitas, & ad merces inuehendâs aptissima. Habet præterea ducatus hic ciuitates & oppida haud vilia, vt pote Chastillon, Flauigni, Saloigne, Noiers, &c. quas omnes copiosius persequitur Belloforestius. Illud denique ex Petro Saniulano adijciemus, quòd contra omnium qui hucusq; vixerunt, sententiam, Burgundiæ vocem contendat non compositam esse ex Burgis vndique constructis, sed à loco quodam peculiari Burg Ogne dicto: inter Luzam enim ac Thilastellam planiciem esse ait, quam Valdogne indigetarunt, in eaque olim siue Burgum siue urbem munitam fuisse, ex eoque nomen traxisse Burgundos seu Burgundiones, quos vernacula lingua Bourgognons vocant. Atq; idem eorum ridet sententiam qui ex Sarmatia & à Mœotide palude in hanc terram olim migrasse incolâs opinati sunt, cum reuera ipsos Aborigines esse asserat.

ITALIA.

Consentiunt in hoc veteres scriptores, Janum, qui & Ogyges, eo tempore venisse in Italiam, quando Mundus adhuc fuit aureus, & homines iusti. Ipse docuit homines plantare vinum & frumentum, & de eis facere oblationes, atq; temperatè inde viuere. fuit namq; Janus sacerdos & vir religiosus, doctus, philosophus & Theologus: fuit, inquam, pater deorum & hominum, caput & rector totius primi generis humani, à quo suo æuo magni & lati orbis pendeat custodia. Egressus est Janus iste post diluuium ex Aramea, quæ postea Armenia, in Italiam, condiditq; in ea ciuitatè quam de suo nomine Ianuam appellauit, quæ hodie Genua dicitur, postea verò tota regio ab eo Ianicula est denominata. porrò vxorem eius aiunt Vestam fuisse. Deriuatur autem Iani vox ab Hebraica voce Iajn, quod vinum significat, denominaturq; ex eo Janus, quod primus fuerit inuentor vini & conseruator humani generis in diluuiio. is aut fuit patriarcha Noah, quem & gentiles agnouerunt ex maiorum suorum dictis. Sub eo recenti Mundo pura illa vixit atas quæ aurea dicta est, annis ferè 250. post diluuium. Cum autem Hesperus in Ianiculum concessisset, ab eo denominata est Hesperia, etiam si Macrobio placeat sic dictam quod Hespero stellæ sit subiecta. Fuit etiam aliquando à Camese Camesena, & à Saturno Saturnia dicta. Item ab Aegypto Osiride, qui & Iupiter cognominabatur, qui tamen Dionysius vocabatur, dicta est quibusdam Taurina: adeptus enim fuit inelytam victoriam contra gigantes. Quin vetere non raro vocitant eam græco vocabulo Oenotriam, vel à bonitate vini quod ibi nascitur, vel ab Oenotrio Sabinorum rege. Tãdem verò dicta est Italia ab Italo Sicularum rege, qui agriculturam Italos docuit & leges posuit. Proinde duo maria quæ Italiam includunt, nempe Adriaticum à ciuitate Adria, quæ & Atria dicta, cuius situs non longè abest ab ora Padi, fuitq; olim ciuitas magna & ampla, vbi nunc ager Ferrariensis iacet, cuiusq; vestigia adhuc parua quædam extant: à qua non solum mare Adriaticum, sed & Athesis præterlabens fluuius, Atrianus vocatus fuit: etiam si Strabo urbem potius à fluuio denominatam fuisse dicat. Tyrrenum verò mare, à viro Græco nomine Tyrrheno nomen accepit, qui ex Lydia in Italiam veniens certam oram terræ de suo nomine Tyrrheniam vocauit. Id autem haud diu post excidium Troianum factum scribunt. Ob insignem igitur fertilitatem qua Italia est prædita, illico post diluuium habitationi est adapta, culta & castellis adornata, atq; frequèti habitatore repleta, qui & diuersis eius locis, & successoribus suis nomina sua reliquerunt, tametsi quidam temporum successu propter translationes aut aduentum aliorum populorum quoque mutati sint è sedibus suis. Porrò hæc numerantur principales partes & regiones Italiæ: Histria, Galliatogata, Liguria, Tuscia, Umbria, Latium, Campania, Apulia, Calabria & Græcia magna. progressu tamen temporis alia atque alia nomina partitionesq; succreuerunt Aelianus de Italia hæc scribit: Incoluerunt Italiam plurimi homines, & vix est terra in qua plures fuerunt coloni quàm in Italia, idque propter summam & eximiam eius fertilitatem, dispositionè marium, & commoditatem portuum maris. superauit etiam mansuetudo incolarum omnium aliarum nationum incolas, & numeratæ sunt olim in ea 1166 ciuitates. Nostra verò tempestate multa oppida subuersa sunt, iacentq; in ruderibus. multiq; duces quos nacta est intra 359. annos, nullam ei attulerunt vtilitatem, nec defensa est ab eis. notantur etiam quidam Rectores de tyrannide, nempe qui occuparunt patrimonium S. Petri in iacturam sedis Apostolicæ. Hæc Aelianus. Vtque omnia paucis comprehendamus, Guilhelmi Kyriandri verba subiiciemus. Italiam (inquit) videre atq;

ITALIA

01 02 03 04 05 06 07 08 09 10

cognoscere, in primis est operæ precium: Nam si varias Impiorum formas, si bene, melius, atque optimè constitutas resp. si leges diuersas, si præclaros homines & ingenia, disciplinarum etiam & artium omnium alumnos, si morum non modò optimorum, sed etiam pessimorum exempla, si corruptelas, montium asperrimaq; iuga, conditiones agrorum varias, facultates omnium rerum quæ terra continet, inexplicabiles, si portus nobilissimos, & littora multorum marium vndis circumfusa, ciuitates pulcherrimas, ædificia magnificentissima, nouarum vrbiũ res florentissimas, veterum miserandas reliquias, totius antiquitatis vestigia, virtutum cunctarum trophæa: vitiorum omnium monumenta, naturæ operum varietatem infinitam, breuiter, quicquid excogitari queat, si desideres, in Italia in sit, extra Italiam haud quærendum crediderim. Haftenus Kyriander. Fluminibus rigatur plurimis, ac penè innumerabilibus, quorum præcipua sunt Tyberis, Padus, Arnus, Vulturnus, Lofatus, Iefernus, Sanguicus, Piscarus, Druentus, &c. Mons Italiæ totius præcipuus est Apenninus, quem sic dictum serunt ab Api prisco duce, qui totam Italiam deuicit. perpetuum huius montis iugum instar est Italiæ dorſi, quod elatum Italiam diuidit, per mediam regionem sensim incedens tandem in duo cornua diducitur, alteroq; siculum, altero Ionium mare respicit. Sylvarum præterea, thermarum ac minærarum copiam regio tota exhibet.

SICILIA.

Siciliæ insule nomen à duce Siculo ortum tradunt, quem Neptuni filium fuisse ferunt. Prius verò Trinacria vocabatur, quòd tribus promontorijs triangula esset, vnde Ouid. libr. 4. Fast. *Terra tribus scopulis vastum procurrat in æquor.*

Trinacris à positu nomen adepta loci.

Tria verò ista promontoria sunt: Pelorus ad Italiam & Aquilonem vergens contra Scyllam, hodie Capo del faro dicitur. Alterum Pachynus ab aëris crassitudine, nunc verò Caput passarum dicitur. Tertium est Lilybæum, Africæ & Libyæ oppositum. Hinc cælo sereno videri potest. Africa, hodie Capo boco. Sicania olim dicta, vel à Sicano rege, vti Solinus & Capella, vel à Sicanis antiquis indigenis, vt Diodorus Siculus, referunt Siciliam insulam principio à Cyclopiibus habitatam, præter auctoritatem scriptorum testantur etiam cadauera, seu schelota enormis mensuræ ac proceritatis in ea reperta, cuiusmodi tradit Bocatius in antro quodam montis haud procul à Dremano vrbe sito: cuius corporis longitudo 30. circiter pedum colligitur. Post hos autem eam incoluerunt sicani, deinceps Siculi, mox Indi, Troiani, Cretenses, Phœnices, Calcedonij, Cornilij & reliqui Græci, Zanclei, Guidy, Morgeti, Romani, ac denuo Græci, Gothi, Saraceni, Normanni, Lombardi, Sueui, Germani, Galli, Arragonij, Hispani, Calatani, Genouenses, & tandem Pisani, Lucenses, Bononienses, Florentini, qui populi omnes diuersis temporibus diuersa Siciliæ loca occuparunt habitaruntq;: Incolæ moderni ingenij habentur acuti, subtilis, nobilis ad inueniendum, natura facundi facetiq;, sed vltra modum loquaces, vnde prouerbio locus, *Gerræ Siculæ*. Lingua vt plurimum vtuntur Italica, verum minus grata politaue. ac eosdem etiam moribus, habitu, reliquoq; victu referunt. Regni titulo decoratur insula: estq; diuisa vniuersa in tres prouincias, quas valles vocant, ac desinit quæq; vallis in vnum ex præmontorijs. Prima Demino vel Demona vallis Pelorum promontorium habet, & nemorum plena est. Altera vallis de Notho dicta, & frumentarijs tum campis, tum nemoribus læta, pecorumque fœcunda, Pachinam continens. Tertia vallis Mazaræ dicitur, frugiferarum arborum penè impatiens, messibus armentisq; abundans. Lilybæum sibi vendicat promontorium. Regni metropolis est Panormus, vrbs vetustissima, sita in valle Mazaræ, loco amœno & fertilissimo, ad Septentrionem spectat, pelagoq; alluitur Tyrrheno, muris septa perquam altis, & secundum mare arx est, quam castrum ad mare nominat. Tres item antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato constructi. Inueniuntur lapides literis inscripti, quibus Noë temporibus fuisse Panormum planè constat. Dulcium arundinum, quas canamellas vocant, quarum ex recocto succo fit succharum, fertiles in Panormitano agro sunt messes. Syracusæ regia olim ciuitas in valle de Notho sita, vrbs quandoq; maxima pulcherrimaq;, ac triplici septa muro, portus etiamnum duos habet, qui cum diuersos inter se aditus habeant, in exitu sunt coniuncti, quorum coniunctione insula ipsa disiungitur. ea tanta fuit vt ex quatuor aliquando vrbibus constaret, quarum vna est quam diximus insula, quæ duobus illis portibus cincta (magnum & paruum vocant) quæq; in præsentia, cæteris solo æquatis, tantummodo stat. in vrbs huius insula fons est, cui nomen Arethusa, poëtis celebratissimus. agri Syracusani omnium quæ ad victum humanum pertinent rerum longè fertilissimi sunt: tritici etiam, omnisq; leguminum generis lætissimas ferunt segetes: Catania ciuitas in Demona valle mari vicina. ager Catanaicus totus fertilis est, & præsertim vinum ibi natum præstat omni vino Siculo. Agrigentum perueusta ciuitas, in Mazaræ valle Phalari tyranno nobilis, quem æneo boue tormento sæuissimo donauit Atheniensis faber, Perillus cuius supplicij ipse primum edidit speci-

ALPION?

SEPTENTRIO

SICILIA

Philippus d. Hispanie, Indiar. Hier.
Nepol. Sicilię, etc. Rex Catholicus

OCCIDENS

ORIENS

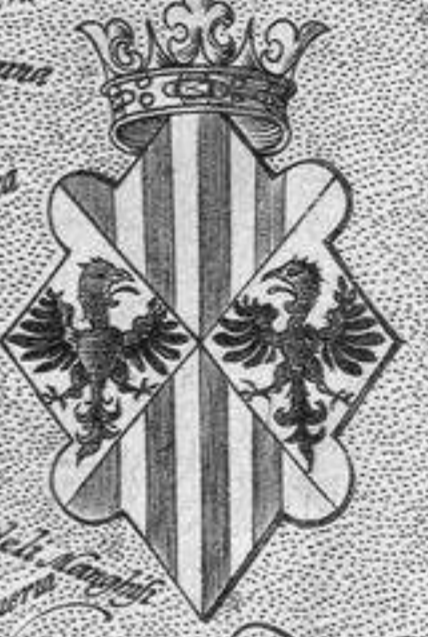

Miliaria Italica communia

Joann. Bassenecher excudit

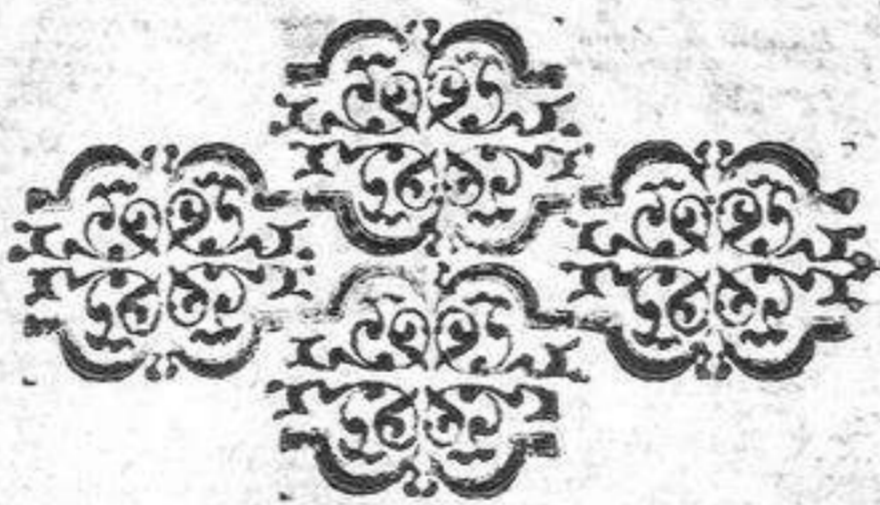
MERIDIE S

MARE ME
DITERRANE
um versus Græ
ciam
et Moream

men. Messana quoq; vetusta Siciliae ciuitas est in Demona valle sita, hodie satis prospera & pollens. ab Italiae finibus Charybdis freto, portuq; natura ipsa discreta, ab occasu collibus munita, tritici messibus, quia montibus clauditur & pelago, caret: nemoribus abundat, sed tota propè eius messis in mororum folijs consistit. probatissima enim à Messanijs lana serica in multas Europæ partes mittitur, Plinius in hac insula vrbes 72 numerauit. hodie Episcopales continet 12. Insula est nobilissima, fertilissimaque rerum omnium, Cereris, Bacchi, croci, mellis, succhari, olei, plantarum ac simplicium medicinalium. Fluminibus rigatur plurimis, ac portus exhibentibus tutissimos. Montes habet aërios, aquarum dulcium, fontiumq; copiosos, fructiferos & amœnos, Aetnam montem, nunc Montgibet dictum, mirum suis incendijs. Minerarum præterea diues est Sicilia: generat enim aurum, argentum, ferrum, alumen, salem tum coctilitium, tum fossilitium; præterea & satis speciem ex marina aqua coagulescentem. Generat insuper gemmas pretiosas, Smaragdos, Agatos, in Acatio amne. Effoditur & Berillus in magna copia. item Porphyrites lapis omnium ferè colorum; nec non Iaspis, & in mari iuxta Messanam & Drepanum generatur Corallium.

Thermis hinc inde abundat, calidis tepidisq; sulphureis aluminatis, cuius materiæ ibi ingens copia: vnde & montium conflagrantium ignes. laudatissimæ tamen Cifalenses thermæ habentur.

GRÆCIA.

Ræcia Europæ regio, quæ & Hellas, à quodam Græco, qui latè in ea olim rerum potitus, sic appellata. Mutauit quidem sæpius nomen suum, subinde à regibus præfidentibus nomen accipiens, sed nullum firmiter ei mansit quàm Græcia. Hæc itaque ab isthmi angustijs incipit, & à Septentrione in Meridiem vecta, qua Sol oritur Aegæis, qua occidit Ionijs, fluctibus obiacet. Thermopylæ mediam dirimunt, vt Apenninus Italiam. Extremos montes ad Occasum Oetam vocant, quorum quod altissimum est, Gallidromum appellant, per cuius vallem in Malliacum finū iter est, non latius sexaginta passibus. Hęc vna via militaris est, per quam si nemo prohibeat, traduci potest exercitus. Cætera loca adeo ardua & perplexa, vt ne expeditissimis quidem sint peruia, ideo pylæ quasi portæ dictæ, & à calidis aquis inibi nascentibus Thermopylæ. Iacent ad mare versa, Acarnania, Aetolia, Locris, Phocis, Bœotia, Eubœa penè terræ annexa. Attica & Peloponnesus longius prædictis in mare excurrunt, diuersa montiū specie, & qua ad Septentrionem obuersa iacet, includitur Epirus, Magnesia, Thessalia, Pthiote & sinus Malliacus. Nobilior autem Græciæ pars est Peloponnesus, iungiturq; Atticę per isthmum, totius Græciæ quondam arx dicta. Nam præter inhabitantium in ea gentium nobilitatem atque potentiam, ipse locorum situs principatum designat atq; imperium. multi sinus insunt & promontoria multa. Angustias eius perfodere nauigabili alueo Demetrius rex, dictator Cæsar, Gaius princeps, Domitius Nero, in fausto, vt omnium exitu patuit, incepto tentauerunt. Græci principes, postquam Turcarum potentia in Europam penetrauit, ex mari ad mare producto per angustias muro, Peloponnesum à reliqua Græcia disiunxerunt. murum hexamilium appellauerunt ex loci distantia hanc prouinciam hodie Moream Latini vocant, contineturq; in ea Messania, Laconia, Argos & Arcadia. Amurathes expugnata Thessalonica, subacta Bœotica & Attica, ad hexamilium vsque profectus, perterritis Græcis diruit murum, tributumq; annuum dedentibus se Peloponnesibus imperauit. Postea verò Christiani negantes tributum, & hexamilium instaurantes, à Turca pecunia mulctati, hexamilium denuo est destructum, & Peloponnesus Turcarum subiecta imperio. In Sparta Laonciæ metropoli olim vixit Lycurgus insignis philosophus, qui ciuitatē optimis institutis & legibus excoluit, cū antea ferè ex omnibus Græcis soli Lacedæmonij pessimè morati esset; introductis autē varijs ac prius inauditis moribus legibusq; ne dura nimis viderentur esse instituta illa delictiorib; eorū autorē Apollinē finxit, & inde se ea detulisse Si quis igitur Laconica ingenia ppius aspicere aut penitè cognoscere desiderarit cōsulat Apophthegmatū volumen Des. Eras. Vt autē æternitatem legibus suis daret Lycurgus, iureiurando ciuitatem obligauit, nihil eorum quæ sanxisset mutatuos priusquam reuerteretur, sed ad oraculum Delphicum profecturum, consulturum quid mutandum addendumue legibus suis videatur. profectus igitur in Cretam, perpetuum ibi agit exilium, moriensq; ossa sua in mare abijci præcipit, ne Lacedæmonem dalata, Spartani se de non mutandis legibus à iuramento absolutos putarent. In medio Peloponnesi sita est Arcadia, regio montosa, cuius incolæ plerique sunt pastores, apud hos in magno pretio fuit Lysania, qui ob virtutes eius præclaras Iouis nomen adeptus, habuitq; postea in Olympia Arcadiæ ciuitate templū suum, vetustate & cultu nobile, eratq; ante templum lucus oleastris consitus, ex quibus victores connexis ramis coronabantur. Claruit & Prometheus in Arcadia, vir acutiss. ingenij & spectatæ peritiæ, primus hic de terra hominum simulacra formauit, & arte quadā

GRAECIAE
VNIVERSAE
SECUNDVM
HODIERNVM
SITVM NEO-
SCRIPTIO.
Jacobo Castaldo Pe-
demontano auctore

30 60 90 120 150 180

uliv

44

veluti spiritum habentia moueri fecit. inde cū in altissimo Caucaſo monte reſide-
ret, & Aſtronomiæ operam daret, eam primus Aſſyros docuit. quando & ignem pri-
mus è filice eduxit. Floruit quoque in Arcadia Atlas vir multæ contemplationis, qui
& aſtrorum curſum inuenit, & primus de aſtronomia inter Græcos diſſeruit, pro-
pter quod finxerunt eum cœlum portare. Meſſenia autem tertia Peloponneſi regio
admodum eſt fertilis, multisq; amnibus irrigua. Quod ad exteriorem Græciam, o-
mnes ſcilicet iſtæ Græcorum terræ quæ extra Peloponneſum ſunt, huius celebratiſſi-
ma vrbs Athenæ olim fuere, in Attica nimirum regione, literatorum ac philoſopho-
rum mater. nam ipſo etiam ſitu ſpectabilis, & velut commune quoddam totius Græ-
ciæ ὀρυκτῆριον fuit & refugium, in quod vicinæ vrbes bellicis terroribus aut alijs malis
afflictæ confugiebant. fuit & tutiſſimum ad nauigandum receptaculum. fuit totius
mūdi gymnaſium & vniuerſale ſtudium, nec quiſquam olim doctus habebatur qui
non apud Athenas literis operam impendiſſet. Strabo ſcribit Athenas petram fuiſſe
in planicie ſitam, inq; orbem circum habitatam, in qua Mineræ templum fuit, erat-
que in eo templo ſimulacrum quod è cœlo cecidiſſe credebant incolæ vbi perpetuus
cum virginum cœtu fouebatur. Theſſalia campus eſt maximus ac curuus, vndique
montibus cinctus, ab Oriente Oſſam & Pelion habens montes, ab Occaſū Pindum.
ab Aquilone Olympū, & à Meridie Othryn. ex Pindo Peneus amnis exit, vndis
lucidis amœnus, viridanti riparum germine, canoro auium concen-
tu. In Bœotia ſunt vrbes inſigniores Megara Euclidis
patria, & Thebæ patria Bacchi & Hercu-
lis, ab Alexandro magno po-
ſtea euerſæ.

SCLAVONIA, BOSNIA, CROATIA, DALMATIA.

Procopius author est, Sclauenos Scythicam gentem tempore Iustiniani irruisse in Illyricum, multasq; strages edidisse, prædas abegisse, & incommoda multa vicinis intulisse, tandemq; inter Illyricos consedisse, atq; hinc Illyricos Sclauos dictos. Subijcitur ea regio hodie partim Vngarico regno, partim Venetis. inhabitant plerunque lignea ædificia culmo contacta, præter paucas littorales vrbes, in quibus humanius degunt: tellurem optimam colunt, vbi, teste Aristotele, bis grauidæ pecudes, & quater in anno tondentur. duobus principalibus aluitur tota regio fluminibus, Sauo & Drauo, qui in Danubium corruunt, vltra montes verò plurimi amnes erumpunt in sinum Adriaticum, vt sunt Edanius, Ticius, Naron, Khizon & Drinus. Ciuitates insigniores, Flamona, Senia nunc Segnia, E nona nunc Hona, Iadera pro qua bellum diuturnum inter Venetos & Pannonios, Scardona incolumi adhuc nomine, Spalatum vbi olim Diocletiani palatium, Epidaurum à Gothis dirutum, è cuius ruinis Ragusia iuxta ædificata, Scodra nunc Scutarensis ciuitas.

BOSNENSIS venisse putant à Bessis Bulgariae populis, qui cum viuerent in discordia cum Bulgaris, exclusi inferiori Mœsia, sedem posuerunt in Mœsia superiori, iuxta Sauum fluuium, factumq; temporum decursu, vt in vocabulo gentis è mutaretur in o, & ex Bessis fieret Bossis, atq; inde Bosna & Bosnia: quales mutationes in multis alijs proprijs nominibus sæpe factas inuenimus, vt olim Melita, & hodie Malta, Longones & Lingones, Scandia & Schondia, Bataua die *Betaw* &c. Quando ista prouincia in regnum fuerit sublimata, non inuenio. Scribit quidem Bonfiniu, Ludouicum regem Vngarie circa annum Christi 1345. quum reliquias Tartarorum ex regno suo pellere conaretur, vocasse Stephanum principem Bosnae, cuius filiam vxorem duxit in auxilium, quod potens esset, amplissimamq; haberet terram, quæ ad Macedoniam vsq; extenderetur. Alius quidam scripsit Bosnam tributariam factam regno Hungarie. Anno Christi 1415. princeps Bosnae defecit à Sigismundo rege Pannonie, iniitq; fœdus cum Turca. quod videns Sigismundus, cupiensque reducere Bosnam, misit magnum exercitum contra occupatores eius Turcas. sed Mahumetes fortior Sigismundo, fugato hoste retinuit Bosnam, præfecitque prouinciæ Ikachum principem, qui abutens officio suo, regemq; se faciens inuadit vicinas regiones, multaq; eis damna infert. qua re moti Vngari, collecta forti manu inuadunt Bosnam, regemque istum Turcicum occidunt, atq; omnes inde Turcas qui in eam prouinciam se receperant, in fugam vertunt: subiugata igitur sibi regione, constituunt in ea regem primū ex Christianis. Bosnensis regni ante nostra tempora caput erat Iaitza vrbs, in edito monte sita, quam duo amnes circumfluunt, præruptisq; rupibus in vadis obfirmant. ad radices montis & ad ambitum vrbs amnes illi confluunt, admixtiq; vna in Sauum feruntur. à tergo profusa est planities. inexpugnabilem habebat arcem, hostibusque inaccessibleem. Habet hæc regio & alias quasdam ciuitates insignes præsertim Schuonicam & VVarbosanyen quam aiunt hodie esse metropolim, sed nullo cingitur muro, Milliatzka fluuius dirimit eam in duas partes.

CROATIA quæ Liburnia olim & Valeria dicta fuit, Istriæ ad sinum Flanaticū adhæret versus Ortum, inter Cusgam & Sauum flumina, & superiorem Mœsiam sita, cuius metropolis nunc Bigihon esse dicitur: aliquando Fumium erat. Vrbes præ-

terea habet plurimas, vtpote Zeng, VVackat, Turnavv, Modrisch. Hi populi cùm sub Illyricis aliquando comprehensi essent, iam Carbauatij, Coruatij & Croatij vocantur. Estq; totus hic Sclauorum tractus oliuetis vinetisq; speciosus, habetq; vniuersus oræ Illyricæ cursus maritimus optimos portus, cùm contrà obiectum Italiæ litus importuosum prorsus sit.

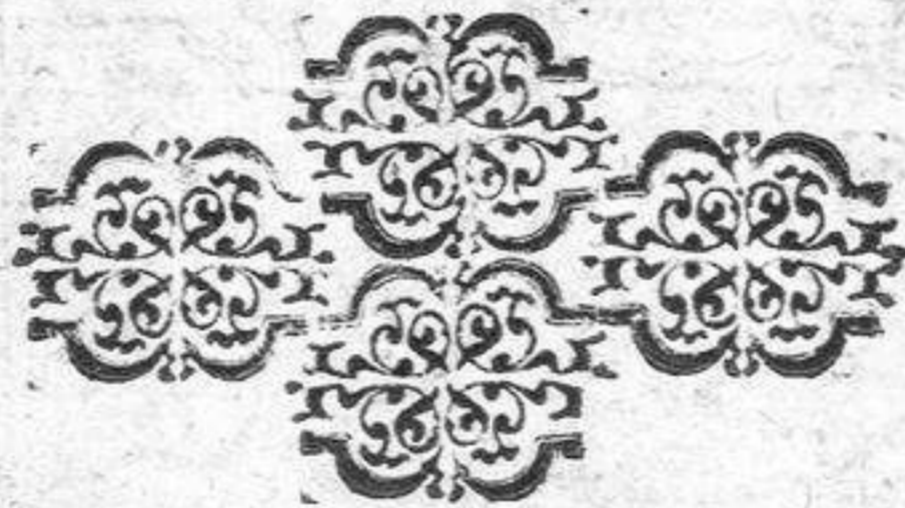
DALMATIA potentissima olim regio fuit, vt etiam incolæ fisci suis arcibus & munitionibus ausi fuerint rebellare Romanis, sed Augustus domuit eos, atq; magna ex parte incendio vastauit fortalicia & ciuitates eorum. Haud procul à limitibus huius regionis sita est ad mare ciuitas Apolloniæ, iuxta quam est petra quæ flammam ignis euomit, & infra eam ebulliunt aquæ calidæ & bitumen, præsertim quando petra ardet. Nec longè abhinc fodiuntur metalla, & implentur fodinæ rursus, vt post aliquot tempora iterum liceat hinc colligere æs. Salis quoque conficiendi modum in eiusdem Dalmatiæ finibus fuisse narrat Strabo. dicit enim Autauariatas & Ardiæos, qui Dalmatarum gentes erant, aut certè iisdem vicini, inuicem assiduè belligerasse, quorum bellorum causa erat sal, quod in eorum finibus coagulabatur ex aqua.

conuenerat autem inter eos vt per vicissitudinem congelatorio vterentur loco, conuenta verò transgressi manus conferebant. Terminos harum

regionum certos exprimere, vix cuiquam licuerit,

propter nimium confusos hodie

earum fines.

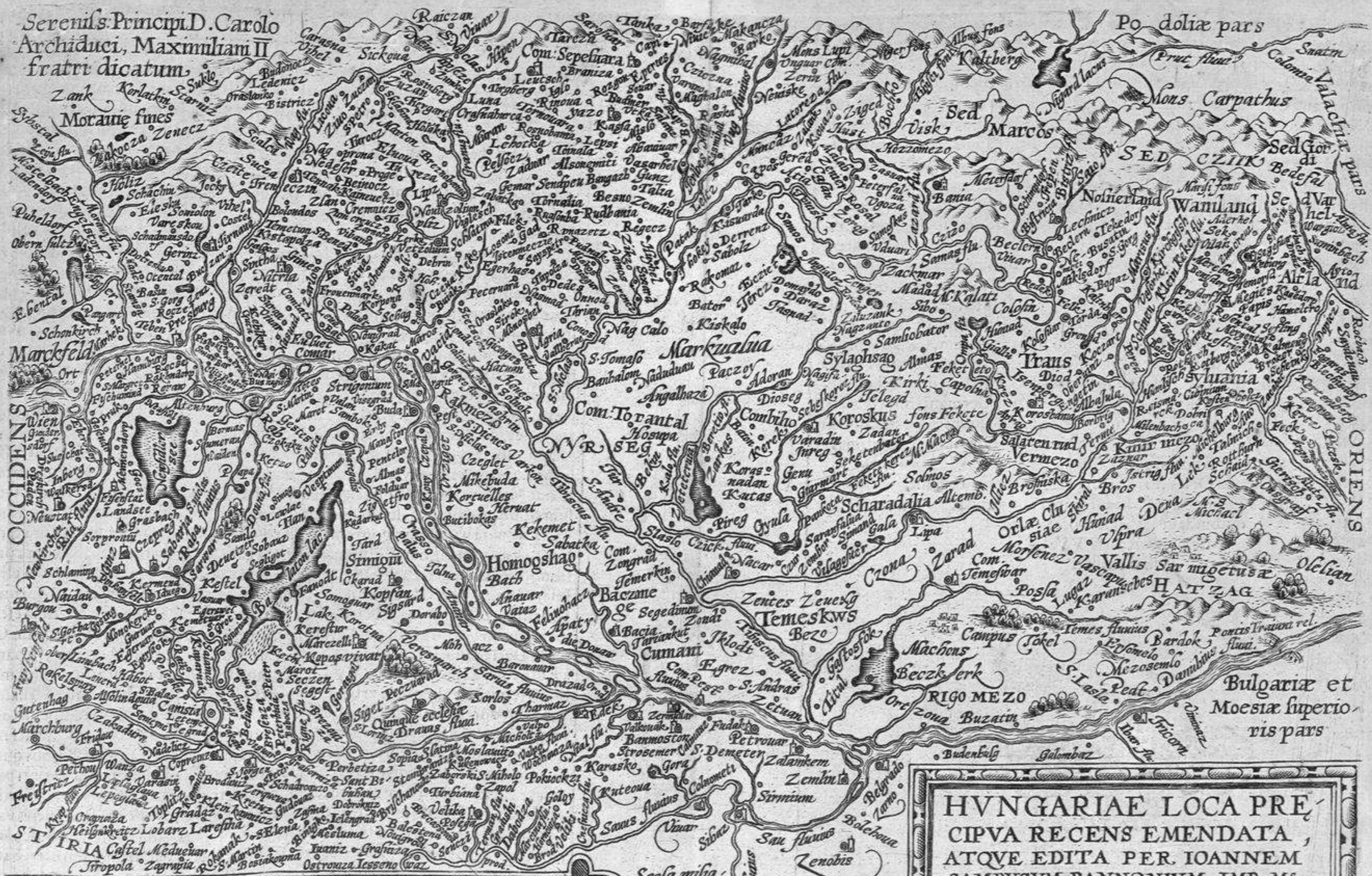

HUNGARIA.

Vnc tractum primùm Pœones seu Pannonest tenuère, inde Hunni habue-
re gens Scythica. Mox Gothi ex insulis Germanici Oceani profecti, post
Gothos Longobardi ex Scandinauia, etiam Germanici oceani insula, no-
uissimè rursus Huni, qui & Iuhri & Hungari postmodù dicti sunt, ex alia
Hûgaria Scythica egressi, non longè à Tanais flu. ortu. A nares ijdem nonnullis dicun-
tur qui eam regionem obtinuerunt. Hos Carolus Magnus octennali bello edomuit,
prorsusq; excidit, vna tantum horum natione, cui Vgrorum & Hungarorum nomè
est (nam multos secum è Scythia eduxerant populos Hunni) illis extinctis summo-
ta, ac vallo quodam inclusa. Sunt Hungari ferox hominum genus, & bello validum,
equestri prælio magis quàm pedestri idoneum. Nulla gens Christiani nominis Tur-
carum arma magis exercuit: nulla ab his magis exercita est, adeo paribus animis, va-
rioq; euentu est semper vtrinq; bellatum. Volaterranus ait, incultos ac procul à deli-
cijs, hyeme vt reliquos Aquilonares in pyriterijs pellitos agere, potui ciboq; plus iu-
sto vacantes. Idq; imprimis mirandum, cùm merum aromataq; præter cæteros mor-
tales frequentèt, iuuentutem tamen esse castam & absq; scortis agere: hominem inter-
ficere leui de causa promptum habent, idq; impunè licet. Latius etiam huius gentis
imperium patuit, quàm terræ nomen olim: vnde plures ei prouinciæ annumerari
cœpère. Cùm enim ab Leyta flu. ad Sauum vsque quicquid est interiecti agri comple-
xa sit, nûc inter Septentrionem & Ortum etiam vltra Danubium pedem intulit, ma-
gnamq; sibi Iazygum, Metanastarum, quos vulgo Transylvanos ac Septem castren-
tes nuncupant, partem vendicat, ac in Ortum Scythiam versus non parum protendi-
tur: ac Mysiam, Daciam, Flacciam seu V Valachiam & complures alias prouincias ad
se arripuit, partimq; ijs suum nomen communicauit. Buda caput est regni huius &
Basilica. iuxta hanc & Strigonium quæ Aroniscorum sedes fuère. Multæ præterea in
hoc Regno vrbes sunt nobilissimæ: Alba regalis ad Sarroitzam flu. Regum corona-
tione & sepultura celebris, vulgò *Strutweissenburg*. Stridon quoque in ea sita est, diui
Hieronymi patria: hinc Quinque ecclesiæ (*Sinff Kirchen* Germanicè) Sopronium,
Laurinum & pleræq; aliæ Sclauonia trans Drauum flu. Hungariæ finitima est, & e-
ius tanquam portio quædam. Vltior Hungaria terram complectitur quam Gepi-
dæ & Daci tenuerunt. à Silesia, Morauia & Polonia montibus Carpathijs separatur,
à Ruthenia, Transyluania & V Valachia transalpina separatur Maromarusijs monti-
bus & syluis. in ea sitæ sunt vrbes Posamiensis, Tornensis, Tirnauiensis (Tirnauia aut
patria est doctiss. viri Ioan. Sambuci) Colociensis, Zegedinensis, Varadinensis, ac ple-
ræq; aliæ. Incolæ ferè omnes Scythica vtuntur lingua. Erat hæc terra, vt prisca rerum
scriptores habent, nouem circulis circumdata, quorum singuli ita stipitibus quernis,
siue fagineis, vel abiegnis extructi erant, vt de margine ad marginem viginti pedum
spacium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum, ciuitas autem vniuersa
aut durissimis lapidibus, aut tenacissima creta repletur. Porro superficies vallorū
eorundem integerrimis cespitibus tegetur. inter quorum confinia arbusculæ plan-
tatæ erant, quæ abscissæ proiectæq; vt plurimum herbas ac frondes proferebant. De
primo autem circulo ad secundum viginti miliarum Teutonica protendebantur, &
inde totidem ad tertium, & ita vsq; ad nonum, quamuis alius alio semper contractior
erat. intra hos aggeres vici villæq; ita constitutæ, vt ab vna ad aliam vox hominis au-
diretur. ædificia validissimis muris præmunita, portæ non satis latæ, propter hanc

Serenis Principi D. Carolo
Archiduci, Maximiliani II
fratri dicatum

Scala milia-
rium Honga-
ricorum
MERIDIES

HUNGARIAE LOCA PRE-
CIPVA RECENS EMENDATA
ATQVE EDITA PER IOANNEM
SAMBVCVM PANNONIVM. IMP. MS.
HISTORICVM. ANNO DOMINI 1592.

causam, vt per eas latrocinandi gratia quaqua versum exire ingrediq; facile possent. tubarum clangore vnus circulus alteri cuiusque rei certa signa dabat. hos postmodū Carolus Magnus octenni bello domuit ac vastauit. Refert Volat. villis ac vicis regionem abundare stramineis, quas sæpe reficiant ad subitam inimicorum incursionem, vel alia leui de cauda flagrantes. Hominum robore, pecudum & armentorum fœcunditate, soli vbertate, metallorum copia, nulli orbis parti postponenda regio, omnibusq; cœli benignitate & clementia, ac loci amœnitate, situsq; pulchritudine, suo iure anteferenda. Ager rerum omnium copia ac fertilitate felix. Gemmas, aurum, argentum, colores, sal, fodientibus abundè largitur. Pabuli, frumenti, leguminum ac fructuum nusquam abundantia maior. Vinum gignit generosissimum tractus Danubianus à Quinque Ecclesiensi agro Taurunum seu Belgradum vsq; Flumina nonnulla optima auri ramenta ferunt. Amnes penè omnes piscosissimi sunt. Olea autem rara aut nulla est. Fluuij in hoc tractu nobiliores sunt, Danubius, Sauus, Drauus, Sauiaria, Corcora, Arabo, Tybiscus, Marus siue Narisus, Cusus, Alutius, Bacuntius, Valdamus. præter hos & alij sunt fluuij ignobiliores. Lacus & Insule, thermæ item ac minæræ complures in hoc sunt regno. Montes ac syluæ præcipuæ sunt, Carpathus qui propagatur per comitatus Turocensem, Arnensem, Liptouensem, Cappusensem, Geuineriensem ac Sariensem. Matran mons vinetis prope Agriam consitus; Erdel amplissimus in conuallibus Transyluaniésibus latè excurrit: Bakon in comitatu Vesperinensi; Verthes, quem à clypeis den Schutberg dicunt Germani; hunc vitiferi sequuntur montes ad 5. Ecclesias. Inferior hæc Pannonia à Septentrione terminatur Sarmatis seu Polonis, Moschisque, ab Occasu Austriam Bohemiamq; finitimas habet, ad Meridiem Sauo flu. finitur & Illyrici parte quæ Adriatico pelago obuersa est, ad Orientem Solem, Seruiam quam Triballi, Moesij, Bulgari & Rasciani tenuerunt, nunc à quibusdam Sagariam vocatam, eadem etiam parte V Valachiam habet.

P O L O N I A .

Polonici nominis originem tradunt à planis campis, quos Pole ipsi vernacula sua lingua vocant. Dicunt enim ex Croatiae populis in Dalmatia duos egressos esse fratres, Zechum & Lechum, quorum hic versus Orientem & Septentrionem tractum tenuerit, ubi planities latusq; campus erat, ex eoque Poloniam terram nominasse. Hi itaq; eiectis Vandalis, qui hoc loci olim habitaverunt, hunc tractum occuparunt. Erát aut Vandalis VVigevvonum populi à Vandalò Tuisconis & Manni nepote sic dicti, quem apud Tuiscones imperasse refert Berofus, tempore Altadis duodecimi regis Babyloniorum à quibus & Vandalus flu. quem Vistulam hodie vocamus, dictus est: eum namq; Vandalis à fontibus ad ostia vsque ac coluerunt, ac inter Sarmatas Europæos commemorati fuere. quamquam hoc controversum dicit Erasmus Stella, qui Peucinos Bastarnasque eadem loca tenuisse refert. Diuiditur autem Polonia in duas partes, quarum quæ Saxonibus Prutenisq; vicina est, maior Polonia dicitur, altera Hungariæ ac Russiæ obiecta, minor vocatur. Regnũ uniuersum velut in quatuor regiones diuisum, quas in orbem Rex quotannis inuisit: singulæ ternis mensibus alunt regem regiumq; comitatum. Complectitur minor Polonia Vistulæ fontes, ac Cracouiam celebrem & amplissimam urbem, in qua regia est, totiusq; regni Gaza. Rundissa flu. urbem circumluit, & aquæductibus etiam perluit. sita verò est Cracouia ad Valuelum montem, in cuius summitate regia arx est; floretq; Academia celebri, quam primum quidẽ Hedvvigus & Casimirus reges fundasse, Vladislaus autem anno 1400. restaurasse perfecisseq; dicuntur. Maior aut Polonia complectitur famatissimas vrbes Guesnam, quam Lechus ædificasse ibidem in planicie dicitur. cæteræ ciuitates parum nitidæ sunt, ex maceria domus ferè omnes compositæ, pleræq; luto collinitæ. Regionis aër purus, sed frigidus rigensq; ac seueræ hyemes, plaga autem eius palustris & nemorosa, plana, rarissimisq; montibus cõspersa. Solum ferax, triticiq; abundans, nec minus hordei leguminumq;. Verùm nec olearum nec vinetorum patiens, ob rigidum vicinum Septentrionem: ideoq; etiam genti ignotus omnis vinearum cultus, ac rarissimus vini vsus, cùm bibacissimum sit hominum genus, vt totus Septentrio. Factitia ex tritico alijsq; generibus seminũ potio est in vsu. Est & pascuis idoneum solum, armenta latè pascuntur, vnde lacte, butyro, carne ac id genus edulij abundant: Mirum autem cur totus hic tractus in Scythiam vsque adeo apibus abundet, vt ceræ mellisq; nusquam maior copia sit nec artem ibi expectant, nec industria iuuari volunt, sibimet aluearia intra roborum excauata latera construunt, adeo vt grauissimas hyemes iuxta facilè ferant. Estq; hæc terra planè suis prædita floribus, & per æstiuam nullos magis Sol aspicit, quando longissimus est dies, qui animali ad labores nato breuibus vmbri operam intercipit. vnde hic mellis ceræq; copia tam ingens, vt non satis his Polonis atq; Ruthenis loci supersit quibus illa recondant, arbores namq; omnes & syluæ aluearibus mellificantium nigricant. Venatio præterea Polonis multiplex est: eius enim nemoribus gignitur equus syluestris cornu ceruino, Bos ferus, Romani vrum vocant, bisontemq;. Aucupium ibi largum, piscatioq; diues. Picis resinæq; quotannis ibidem collectæ ingens lucrum. Regio omnis nobilissimis fluminibus rigatur, quorum primum est Vistula, inde Chronus quæ Pregel nunc vocant accolæ; hunc sequitur Nyemien ex paludibus ortus prope Kopolovv. Post eum Rubon flu. in Lithuania ortus. Viadrus quoq; quem Oderam nũc dicunt, fontes suos Poloniæ debet, quos iuxta Odri nomine vicum cernere licet. nec procul ab his Vartæ flu. fontes visuntur iuxta Crumlavv urbem. Tyras autem quem

Scala miliarium Germanicorum
 5 15 25

Balticum Mare

Pomera

Prus

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Polonia

Poloniae finitimarum
 que locorum descriptio
 auctore Wenceslao
 Godreccio Polono
 Joham Hussmecher exc.

Henricus Nagel fecit

Septentrio MAGNVS

DVC ATVS

LITVA NI A E

CRIP

TIO

Moldaviae Pars

Pa rs

Hungariae Pars

Meridies

Smole

neke

Do

bronia

Niger fluvius qui

Pol. fontibus

Orrens

Niger fluvius

qui

Pol. fontibus

Orrens

Niger fluvius

qui

Pol. fontibus

Orrens

Nyester nūc vocant, in Premislia ortus, versus Eurum trahitur, ac Ponto Euxino miscetur. Hypanis autem flu. Bugh hodie dicitur, ex palude oritur, haud ita procul ab Oleska vrbe, ac V Vistulæ non procul à V Vyschigrada miscetur. Borysthenes aut cui nunc Nyepero nomen est, ex vliginoso Moscouiæ deserto prolabens, in Euxinum quoque pontum degurgitat. præter hos ignobiliore multi allabuntur. Montes ferè nulli sunt, præterquam qua in Meridiem vergit, & ab Vngaria, Sarmaticis, Capathijs-que montibus, quos Tatri incolæ vocant, dirimitur. Syluis omnis penè regio obducitur, quæ omnes Hercyniæ portiones sunt, vnde vicinis Germanis fraxinos ingenti copia ministrant. Plumbi metalla ingenti fodiunt abundantia. Cupri quoq; particulæ crebræ apud Præmissiam vrbem reperiuntur, cui tamen minimè insidiantur. Nec auri mineræ illis defuisse creduntur, si eius venæ inquirantur. Salis fodinæ hic binæ extant, altera Bochniæ vrbe, quatuor à Cracouia miliaribus distita, altera Velisci quam V Vielitzham vocant, quinq; ab eadem Cracouia milliaribus distante. Velisci quidem leuiori omnia opera constant: Bochniæ magnus in extrahendo labor est, cum quòd multis in locis extrahitur, tum etiam quòd ex altissimis fossis, interim per cuniculos trahitur, interim machinis subtus fabrefactis, attollitur, donec hac & illac vario flexu per cryptas prouolutus, & sexies minimum subterraneis illis machinis sublatus, demum ad supremi introitus fauces conuoluitur, vt claram in lucem attollatur. Cumq; Velisci fossæ sint præter cameras, alicubi octo cubitis, multis interim lógioribus, constat Bochniæ præter primarum faucium immanem profunditatem in altissimam fossam octoginta scalarum altitudinem, durare, & quotidie fieri altiore, innumera salis excisa copia. Bochnianæ glebæ puriores salioresq; existimantur. Vtrobique per reliqui salis rupes, venæ quædam euagantur pellucidæ, & Christi modi nitidæ, salis gemmæ (vt recentiores cognominant) cuius præcipuus est in medicinis vsus. Apparèt & venæ extincto carboni nigrore similes, quarum materiam aurei pondere contritam & modico vino sumptam, aluum soluere aiunt. Mirum verò inter tot fœcundæ naturæ miranda opera, spectaculum tanta alitudine solidos salis demitti montes, & cuniculis in tanta spacia adactis, ad lucernarum lumina moles subterraneas excuari. Nullus illic dies, nulla nox, sed vmbra tantum sine cælo. Velisci non rarò in gentium sese templorum specie cameræ offerunt, immanibus salis columnis extantibus, quibus superiora solido & ipsa concreta sale ceu fornices quidam sustinendis montibus enati, imminent, grauissimo sese pondere, admirabili quadam operariorum industria librante. Bochniæ mille quingentorum pondo Germanicorum graues micæ extrahuntur, & interdum maiores cædi aiunt. Hæc autem

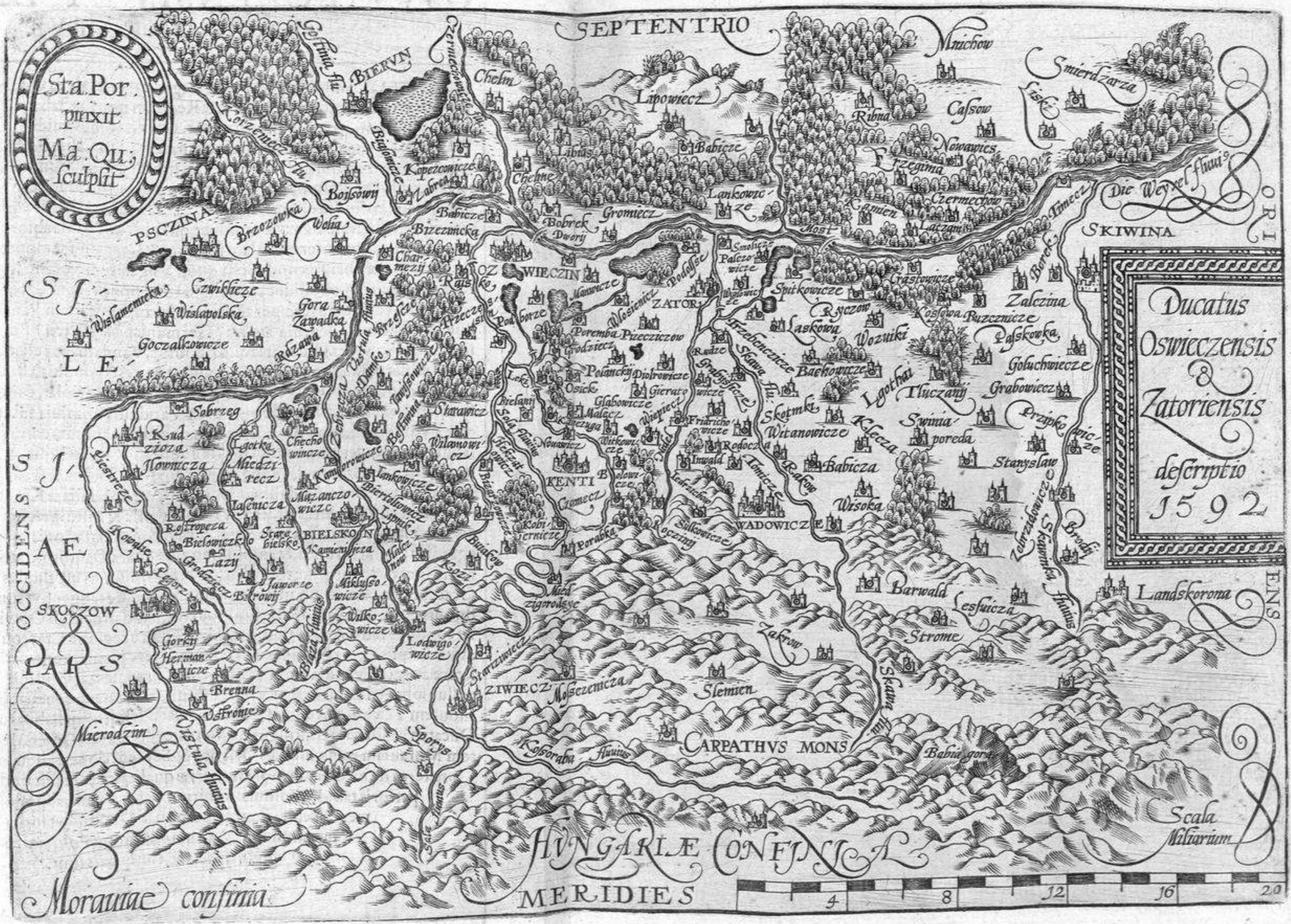
Romana pondo tria millia æquant. Est & in hac terra aliud naturæ miraculum, quæ apud Nochovv & Paluky oppida ollas sua sponte fingit formatq;,
quæ è terra extractæ ac siccatæ, vti factitiæ ollæ vtilis sunt.

Sulphuris præterea hic venæ sunt plurimæ,
cum thermæ nullæ sint.

OSVVIECZENSIS ET ZATORIENSIS DVCATVS.

HAEC amplissimi Poloniae Regni pars est, ab ea videlicet parte qua Silesia attingit: olim verò ad hoc Regnum non spectabat, sui enim iuris erat, Polonisq; regibus non parebat. Osuviecensis quidem Ducatus ad Polonos pervenit anno salutis humanae 1454. sub Casimiro III. Zatoriensis vero annis circiter centum post illa tempora sub Rege Sigismundo I. anno nimirum salutis reparatae 1548. Poloniae regno incorporatus rursus erat, idq; iure armorum. vt in historia sua Polonica testatur Cromerus. Vrbs autem Zator (quae Zatoriensem Ducatum facit) fluvio Skavvæ imminet, qui itidem Vistula absorbetur. Sitæ sunt autem provinciae hæ inter Vistulam fluvium & Carpathum montem, qui & Sueuus dicitur ærisque rubri foecundus est, quod Vngaricum vocant. quin in eodem etiam monte argentum effodiunt, ac reliquarum minærarum copiam præbet. Est autem mons vastissimus, ac per Silesias Maravianosque in Pannoniam Sarmatiamque protenditur. Vistula autem (Germanicè die Weysel) Poloniam à Germania separat, atq; olim, vt superiori folio diximus, Vandalus appellatus fuit. Atq; hic dubitari posset, fluviusne à Vandalis populis, an verò populus à fluvio nomē suum mutuarit, si fides adhibenda esset dubiæ cuiusdam historiæ, cuius in Cosmographia sua mentionem facit Munsterus, vbi ait Vandalos nominis sui etymologiam deducere à Vandā quadam Poloniae Regina, quam pro assecuta contra Teutones victoria, fabulantur dijs seipsam immolasse, de ponte in Vistulā salisse, & ab aquis suffocatam vno miliario à Graccouia; vnde fluvius in quo est submersa, dictus est Vandalus, & gens circumhabitās Vandalitæ. Hac de re lege Vandaliæ Krantzij. Idem etiam flu. quondam Istula dictus fuit, item Visulā, Instilla & Instula: is in Carpathijs, Sarmaticisq; montibus ortus, qua in Iazyges, & Marcomanos Polonia imminet, in Codanum egreditur non vno ostio, & amplissimo antequam Dantiscum attingat, alueo, vbi mira piscium copia. atq; hic totius Poloniae nobilissimus est fluvius. nam & priusquam Craccouiam pervenit, multi eum amnes influentes augent, vt sunt Biaza fluvius, Sala fluvius qui & ipse Kossoraba fluvio auctus, haud procul ab Osuviecensi vrbe Vistulæ confluit. inde Skavva fluvius & Skavvinka è regione Craccouiae, & per pauci alij. atque hi quidem ex Meridionali tantum latere proveniunt. ex Septentrionali autē latere augetur Vistula supra Craccouiam Korzenicza, Gostinia & Czerniechovvicza fluviois. Ad caput autem Vistulæ fluvij, Moraviaq; contermina, iuxta Carpathum montem Teschnensis est ditio, quam Luti Burijsq; olim habitarunt. Ab Occidente Ducatus hi Silesiam contingunt, à Meridie Hungariam, inter Meridiem & Occidentem Moraviam respiciunt, ab Oriente & Septentrione reliquam Poloniam. Quæ præterea de incolarum moribus, terræ qualitate ac fertilitate dici possent, ex superioris tabulæ, Poloniae nimirum descriptione abundè satis depro-
 mere licebit: siquidem ambo hi Ducatus (vt supra quoque monuimus) ad amplissimum Poloniae regnum spectant, eiusq; pars sunt.

Sta. Por.
pinxit
Ma. Qu.
sculpsit

Ducatus
Oswieczensis
&
Zatoriensis
descriptio
1592

4 8 12 16 20

HUNGARIE CONFINIA
MERIDIES

Moraviae confinia

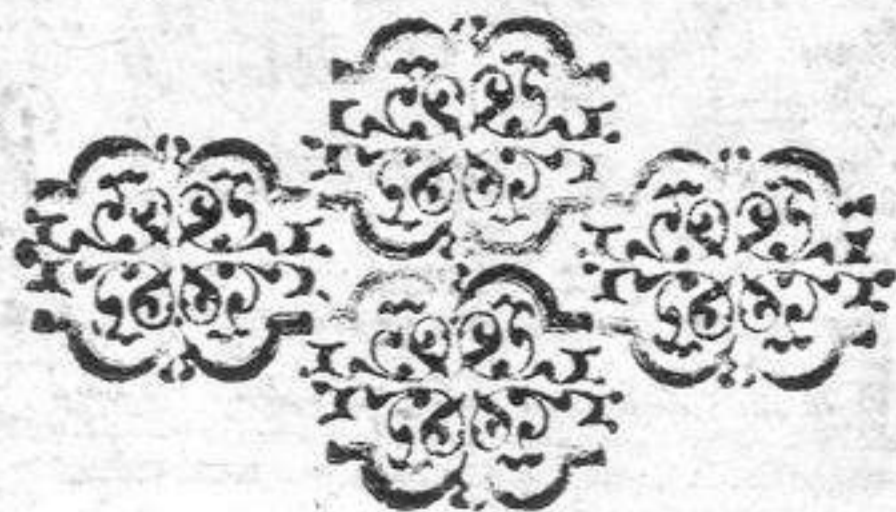
DANIA.

Anorum nomen Saxo Grammaticus & Crantzius à quodam Dan patre Huniblo procreato, natum docent, qui non solum gentis conditor, verum etiam rector fuerit. Horum tamen sententiam tanquam erroneam refutat Ioan. Becanus, aliamque nominis rationem, originem etymonque prodit in Gethodanijs suis, in hunc modum scribens: Cimmericorum pueri cum populorum innumera multitudine crescerent, & longè lateque Scythiam paulatim occuparent, varijs se nominibus nuncuparunt: alij aliud in ijs ponendis propositum secuti. Inter hos igitur fuerunt, qui quod belli studijs potissimum oblectarentur, atque in ijs non tam auaritia, quam generoso animo dicati, victoriam & laudem potius quam diuitias quærent, nomen illud sibi ab eo animali sumpserunt, quod inter omnia plurimas naturæ dotes ad hunc scopum necessarias habere videretur. Gallum igitur gallinaceum, tum bellicæ laudis & generosissimi animi, tum indolis regalis, & militis strenui, & ad omnia momenta vigilis optimum exemplar, ut pro symbolo & synthemate quodam sibi acceperunt, ita nomen quoque ab eo placuit mutuari. Vocarunt enim sese die Hanen, & compositè per concisionem Danen, aspiratione in d litera media delitescente. Sed quia Danum vocali prima in secundam mutata, Den, pro die henedicere solemus, quorum illud gallinaceum, hoc gallinam notat, fit illud non citra cõuitium. Hi verò populi olim Cymbri dicebantur, tradunturque ijdem fuisse cum Nordmannis. Regio verò eorum Cymbrica Chersonesus, terra nimirum extrema continentis in Arctas extensa. Cuius populi nunc recensentur Saxones, Cymbri, Charudes, Phundusij, Cobandi & Chali, quos nos hodie vno nomine Danos dicimus. Regio titulo decoratur Dania, diuiditurque in ducatus Holsatiensem & Slesvvicensem & Iutiam prouinciam, ac insulas complures. Porro de Regno hoc Munsterus hæc refert: Tota Dania peninsularis est, constansque multis partibus, maris faucibus intercepta. Prima est Orientalis, cuius potissima pars est Scania, in qua Lundensis Archiepiscopatus, quæ magnitudine et opibus facillè superat reliquas Regni prouincias. Alij vocauerunt hanc Daniæ partem Scandinauiam, pro Schondaniam, id est, amænã Daniam, alij Scaniam, alij Sconingiam. Multis igitur à scriptoribus nominibus appellatur, Schondia, Schondermarchia, Schondania. Plinius aliquo loco Scandiam & alio Scandinauiam nominauit. Sed manet illi Scondiæ nomen, quod pulchritudinem significat, quoniam, cœli beneficio, telluris obsequio, portuum & emporiorum commoditate, maritimis opibus, lacuum & fluminum piscatione, venatione nobilium ferarum auri, argenti, æris & plumbi inexhaustis venis, oppidorum frequentia, ciuilibus institutis nulli cedit beatæ regioni. Occidua pars Daniæ est Iutia quam Ptolomæus appellat Gherfonesum Cimbricam quæ instar linguæ procurrat inter duo maria longè in Boream. Habet autem Iutia pro termino Australi Eydoram flu. qui decurrit ad Occiduum, exitque in mare Britannicum, Frisios dirimens à Dietmaris, limes proinde Daniæ atque Holsatiæ. Procurrat autem Iutia itinere sex dierum in Aquilonem vrbi bus aliquot insignita ad vtrunque mare Balticum & Britannicum. Hæc regio hodie præter ducatum Slesvvicensem in tres diuisa est Episcopatus Slesvvicensem, Ripensem & Arusiensem. Hæc itaque duæ regiones Scania & Iutia extremitates sunt regni Daniæ, & præcipua membra, quibus interceptæ sunt multæ insulæ, quarum loci pletissima est Seelandia, in qua multæ sunt ciuitates & arces, atque regia ipsa Copenhafnia. Ibi Roschildia olim potens & munita ciuitas decorata templis ac regum monumentis, nunc autem ad tenuitatem habet hæc insula itineris bidui, atque latitudi-

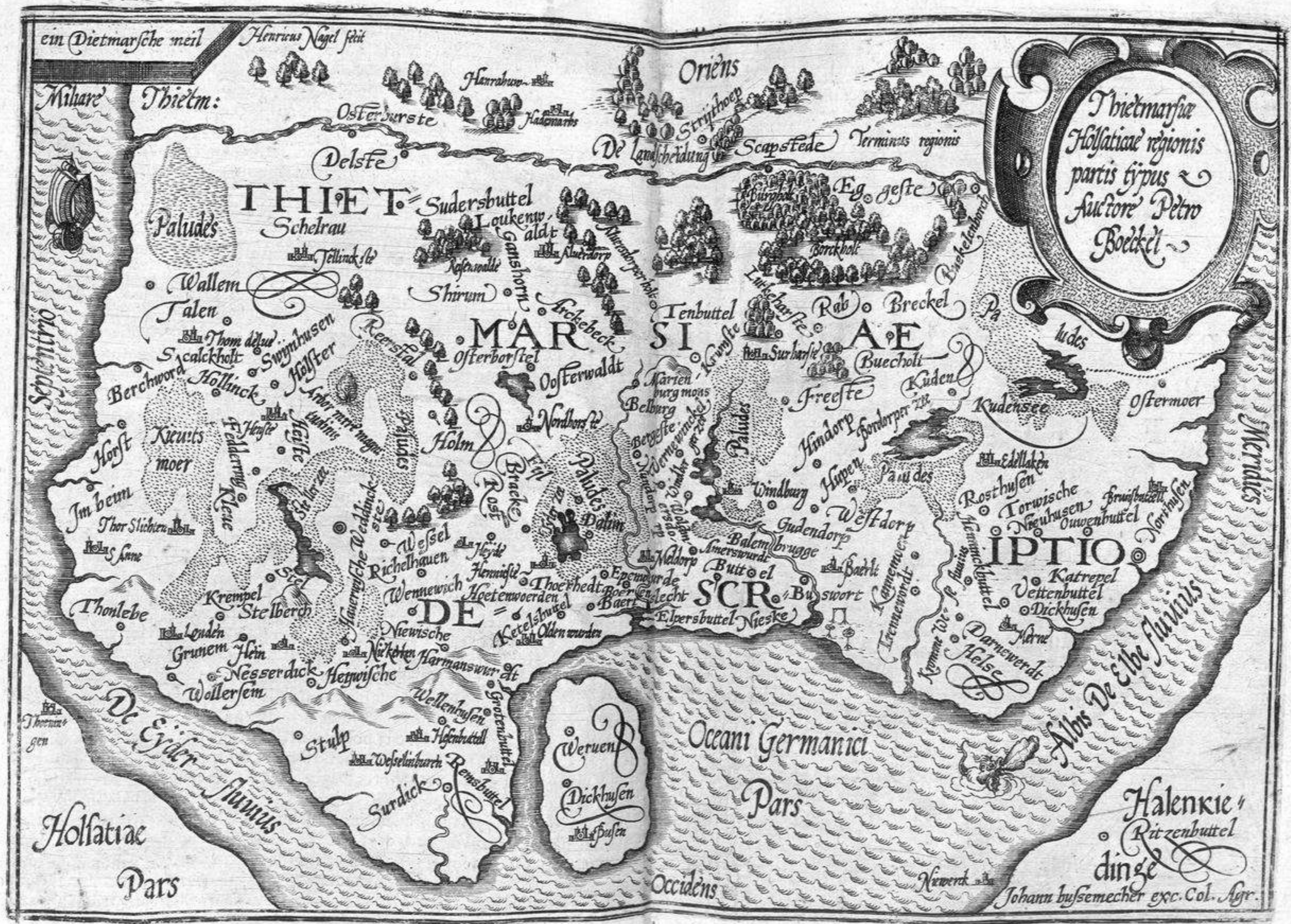
nem ferè æqualem. A Seelandia in Scaniam traiectus multus, breuissimus in Helsingborgi. Est Scania pulcherrima prouincia armata viris, opulenta frugibus, diues mercibus, templis plena, & nunc halecum captura felix & insignis: vndiq; cingitur mari, præter vnum terræ brachium, quod porrigitur in Boream, & deinde recuruatur ad Orientem, vbi Suetiæ iungitur, sed intercedunt profundi saltus, asperrimæque rupes, per quas à Scania in Gothiam iter agitur tam difficilè vt ferè leuius sit marino discrimine vitare terrestrem laborem. In sinu Codano quindecim numerantur insulæ, quarum potissima Fionia, inde Falster, Lalandia, & cæteræ minus insignes. Est & Fimbria, quam Cimbriam dici debere aiunt nonnulli, vnde Cherneso nomen. Fionia insula in longitudine habet miliaria duodecim, & in latitudine quatuor. Metropolis eius vocatur Otonium, vulgo Odensch, ciuitas Episcopalis, satis bene exstructa, sed malè munita, quippe quæ per bella sæpe fuit depopulata & exusta. ager Insulæ est valle fertilis, & qui nunquam stercoretur, ideo ante ciuitates magnus fœtor, ob pecorum abiectos fimos, qui ibi nulli sunt vsui. A Scania in Orientem insulæ sunt multæ, quæ sæpenumero mutauerunt ditionem. Ibi Gothlandia nunc Danicæ coronæ, olim Suedicæ subiecta, ibi Bornholm cum nonnullis alijs. Ingressus in Dantiæ patet per Holsatiam, quæ regio mutuauit nomen suum ex lingua vernacula, eò quòd terra illa sit nemorosa & salubus occupata, ad differentiam vicinarum partium, quæ palustres sunt & pascuosæ. Cùm nobilitate atq; equestri ordine haud parum insignis hic sit tractus, nulla tamen illustrior in eo est familia, quæq; magis totum illud decoret regnum quàm Ranzouiana, quæ cùm antiquitate etiam polleat, virtute tamen atque opibus haud scio an cuiquam hoc nostro tempore cedat: quod non modò arces aliæque insignia ædificia ac monumenta ab ipsis exstructa testantur, sed singularis etiam affectus ac studium quo omnes liberaliũ artium professores ac sectatores prosequuntur. Præcipuus ipsorum est, suspiciendus ille Henricus Ranzouius, cuius vti nã hæc nostra terra vnum tantum modo similem produceret, quod si fieret non dubitarem quin breui barbaries esset peritura. nunc aut, quantumuis propensum ipsum liberalibus cunctis ingenijs esse notum nobis sit, cum Menalca tamen isto Vergiliano dicere nobis tantum modo dabitur:

*Quid prodest quòd me ipse animo non spernis Amynta,
Si dum tu sectaris apros, ego retia seruo.*

DIETHMARSIA.

Dietmarsia Marforum populorum sedes & reliquiæ creduntur, ij nomen suum à Marso Tuisconis nepote Hermionis filio Germanorum rege repetunt, de his sic refert Althamerus: Sicut Tuiscones, Hermiones, Ingeuones, Istheuones, Germani, Teuthonica sunt vocabula, ita Marfi *ἑρουοι* habent Germanicum. Veteres namque Germaniæ populi Saxones (quorum hi pars sunt) palustria & aquosa loca, Mers & Merludæ appellant. Palustres autem Marfos, sicut & Holsatos patria lingua dixerunt, locis nemorosis habitâtes: inde est V Vilstermers, Crempermers, Dietmers. Cui sententiæ accedit etiam Albertus Crantzius lib. 1. Vandal. cùm inquit: Marfi concessere ad Albim, quorum tenues reliquiæ in palustribus sunt non longè ab ostio fluminis Dietmarsi, V Vilsermarsi & Crempermarsi: qui quoniam in palustribus locis habitant, obtinuit Saxonum consuetudo, vt omnes palustres, Marfi vocitentur. Et lib. 1. cap. 1. Idem sic ait: Quoniam in vetustissimis rebus, vbi reliqua nulla est in literis memoria, coniecturæ fit locus, omnem ego Holsatiam & Stormariam, in cuius solo fundata est Hamburga, Marforum genti deputandas puto, quæ in solis palustribus nomen seruauit. In aridis autem habitantibus hoc nomen permisit, vt ad suæ gentis aliquam modò differentiam Holsati diceretur, qui per vicina nemora vsq; ad terminos V Vagriæ diffunduntur. Stormaria verò quasi Storremarsia, à Stora flumine appellata, vt pro Marsia Maria sit inolitum. Omnis autem ea Marforum natio ab omni literarum memoria, fuit annumerata atque etiamnum inferiori Saxonie accensetur, quamuis hodie Danorù imperio subsit, hic enim Regum Danie primogenitus, quemadmodum Gallie Regum in Delphinato, moratur: ac quemadmodum Stormarie seu Storremarsorum Hamburgum ciuitas est sub duce Holsatensi, ita Dietmarsorum metropolis est Bremensis vrbs Episcopalis. habet & Meldorpiù, Heininckste, Tellinckste, ac aliquot alia oppida. Ob vicinù Septentrionem frequentesq; lacus aère früntur humidior. Regio ipsa palustris adeo est, vt peregrinantibus, itinerantibusq; minimè peruia sit: quibus impedimētis freti, diu sese ab exterarum gentium vicinorumq; hostium incurfu tutati sunt Syluis præterea tota implicata ac referta est, vtpote Borcholt, Burgholt, Aluersdorpenholt, Resenvalde, ac complures aliæ Agri fertilitas ob nimiam humiditatem vix cōmendanda est. In ipso Cimbricæ Chersonesi introitu ad Albi fluuij ostia sita est regio, terminaturq; à Septentrione Eydero flu. & Danimarchia, ab Ortu Holsateinensi seu Holsatarum ducatu, à Meridie Albi flu. & Storemarsia, ab Occidente Oceano Germanico, vbi Heilichlandt & Busen insulas respicit. Porro & hæc ex Henrici Ranzouij historia Cimbrica subijcere placuit. Dietmarsia (inquit) cum Holsatia cohæret, continensque cum illa, & inter Britannicum Germanicumq; mare (vbi vetustissima Cimbrorum sedes est) posita, ac situ naturaq; loci peregrinè munita, gentem præsumptæ libertatis assertricem, bello fortem, multisq; victorijs elatam atq; ferocem semper habuit. Eius Maiores, Danie Regem Ioannem, eius fratrem Fridericum ducem, & alios principes, comites, multamq; & Danicam & Holsaticam nobilitatem quæ regibus ducibusq; suis militarem operam fidemq; præstitit, aut locorum iniquitate in palustres voragines depresserunt, aut nefarie trucidarunt, itaq; magnas de eisdem victorias réportarunt. Hos Fridericus II. Rex Danie, Ioannes & Adolphus patruus ac fratres Holsatie duces, vnanimi consensu, inuictis animis, & communi sumptu adgressi, magnisq; viribus in intimam Dietmarsiam penetrantes, tribus prælijs acerrimè re-

Thietmariae
Holsaticae regionis
partis typus
Auctore Petro
Boeckel

Halenkie
Ritzenbuttel
dinge
Johann bussemecher exc. Col. Agr.

pugnantes, incolas deuicerunt, & duo oppida, Meldorpium & Heidam, ceperunt. In qua quidem expeditione asperissima, principes belli duces inuictorum Imperatorum, & virtutis militaris officia impigri obierunt. Adolphus Princeps graui vulnere faucibus, dubiam spem vitam edidit. Ioannes Rantzouius, Regis, ac Principum decreto, summus belli dux, ex spherula plumbea vulnus accepit. Deuicti tandem Dithmarsii, Regiae Ducibus supplices facti, fidelitatis iuramentum praestiterunt, annuatim de singulis agrorum iugeribus thalerum, & dimidiatam messem simul promittentes. Hucusque Ranzovv. In cuius eruditissimis scriptis non de hac tantum regione, sed & plurimis totius Septentrionis, praecipue tamen Daniae & Holstiae, prouincijs, permulta lectu dignissima inueniuntur.

PRÆCIPVARVM ALIQVOT
Europæ Prouinciarum enarrationis
FINIS.

REGLA ALUMINO 19 18 17 16 15 14 13 12 11 10

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25

EVROPAE
TOTIVS ORBIS TER-
RARVM PARTIS PRAE-
STANTISSIMAE, VNI-
VERSALIS ET PARTI-
CVLARIS DESCRIPTIO *

*Aere potes paruo Regiones visere multas
Quas Liber hic tenuis, spectator candidè,
monstrat.*

COLONIAE
Ex officina typographica sani Bussemachers.
ANNO MDXCII.

